

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

TÜRKİYE'DEKİ MEVDUAT BANKALARININ CAMELS PERFORMANS

ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa UYSAL

Tez Danışmanı : Öğr. Gör. Dr. Aykut KARAKAYA

HAZİRAN - 2010

TRABZON

ONAY

Mustafa UYSAL tarafından hazırlanan Türkiye'deki Mevduat Bankalarının CAMELS Performans Analizi adlı bu çalışma 28.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

İMZA

Öğr.Gör. Dr. Aykut KARAKAYA (Başkan)

İMZA

Prof. Dr. Hüseyin DAĞLI

İMZA

Yrd. Doç. Dr. Tuba YAKICI AYAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../.../...

.....
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığımı, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

İmza

Mustafa UYSAL

.../.../...

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin etkisiyle ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ve bu doğrultuda fon gereksinimlerinin artması mali sistemin temelini oluşturan bankacılık sektörünün daha da önem kazanmasını sağlamıştır. Ekonomide yaşanan değişimlerin bankacılık sektörü üzerinde ya da bankacılık sektöründe meydana gelen olumsuzlukların ekonomiye yansımaları gibi durumların değerlendirilmesi ekonomiye gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Bunun yanında yakın geçmişte yaşanan krizleri bankacılık sektörünün yapısının oldukça kırılgan hale gelmesine neden olmuş ve sektörün yeniden gözden geçirilmesini ve bunun sonucunda gerekli düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Tüm bu gelişmeler bankacılık sektörünün denetim ve gözetiminin titizlikle yapılmasını ve bunun neticesinde görülen aksaklıkların bir an önce giderilmesinin hem sektör adına hem de ekonominin geneli için çok ciddi yararlar sağlayacağına inanılmaktadır.

Bu çalışmanın tamamlanmasında görüşleriyle ve yönlendirmeleriyle bana yardımcı olan değerli danışman hocam Öğr. Gör. Dr. Aykut KARAKAYA'ya ve katkılarından dolayı Öğr. Gör. Dr. Mahmut ERDOĞAN hocama çok teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Haziran, 2010

Mustafa UYSAL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLOLAR LİSTESİ	X
GRAFİKLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENETİM KURUMLARININ BANKALARI İZLEMEDE KULLANDIKLARI

YÖNTEMLER	3-23
1.1. Finansal Oran ve Denk Grup Analiz Sistemleri	4
1.1.1. Banka İzleme Ekranları	6
1.1.2. BAKIS Sistemi	6
1.2. Kapsamlı Banka Risk Değerlendirme Sistemleri	7
1.2.1. RATE	7
1.2.2. RAST	8
1.3. İstatistiksel Modeller	8
1.3.1. SEER	9
1.3.2. SCOR	10
1.3.3. SAABA	11
1.4. Denetim Amaçlı Banka Dereceleme Sistemleri	12
1.4.1. PATROL	13
1.4.2. BOPEC	14
1.4.3. ORAP	14
1.4.4. CAMEL	15

1.4.5. CAMELS.....	16
1.4.5.1. CAMELS Bileşenleri	16
1.4.5.1.1. Sermaye Yeterliliği	16
1.4.5.1.2. Aktif Kalitesi	17
1.4.5.1.3. Yönetim Yeterliliği	18
1.4.5.1.4. Karlılık.....	19
1.4.5.1.5. Likidite.....	20
1.4.5.1.6. Piyasa Riskine Duyarlılık	21
1.4.5.2. CAMELS Bileşenlerinin Açıklaması.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYEDEKİ MEVDUAT BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN 2005-2008 DÖNEMİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ	24-52
2.1. Türkiye Ekonomisi	25
2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler	28
2.2.1. Türk Mevduat Bankacılık Sektörü	31
2.2.1.1. Banka, Şube ve Personel Sayıları	31
2.2.1.2. Bilanço Büyüklüğü	33
2.2.1.3. Aktif Yapısı.....	35
2.2.1.4. Pasif Yapısı	39
2.2.1.5. Özkaynakların Yapısı	43
2.2.1.6. Gelir-Gider Yapısı	47
2.2.1.7. Gayri Nakdi Krediler	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 2005-2008 DÖNEMİNDE TÜRKİYEDEKİ MEVDUAT BANKALARININ CAMELS ANALİZİ	53-76
3.1. Literatür İncelemesi	54
3.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	58
3.3. Çalışmanın Kısıtları	59
3.4. Çalışmanın Yöntemi	59

3.5. Performans Endeksi Bileşenlerinin Analizi.....	63
3.5.1. CAMELS Performans Endeksi	64
3.5.1.1. Sermaye Yeterliliği Performansı Endeksi.....	65
3.5.1.2. Aktif Kalitesi Performans Endeksi	67
3.5.1.3. Yönetim Kalitesi Performans Endeksi.....	69
3.5.1.4. Karlılık Performans Endeksi.....	71
3.5.1.5. Likidite Performans Endeksi	73
3.5.1.6. Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endeksi	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	77
YARARLANILAN KAYNAKLAR	81
ÖZGEÇMİŞ	86

ÖZET

Bankalar bir ülkenin finansal sisteminin temel kurumlarından. Üstlendikleri görevler itibariyle ülke ekonomisinin sağlıklı çalışmasında büyük öneme sahiptirler. Dolayısıyla bu sektörde meydana gelebilecek olumsuzlukların hem finansal sektör hem de ülke ekonomisi açısından büyük sorunlar doğuracağı açıktır. Bundan dolayı özellikle bankaların denetimleri büyük önem taşımaktadır. Dünyada pek çok ülke bankacılık kuruluşlarının denetimi ve gözetimi için değişik sistemler geliştirmişlerdir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki Mevduat Bankacılık sektörü Performans Endeksi'nin hesaplanmasında CAMELS analizinin temel ölçütleri olarak belirlenen bileşenlerine ilişkin seçilen oranlar kullanılmaktadır. CAMELS değerlendirme sisteminin geleneksel yöntemi olan 1-5 arası ölçek kullanmak yerine, seçilen oranlar öncelikle ait oldukları bileşende endekse dönüştürülmekte, sonraki aşamada ise bu endekslerin ağırlıklı ortalamaları alınarak bileşik endeks hesaplanmaktadır. Her bir CAMELS bileşeni için hesaplanan bileşik endeksler yardımıyla 2005- 2008 yılı arasındaki dönemin performans değerlendirmesi gerek mevduat bankalarının genelinde gerekse gruplar bazında yapılmaktadır. Çalışmada analiz dönemi olarak 2005-2008 dönemlerinin seçilmesinde 2001 ekonomik krizi sonrası uygulanmaya başlanan bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma programının 2005 yılında sona ermesi belirleyici olmuştur. Böylece, yeniden yapılanma süreci sonrası sektörün görünümü ortaya konmak istenmiştir. Böylelikle çalışmada kamu, özel yerli ve yabancı sermayeli bankaların CAMELS performans endeksleri ile bu endekslerde farklılıkların olup olmadığı yeniden yapılanma süreci sonrasında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak CAMELS Değerlendirme Sistemi temelleri üzerine kurulan Bankacılık Sektörü Performans Endeksi olarak adlandırılan bu yaklaşımın mevduat bankacılık sektörünün geneli ve her bir banka grubunun gelişimini açıklayabildiği, erken uyarı amaçlı tüm kurumlarca kullanılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, CAMELS, Performans Endeksi

ABSTRACT

Banks are the fundamental establishments of a finance system in a country. They have a great importance, working of a country economy substantially with their tasks. Consequently it is obvious that in this sector negations bring great problems to both finance sector and country economy. So especially bank examinations have a great importance. Many countries have improved different systems for controlling and observing the banking establishments.

In this study for computing Performance Index of grading banking sector in Turkey, rates which are chosen about identified key criterion CAMELS analyze are used. Instead of using CAMELS Rating System traditional method between 1-5 rating, primarily selected rates are changed to index in their component, thereafter composite index is calculated with taking weighted averages of these indexes. Performance evaluating of between 2005-2008 years term is performed both general of grading banks and groups with helping of each CAMELS component for computing composite indexes. In this study for choosing 2005-2008 terms as an analyze period, after 2001 economic crisis performing of which has started banking sector reconstructive program, has finished in 2005 is determinative for this case. Consequently in this study with CAMELS performance index of public, private, domestic and foreign capital banks, it is evaluated in these indexes whether there are differences after reconstruction process. As a result this approach which is founded the basements of CAMELS Rating system as a name of Banking Sector Performance Index, it is thought that could explain general grading banking sector and development of each bank group and could be used by all establishments for early warning.

Keywords: Banking, CAMELS, Performance Index

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Gelişmiş Bazı Ülkelerdeki Denetim Amaçlı Risk Belirleme ve Erken Uyarı Sistemleri	5
2	CAMELS Bileşenlerinin Derecelemesi	22
3	Türkiye Ekonomisinin Temel Göstergelerindeki Değişimi (%).....	28
4	Gruplar İtibariyle Banka Sayıları.....	32
5	Şube ve Personel Sayıları	33
6	Bilanço Büyüklüğü (Milyon ABD Doları)ve Sektör İçindeki Payları (%)	34
7	Mevduat Bankacılık Sektörü Likit Aktiflerin Yapısı	37
8	Mevduat Bankacılık Sektörü Kredilerin Yapısı	38
9	Mevduat Bankacılık Sektörü Duran Aktiflerin Yapı.....	38
10	Mevduat Bankacılık Sektörü Mevduat Yapısı.....	40
11	Mevduat Bankacılık Sektörü Mevduat Dışı Kaynakların Yapısı	41
12	Mevduat Bankacılık Sektörü Öz Kaynakların Yapısı	42
13	Mevduat Bankaları Öz Kaynak Yapısı ve Sektör İçindeki Payları (%)	44
14	Mevduat Bankaları Serbest Öz Kaynakları	45
15	Mevduat Bankaları Net Dönem Kar-Zararı	46
16	Mevduat Bankacılık Sektörü Faiz Gelirleri	48
17	Mevduat Bankacılık Sektörü Faiz Giderleri	49
18	Mevduat Bancılık Sektörü Net Faiz Geliri	50
19	Mevduat Bankacılık Sektörü Gayri Nakdi Krediler	51
20	CAMELS Bileşenleri ve Finansal Oranları	60
21	CAMELS Bileşenleri ve Finansal Oranları İle İlişkinin Yönü.....	61

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	CAMELS Performans Endeksi.....	64
2	Sermaye Yeterliliği Performans Endeksi	65
3	Aktif Kalitesi Performans Endeksi	67
4	Yönetim Kalitesi Performans Endeksi.....	70
5	Karlılık Performans Endeksi.....	71
6	Likidite Performans Endeksi	74
7	Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endeksi	75

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BAKIS	: BAKred Bilgilendirme Sistemi
BAKred	: The Federal Banking Supervisory Office of Germany (Alman Ulusal Bankacılık Denetleme Kurumu)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BOPEC	: Bank Subsidiaries Covered By The Bank Deposit Insurance, Other Subsidiaries, Parent Company, Earnings, Capital Adequacy (Bankacılık Fonu Kapsamındaki Banka İştirakleri, Diğer İştirakler, Ana Şirket, Gelirler, Sermaye Yeterliliği)
CAEL	: Capital, Assets, Earnings, Liquidity (Sermaye, Aktifler, Karlılık, Likidite)
CAMEL	: Capital, Assets, Management, Earnings, Liquidity (Sermaye, Aktifler, Yönetim, Karlılık, Likidite)
CAMELS	: Capital, Assets, Management, Earnings, Liquidity , Sensitivity To Market Risk (Sermaye, Aktifler, Yönetim, Karlılık, Likidite, Piyasa Riskine Duyarlılık)
ÇKKA	: Çok Kriterli Karar Alma Analizi
FDIC	: Federal Deposit Insurance Corporation (Federal Mevduat Sigorta Kurumu)
FED	: Federal Reserve Banks (Amerikan Merkez Bankası)
FIMS	: Financial Institution Monitoring System (Finansal Kuruluş İzleme Sistemi)
FRS	: Federal Reserve System (Amerikan Merkez Bankası)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
MB	: Maliye Bakanlığı
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği
OCC	: Office of The Comptroller of the Currency (Amerikan Ulusal Para Denetleme Kurumu)
ORAP	: Organization and Reinforcement of Preventive Action (Organizasyon ve Önleyici Hareket Takviyesi)

PATROL	: Capital Adequacy, Profitability, Credit Quality, Organisation, Liquidity (Sermaye yeterliliği, Karlılık, Kredi kalitesi, Organizasyon, Likidite)
PCA	: Principle Component Analysis (Temel Bileşen Analizi)
RAST	: Risk Analysis Support Tool (Risk Analizi Destek Aracı)
RATE	: Risk Assessment Tools and Evaluation (Risk Değerlendirmesi, Denetleme ve Değerlendirme Araçları)
SAABA	: Support System For Banking Analysis (Banka Analizi Destek Sistemi)
SCOR	: Statistical CAMELS off- Site Rating (İstatistiksel CAMELS Uzaktan Denetim)
SEER	: System For Estimation Examination Ratings (Denetim Derecelerinin Tahmini Sistemi)
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

GİRİŞ

Ülkemizde mali sistemimizin temelini oluşturan bankalar tasarrufların tasarruf sahiplerinden alınıp ihtiyaç sahibi kamu ya da özel kuruluşlara aktarılmasını sağlamada aracılık görevi üstlenirler. Bu yönüyle sağlanan kaynakların verimli ve karlı alanlara aktarılması, ülke ekonomisine olumlu yönde etki yapmakta ve ekonomik kalkınmaya dinamizm katmaktadır.

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler bankacılık sektörünün niteliklerinde, yapılanmasında ve yönlendirilmesinde etkili olmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ve bunun neticesi olarak artan finansman ihtiyacına cevap verebilmek için bankacılık sektörünün sürekli gelişme içinde olması beklenmektedir.

Ülkemizde ekonominin sağlıklı işleyişi açısından büyük önem taşıyan bankacılık sektörü, ülkemiz ekonomisinde meydana gelen değişimlere en hassas olan sektörlerden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda ülkemizde meydana gelen krizler ekonominin tamamını etkilerken Türk bankacılık sisteminin kırılma ve belirsiz yapısı üzerinde de oldukça olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bu olumsuzlukların sonucu olarak da sektörde tasfiye ve birleşmeler yaşanmış ve sektörle ilgili yeni düzenlemeler ortaya konmuştur.

Ülke ekonomisinin sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunması bakımından büyük öneme sahip olan bankacılık sektörünün kendisinden kaynaklanan olumsuzlukların tüm ekonomiyi etkilemesi söz konusudur. Bu da bankacılık sektörünün denetim ve gözetimini gerekli kılmaktadır. Bunun bir uygulaması olan bankacılık sektörünün performans analizi ve değerlendirmesi sektörün mevcut durumu, ilerleyişi ve gelecekte olması muhtemel gelişmeler hakkında ilgili tüm kişi ve kuruluşları bilgilendirmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmada analiz dönemi olarak 2005-2008 dönemlerinin seçilmesinde 2001 ekonomik krizi sonrası uygulanmaya başlanan bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma programının 2005 yılında sona ermesi belirleyici olmuştur. Böylece, yeniden yapılanma süreci sonrası sektörün görünümü ortaya konmak istenmiştir. Böylelikle çalışmada kamu, özel yerli ve yabancı sermayeli bankaların CAMELS performans endeksleri ile bu endekslerde farklılıkların olup olmadığı konusunda yeniden yapılanma süreci sonrasına odaklanılmıştır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın birinci bölümünde denetim kurumlarının bankaları izlemede kullandıkları yöntemler hakkında bilgiler verilmiş performans endeksinin hesaplanmasında kullanılan CAMELS yöntemi ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye ekonomisinin ve Türk Bankacılık sisteminin genel görünümü hakkında bilgiler verilmiş ve incelemenin yapıldığı 2005-2008 yılları arasında mevduat bankalarının gelişimi mali tabloları yardımıyla açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, mevduat bankalarının 2005-2008 yılları arasındaki performans endeksi hesaplanarak mevduat bankacılığı sektörünün yanı sıra ayrı ayrı kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının performans endeksinin bileşenlerinin analizi yapılmış ve elde edilen bilgiler değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Sonuç ve öneriler bölümünde ise genel değerlendirmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENETİM KURUMLARININ BANKALARI İZLEMEDE KULLANDIKLARI YÖNTEMLER

Son yirmi yılda dünya ekonomisindeki küreselleşme ve serbestleşmenin sonucu olarak bankacılık işlemleri daha riskli ve karmaşık bir hal almıştır. Bu durum, banka denetçilerinin denetim süreçlerini planlamasında yeni zorlukların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan dolayı denetim elemanları bankaları sürekli bir şekilde izlemek ve değerlendirmek için yeni prosedür ve metotlar geliştirmişlerdir. Yapılan bu değişikliklerle birlikte özellikle bankaların finansal durumlarında bozulmaların olabildiğince erken bir şekilde belirlenmesi hususuna özel önem verilmiştir (Logan, 2000: 80).

Geliştirilen bu prosedür ve metotların kullanıldığı erken uyarı sistemlerine bankaların finansal pozisyonlarının değerlendirilmesi ve gerektiğinde önlemlerin alınması amacıyla başvurulmaktadır. Denetim kurumlarının, bankacılık sistemindeki bankaları izlemek, denetim kalitesini artırmak ve sistem kayıplarını engelleyip, kamuyu ve alacaklıları korumak için dereceleme ve istatistiksel yöntemlerin yanı sıra kullandıkları değişik izleme sistemleri bulunmaktadır.

Genellikle, erken uyarı sistemleri ve denetimle ilgili riskleri belirleme faaliyetleri aşağıdaki konularda fikir vermesi bakımında faydalı olurlar (<http://www.fdic.gov>);

1. Hem yerinde (on-site) hem de uzaktan gözetim (off-site) ile sistematik olarak bankacılık sisteminin resmi bir yapı altında denetiminin yapılması,
2. Kurum içinde sorun çıkarabilecek konularla beraber sorun çıkarabilecek kurumların belirlenmesi,
3. Denetim kurumuna zamanında ve yerinde hareket etme imkânı sağlaması,
4. Banka incelemelerinde önceliklerin belirlenmesidir.

Ülkelerin sahip olduğu finansal sistemin yapısal özellikleri nedeniyle bankacılık denetim sistemleri her ülkede farklı biçimde uygulanmaktadır. Bu sistemleri dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar(Sahajwala ve Bergh,2000:4);

- a. Finansal Oran ve Denk Grup Analiz Sistemi,
- b. Kapsamlı Banka Risk Değerlendirme Sistemleri,
- c. İstatistiksel Modeller,
- d. Denetim Amaçlı Banka Dereceleme Sistemleridir.

Bu bölümde banka denetçileri tarafından kullanılan veya geliştirilmiş olan yöntemler hakkında genel bir değerlendirme yapmak ve aynı zamanda denetçilerin farklı yaklaşımları hakkında genel bir görüş elde etmek için değişik ülkelerdeki denetim kurumlarının bankaları izlemede kullandıkları yöntemler (Tablo 1)' de incelenecek ve takip eden kısımlarda ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

1.1. Finansal Oran ve Denk Grup Analiz Sistemleri

Genellikle sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, karlılık ve likidite gibi finansal değişkenlerin bankaların finansal durumlarını etkilediği kabul edilir. Finansal oran ve denk grup analizi sistemleri, büyük ölçüde yıllık hesaplara ve zorunlu raporlama verilerine dayandırılır. Analiz, farklı gruplar için finansal performans kriterlerinin tespit edilmesi ve karşılaştırılması, banka performanslarının geçmişle kıyaslanması şeklinde gerçekleştirilmektedir (www.frnby.org).

Bir banka grubu için toplu olarak değerlendirilen finansal oranlar üzerine oturtulan denk grup analizi, bankanın aynı özelliklere sahip benzer bankalardan önemli ölçüde farklılık gösterip göstermediğini eğer farklılık varsa bu farklılığın nedenini bulmayı amaçlamaktadır. Finansal oran analizine göre, eğer bir oran belirlenmiş kritik bir seviyeyi aşarsa ya da belirlenen bir aralık içinde yer alıyorsa veya bankanın geçmiş performansı ile karşılaştırıldığında sapma gösteriyorsa bu banka için bir uyarı göstergesi oluşturmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 13).

Tablo 1:
Gelişmiş Bazı Ülkelerdeki Denetim amaçlı Risk Belirleme ve Erken Uyarı Sistemleri

Ülke	Denetim Otoritesi	Sistem	Uygulama Yılı	Sistem tipi	
Fransa	Bankacılık Komisyonu	Organizasyon ve Önleyici Hareket Takviyesi (ORAP)	1997	Raporlama Üzerinden Denetimci Banka Dereceleme Sistemi	
		Banka Analizi için Destek Sistemi (SAABA)	1997	Erken Uyarı Sistemi Modeli-Beklenen Kayıp	
Almanya	Alman Federal Denetim Ofisi (BAFin)	BAKIS (BAKred-BAKFin Information System)	1997	Finansal Oran ve Benzer Grup Analizi Sistemi	
İtalya	İtalya Bankası	PATROL	1993	Raporlama Üzerinden Denetimci Banka Dereceleme Sistemi	
		Erken Uyarı Sistemi	Planlandı	Erken Uyarı Modeli-Sorun Çıkması ve zamanlaması tahmini	
Hollanda	Hollanda Bankası	Risk Analizi Destek Aracı (RAST)	1999	Kapsamlı Banka Değerlendirme Sistemi	
		Gözlemlene Sistemi	Planladı	Finansal Oran ve Benzer Grup Analiz Sistemi	
İngiltere	Finansal Servis Otoritesi	Risk Değerlendirmesi, Denetleme ve Değerlendirme Araçları (RATE)	1998	Kapsamlı Banka Değerlendirme Sistemi	
A.BD.	Her üç denetim otoritesi (FRS, FDIC, OCC)	CAMELS	1980	Yerinde Denetim Dereceleme Sistemi	
		Federal Rezerv S.	Bireysel Banka İzleme Ekranları	1980	Finansal Rasyo Analizi
		İnceleme Ratinglerini Tahmin Sistemi	1993	Erken Uyarı Modeli- Derece Tahmini	
		SEER Risk Sıralaması	1993	Erken Uyarı Modeli- Kayıp Tahmini	
	FDIC	CAEL	1985-2000	Raporlama Üzerinden Denetimci Banka Dereceleme Sistemi	
		GMS-Büyüme İzleme Sistemi	1980 lerin ortası	Basit Erken Uyarı Modeli-Yüksek Büyüme Gösteren Bankaların İncelenmesi	
		İstatistiksel CAMELS Raporlama Üzerinden Denetim Ratingi SCOR	1995	Erken Uyarı Modeli-Rating Düşüşlerini Tahmin Modeli	
	OCC	Banka Hesap makinesi (Bank Calculator)	Planlandı	Erken Uyarı Modeli-Sorun Çıkması Tahmini	

Kaynak: Sahajwala ve Bergh, 2000: 5

Denk grup analizinde öncelikle her bir bankaya ait oranlar ait olduğu denk grupla karşılaştırılmakta, daha sonra her denk grup için en düşük performansa sahip olan bankaların belirlenmesi ya da finansal rasyoların en iyiden en kötüye doğru sıralanması işlemleri yapılmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 13). Bu işlemlerin neticesinde elde edilen bilgiler daha sonra bağlı buldukları denk grupla karşılaştırılmakta ve finansal oranları kötüleşen bankalar belirlenmektedir.

1.1.1. Banka İzleme Ekranları

Bilgisayar ortamında raporlamaya dayalı denetim ekranları Amerikan Denetim Otoritesi tarafından olası problemlili bankaların belirlenmesi amacıyla 1970'lerin sonlarından beri kullanılmaktadır. 1980'li yılların sonlarında Amerikan Merkez Bankası detaylı finansal oran analizini bankalar üzerinde uygulamış ve olası problemlili bankaların önceden belirlenmesi amacıyla banka izleme ekranlarını geliştirmiştir (www.fdic.gov).

Bu ekranlarda her banka için seçilen oranları ve finansal bilgileri raporlayan birçok tablo mevcuttur. Burada kendi geçmiş performansıyla kıyaslandığında önemli farklılıklar gösteren veya belirlenen sınırları geçen bankalar tespit edilmekte ve bunlar ek incelemelere tabi tutulmaktadır. Denetim ekranlarını üç ayda bir toplanan raporlamaların verileri oluşturmaktadır. Burada toplam aktiflerdeki, cari olmayan aktiflerdeki ve sermayedeki değişim, ticari kredilerdeki yoğunlaşma, likidite, işlem gelir kayıpları, temettü ödemeleri, maaş giderleri, personele verilen krediler, kredi riski ve kredi türevleri gibi hususlar ölçülmektedir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 14).

1.1.2. BAKIS Sistemi

1997 yılından itibaren Alman Merkez Bankası ve denetim otoriteleri tarafından kapsamlı ve standartlaşmış bir denetimsel bilgi sistemi olan BAKred bilgilendirme sistemi (BAKIS) kullanılmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 15). BAKIS sistemi, haftalık ve aylık zorunlu raporlamalar dâhilindeki bilgileri ve yıllık hesapları veri olarak kullanmaktadır. Kredi, piyasa ve likidite riskindeki olası birikmelerin ve gelişmelerin erken tespiti, banka finansal pozisyonunun süratli bir şekilde değerlendirilmesi ve banka grubu ya da genel olarak bankacılık sektöründeki gelişmelerin tespit edilmesi bu sistemin

amaçlarını oluşturmaktadır. Sistemde kırk yedi adet risk ve karlılık faktörü mevcuttur ve bunlar bankaların transferlerini ve risk alımını değerlendirmek üzere aylık, üç aylık, altı aylık ve on iki aylık olarak analiz edilmektedir. Eşit olarak ağırlıklandırılan bu oranlar; on dokuz kredi, on altı pazar ve iki likidite riski oranı ile on karlılık oranından oluşturmaktadır. Bu sistemde; oranların günlük olarak hesaplanması, herhangi bir zaman diliminde bir bankanın ya da risk kategorisine göre bir denk grubun oranlarının incelenmesi sağlanmakta, aynı zamanda banka oranlarının standart denk gruplarla karşılaştırılması yapılabilmektedir. Bu sistemde banka oranları en kötüden en iyiye doğru belirlenmiş beş grupta değerlendirilmektedir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 15).

1.2. Kapsamlı Banka Risk Değerlendirme Sistemleri

Kapsamlı risk değerlendirme sistemleri, bankanın risk profilini kapsamlı ve detaylı olarak değerlendirmektedir. Burada, bankanın bütün faaliyetleri detaylı bir şekilde incelenmekte, her bir faaliyetin riskliliği tespit edildikten sonra bu risklerin birleştirilmesi sonucu nihai tek bir derece elde edilmektedir (www.fdic.gov). Bu sistemlerin en yaygın olanları Risk Değerlendirmesi, Denetleme ve Değerlendirme Araçları (RATE) ve Risk Analizi Destek Aracı (RAST)'dir.

1.2.1. RATE

RATE, Bank of England tarafından oluşturulan kapsamlı banka risk değerlendirme sistemidir. RATE sistemi, her banka için oluşturulan derecelerle tüm sektörü izleyen ve kamu için daha az resmi olan bir dereceye dönüştürülen bir yöntemdir (Logan, 2000: 84). RATE sisteminin amacı, denetimde sistematik ve dinamik bir yaklaşım oluşturup denetimi risk merkezli hale getirmek suretiyle etkinliğini artırmaktır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 18).

RATE sistemi, her bir banka için RATE'in temel unsurlarının uygulandığı bir denetim döneminin belirlenmesini baz alarak oluşturulmuştur. Bankanın risk yapısına bağlı olarak denetim süresi altı aydan üç yıla kadar bir dönem aralığında gerçekleştirilebilmektedir. Bu sistemde risk altı bileşen kapsamında değerlendirilmektedir (www.archive.oficial-documends.co.uk). Bu bileşenler aktifler, sermaye, piyasa riski, gelir,

yükümlülükler ve faaliyet'tir. Bu sistem hem uzaktan gözetim hem de yerinde denetim kapsamında uygulanabilir. Bu sistemde tüm bankalar için dokuz faktör (aktifler, sermaye, piyasa riski, gelir, yükümlülükler, faaliyet, kontrol, organizasyon ve yönetim) ile ilgili sayısal bir derece verilmekte ve bu dokuz derece banka için son RATE derecesini temsil eden tek bir dereceye dönüştürülmektedir.

1.2.2. RAST

1999 yılında Netherlands Bank kapsamlı risk değerlendirmesi olarak RAST geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Bu sistemde risk analizi dört farklı kategoride gerçekleştirilmektedir. Bunlar (Sahajwala ve Bergh, 2000: 20);

- a. Zorunlu raporlama kapsamında elde edilen bilgiler ve yerinde denetim raporları doğrultusunda bankanın finansal analizi ve genel tanımlaması,
- b. Bankanın fonksiyonel aktivitelere ve önemli birimlere ayrıştırılması,
- c. Birimlerdeki risk ve kontrollerin değerlendirilmesi,
- d. Derece ve raporların birleştirilmesidir.

Bu sistemde her birim önemi doğrultusunda ağırlıklandırılmaktadır. Küçük, orta ve büyük olmak üzere üç önem aşamasına bağlanan ağırlıklar, her birimin gerçek veya bütçelenen gelire katkısına göre belirlenmektedir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 21). Risk değerlendirme aşamalarının ilişkilendirildiği riskler; kredi riski, faiz oranı riski, likidite riski, stratejik risk, fiyat riski, döviz kuru riski, bilgi işlem riski, faaliyet riski, yasal ve itibari risklerdir. Değerlendirilmeye tabi tutulan üç kontrol aşaması iç kontrol, organizasyon ve yönetimidir (<http://www.dnb.nl>). Tüm değerlendirmeler 1'den 4'e kadar bir ölçekte yapılmakta olup, 1 düşük riski, 4 ise yüksek riski göstermektedir. Son aşamada, bankanın risk değerlendirme toplamı, ödeme gücü kapsamında finansal gücü ve karlılığı ile karşılaştırılmaktadır (www.dnb.nl).

1.3. İstatistiksel Modeller

Son dönemde bankaların gelecekteki durumlarının tahmin edilmesi doğrultusunda bir erken uyarı modeli olması amaçlanan istatistiksel modeller oluşturulmuş ve

uygulamaya konmuştur. Bu modeller ile bankalar ileride iflas riskleri düşük ve yüksek olmak üzere iki gruba ayrılmaya çalışılmaktadır.

İstatistikler modeller ile daha önce açıklanan modeller arasında iki önemli fark mevcuttur (Sahajwala ve Bergh, 2000: 21).

1. Bankanın mevcut durumunu belirlemeye yönelik olan diğer yöntemlerin aksine istatistiksel yöntemler bankacılık kuruluşları ile ilgili olumsuz bir durum yaratacak risklerin saptanması ve iflas gerçekleşmeden önce yüksek riskli bankaların belirlenmesine yöneliktir.
2. İstatistiksel modeller ile iflasa neden olan faktörlerin varlığı ve etkisi test edilmektedir. Elde edilen bulgular gelecekte meydana gelebilecek benzer olayların tahmin edilmesinde kullanılmaktadır.

İstatistiksel modeller tarafından yapılan tahminlerin geç olması veri elde etmekteki zorluklardan dolayı dönem sonu verilerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı tahminlerin daha tutarlı olması daha kısa dönemler için veri elde edilmesine bağlıdır (Logan, 2000: 86). Bu modeller günümüzde yalnızca Amerikan ve Fransız denetim kurumlarınca kullanılmaktadır. İstatistiksel modeller genel olarak üç grupta toplanabilmektedir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 22).

- a. Dereceler veya derece düşüşü tahminlerinde kullanılan modeller,
- b. İflas tahmini modelleri,
- c. Beklenen zarar modelleri

1.3.1. SEER

Derece tahmini alanında daha önce Finansal Kuruluş İzleme Sistemi (FIMS) olarak adlandırılan Denetim Derecelerinin Tahmini Sistemi (SEER) ve İstatistiksel CAMELS Uzaktan Denetim Derecesi (SCOR) Amerikan Merkez Bankası tarafından kullanılmaktadır. Bunlardan biri olan SEER dereceleme modeli en son raporlama verisini kullanarak bankalara ait olası CAMEL bileşik derecelerini tahmin etmek için çok terimli probit regresyon tekniğini kullanmaktadır (Gilbert ve diğerleri, 2000: 8)

Bu modelde ilk olarak denetim dereceleri ile zorunlu raporlama verisi arasında geçmiş dönemlerdeki ilişkiyi belirlemek için son altı ay içindeki iki üç aylık raporlama verisi ile ilgili denetim bilgisi kullanılmaktadır. Çoklu grup probit denkleminin açıklayıcı (bağımsız) değişkenleri cari dönem raporlama verileri ile bağımlı değişken cari dönem derecelendirme grupları arasındaki ilişki bir sonraki dönemin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır (www.fdic.gov).

Modelde genel olarak; vadesi dolmuş konut kredileri, yatırım amaçlı gayrimenkuller, batık krediler, sermaye, net kar, reeskonta tabi olmayan krediler, aktif artış yüzdeleri, skorlar, önceki yönetimin dereceleri ve önceki bileşik CAMEL dereceleri gibi değişkenler kullanılmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 26).

SEER modeli ile banka sıralamışların yanı sıra bankaların gelecek iki yıl içinde sorunla karşılaşp karşılaşmayacağını gösteren ve 0 ile 100 arasında değişen SEER risk sıralamasıda verilmektedir (www.federalreserve.gov). Bu modeli aşağıdaki gibi sistematik bir şekilde özetleyebiliriz.

Amerika Merkez Bankası tarafından uygulanan SEER (risk sıralaması- iflas tahmin yöntemi) ile iflas olasılığının tahmini amaçlanmaktadır. Üç ayda bir ve üç aylık raporlamalara dayalı olarak yapılmaktadır. İki değişkenli (Bivariate) probit regresyon ve model değişkenleri ile benzerlikleri hususunda finansal değişkenlerin mevcut durumunun değerlendirilmesi metodolojisini kullanarak risk sıralaması %2-%3 ve üstünde olan bankaların sıralaması, “değişiklik analizi” ve “denk grup analizi” yapılarak her bankanın risk profilinin analizi sonucuna ulaşır (Sahajwala ve Bergh, 2000 : 24-25).

1.3.2. SCOR

Federal Mevduat Sigorta Kurumu (FDIC) 1995 yılında sermaye, aktifler, karlılık, likidite (CAEL) raporlamaya dayalı dereceleme sistemi yerine sermaye, aktifler, yönetim, karlılık, likidite, piyasa riskine duyarlılık (CAMELS) raporlamaya dayalı dereceleme sistemi olan İstatistiksel CAMELS Uzaktan Denetim (SCOR) modelini geliştirmiştir. Bu model, 1 ve 2 cari CAMEL derecesine sahip bankaların muhtemel derece düşüşlerini tahmin etmek için üç ay da bir gönderilen zorunlu raporlama verilerini ve CAMELS

derecelerini kullanmaktadır (www.fdic.gov). Model var olan yerinde denetim dereceleri ile bir yıl önceki zorunlu denetim verilerini kullanır. Gelecekteki derece tahmini için ön görülen ilişkinin katsayıları mevcut zorunlu raporlamaya dayalı veriler ile birleştirilerek gelecekteki derecenin tahmininde kullanılır. Derecelerinde düşüş ihtimalleri belirlenen bankalar denetlenmek üzere saptanır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 27).

Bu modelde kullanılan değişkenler; diğer konut kredisi alacakları, vergi öncesi kar ve olağanüstü gelirler, batık krediler (30-89 gün), batık krediler (90 gün ve üstü) reeskonta tabi olmayan krediler, değişken yükümlülükler, likit aktif ve krediler, uzun vadeli menkullerdir. Derece düşüş olasılığı yüzde otuzun üstünde olan bankalar ek denetime tabi tutulmaktadır. SCOR sonucu tahmin edilen derece düşüşüne neden olan özel alanların belirlenmesi, nihai analizde hedeflenmektedir (www.fdic.gov).

1.3.3. SAABA

Banka iflasları gerçekleşmemiş veya az sayıda gerçekleşmiş ülkelerde yeterli istatistiksel veri olmaması sebebiyle finansal değişkenlerle iflas arasındaki ilişkiyi tesis etmek üzere iflas, kurtarma ve beklenen kayıp modelleri oluşturulamamaktadır. Böyle bir durumda, bankaların gelecekteki potansiyel zararları tahmin edilerek bir bankanın gelecekteki ödeme yeterliliğini tespit etmek gibi farklı alternatifler söz konusu olmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 31).

Fransız Bankacılık Komisyonu tarafından 1997 yılından bu yana beklenen kayıp modellerinden biri olan Banka Analizi için Destek Sistemi (SAABA) kullanılmaktadır. Bankaların maruz kalabileceği en önemli risk olan kredi riski olasılığı yaklaşımına dayandırılmış olan SAABA modelinin sayısal kısmı ve sistem yazılımı bankaların gelecekteki ödeme gücünü tespit edilmesine yönelik olarak detaylı kredi portföyü analizi yapacak biçimde şekillendirilmiştir. Son değerlendirme, sermaye yapısı ve kalitesi ile birlikte yönetim ve iç kontrol gibi nicel değerlendirmeleri kapsamaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 31).

Bankanın mevcut tüm bireysel ve ticari kredilerine ilişkin gelecekteki potansiyel kayıp miktarı ile ve bunların düzeltilmesi SAABA modelinin metodolojisini

oluşturmaktadır. İfade edilen potansiyel zarar tutarı, daha sonra mevcut karşılık tutarına göre düzeltilir. Bankanın fonlarından düşülmek üzere kullanılan düzeltilmemiş bakiye gelecekteki potansiyel zararı ifade etmektedir. Düzeltme sonrası bankanın elinde kalan fonlar asgari oran olan %8'in üstünde ise bankanın takip eden üç yıl boyunca iflas etmemesi beklenmektedir. Aksi durumda %8'in altında olması halinde bankanın ödemem gücü riskli hal almaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 32).

İstatistiksel bir model olan SAABA sayısal analizleri desteklemek için nicel değerlendirmeleri kullanmaktadır (Ward, 2002: 30). Bu modelin özelliklerini aşağıdaki şekilde özetlememiz mümkündür.

SAABA olarak adlandırılan bu model ile kredi portföyündeki potansiyel zararlar kapsamında gelecekteki ödeme gücünün değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Model altı ayda bir zorunlu raporlama verileri, yasal, ülkesel ve sektörel risklere ilişkin iç değerlendirmeler, Bank of France veri tabanı ve şirket riski ve ödememe riski analizleri, dış dereceleme kuruluşlarından elde edilen verileri kullanarak uygulanmaktadır. Burada kullanılan metodoloji üç yılın üstündeki kredi portföyünden olası kayıpların değerlendirilmesi, mevcut sermaye ve gelecekteki karlılığın potansiyel kayıplara göre düzeltilmesi, yönetim ve ortak taahhütlerin değerlendirilmesidir. Bunların sonucunda beş kategoride tüm bankaların listesi ve her banka için detaylı analize ulaşılır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 24-25).

1.4. Denetim Amaçlı Banka Dereceleme Sistemleri

Bankalarda yerinde denetimin bir sonucu olarak ortaya çıkan denetim amaçlı dereceleme sistemleri zorunlu olan ve olmayan denetim uygulamalarında, özel denetim gerektiren bankaların belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla yapılmaktadır (Gilbert ve diğerleri, 2000: 2-3).

Bankaların denetim otoritelerince incelenmesi yerinde denetim ve uzaktan gözetim olmak üzere iki şekilde yapılır (Cole ve Gunther, 1998: 103).Yerinde denetim dereceleri, denetçinin bankanın pek çok yönünü subjektif olarak değerlendirmesi üzerine kurulmaktadır. Uzaktan gözetim dereceleri ise, otoritelerin raporlamaya dayalı analizlerine

ve yerinde denetim raporlarına dayanmaktadır. Uygulamalarıyla öne çıkan denetim amaçlı dereceleme sistemleri arasında Yıllık PATROL Dereceleme sistemi, BOPEC, ORAP ve CAMEL sistemlerinden bahsedilebilir.

1.4.1. PATROL

Bank of Italy, yerinde denetimler ve bankaların finansal pozisyonlarının sistematik olarak tespit edilmesi için denetimsel kaynakların etkin kullanılması amacıyla 1993 yılında raporlamaya dayalı bir denetim aracı olarak yılda bir yapılan sermaye yeterliliği, karlılık, kredi kalitesi, organizasyon, likidite (PATROL) dereceleme sistemini uygulamaya koymuştur. İtalya'da bankacılık kuruluşlarının periyodik olarak yerinde değerlendirilmesi ile ilgili bir uygulama olmadığı için PATROL notu denetçinin analiz etmek amacıyla elde ettiği veri seti çerçevesinde verilmektedir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 10).

PATROL sermaye yeterliliği, karlılık, kredi kalitesi, organizasyon ve likidite olmak üzere beş bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenleri aşağıdaki gibi değerlendirebiliriz. (Sahajwala ve Bergh, 2000: 10-11) ;

Sermaye yeterliliği, kredi riski, pozisyon riski, işlem riski, piyasa riski ve döviz riski ile bankanın kendi kaynakları için zorunlu olarak bulundurması gereken kaynakların karşılaştırılması ile değerlendirilir. **Karlılığın** değerlendirilmesinde, batık krediler kapsamında ayrılacak karşılıklar dikkate alınmakla birlikte olağanüstü gelirlere arındırılmış ekonomik sonuçlar ve sermaye getirisi bankacılık sektörü ortalaması ile ilişkilendirilmektedir. **Kredi kalitesi**, kredi yoğunlaşma indeksi ve merkezi kredi kayıtlarından sağlanan düzenlenmiş batık kredi bilgileri temelinde değerlendirmektedir. **Organizasyon**, yerinde denetim sonuçları ve banka yönetimiyle yapılan toplantılarda denetçinin elde ettiği kısmi bilgiler çerçevesinde incelenmektedir. **Likidite** bir yıllık dönem boyunca söz konusu olabilecek şokların simule edilmesi ve normal faaliyet şartları altında vade farklarının araştırılması ile değerlendirilmektedir.

PATROL'un her bir bileşeni, 1'den 5'e bir derece ile derecelendirilir. Burada 1 ilgili bileşende en iyi durumu 5 ise en kötü durumu göstermektedir. Elde edilen bu beş

bileşen notu, yine 1'den 5'e değişebilen analistin ulaşabildiği tüm sayısal ve sayısal olmayan bilgileri kapsayan bileşik bir nota dönüştürülür (www.ibtra.com).

1.4.2. BOPEC

Amerikan Merkez Bankası (FED) tarafından yerinde denetim ve banka sahibi olan şirketleri denetlemek için Bankacılık Fonu Kapsamındaki Banka İştirakleri, Diğer İştirakler, Ana Şirket, Gelirler, Sermaye Yeterliliği (BOPEC) yerinde denetim derecelendirmesini kullanmaktadır. BOPEC'in beş bileşeninden BOPEC derecesi oluşmaktadır. Bu bileşenler; Bankacılık fonu kapsamındaki banka iştirakleri, diğer iştirakler, ana şirket, gelirler, sermaye yeterliliği ve ayrı bir yönetim derecesidir (Sinkey, 1992: 180). Bu bileşenlerin her biri 1'den 5'e bir derece ile derecelendirilmektedir. Burada 1 ilgili bileşende en iyi durumu 5 ise en kötü durumu göstermektedir. Bu beş bileşenli derece tekrar 1'den 5'e numaralandırılarak bir bileşik endekse çevrilmektedir (Krainer ve Lopez, 2003: 1-3).

BOPEC'i oluşturan ilk üç bileşen holding şirketin temel finansal pozisyonundan etkilenmektedir. BOPEC sisteminde yönetim ayrı bir şekilde incelenmekte ve yeterli, yetersiz ve tatminkâr olmak üzere üç seviyede derecelendirilmektedir (Sinkey, 1992: 181).

1.4.3. ORAP

Fransız bankacılık komisyonu, 1997 yılında, bankalar için çok faktörlü analiz sistemi niteliğinde yıllık Organizasyon ve Önleyici Hareket Takviyesi (ORAP) sistemini uygulamaya başlamıştır. Bu sistemin amacı, bankacılık kuruluşlarındaki var olan zayıflığı, ve her kuruluşun çevresiyle ilişkili olan risk bileşenlerini nitel ve nicel bilgi kullanarak belirlemektir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 11).

ORAP değerlendirmesinde çeşitli iç ve dış bilgi kaynaklarından istifade edilmektedir. ORAP değerlendirme sistemi standardize edilmiş bir yapı içerisinde on dört bileşen üzerinde belirli değerlendirmeler yapılmak suretiyle uygulanmaktadır. Bu bileşenler oranlara (sermaye, likidite, büyük riskler ve sermaye yeterliliği), bilanço içi ve dışı faaliyetlere (varlık değeri, batık krediler ve batık krediler için karşılıklar), pazar riski,

gelirler (işlem gelirleri, olağanüstü kalemler ve aktif getirisi) ile nitel kriterlerden (hissedarlar, yönetim ve iç kontrol) oluşmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 11). Her bir bileşen 1'den 5'e bir derece ile derecelendirilir. Burada 1 ilgili bileşende en iyi durumu 5 ise en kötü durumu göstermektedir. Derecelenen bileşenler daha sonra yine 1 ile 5 arasında sınıflandırılan bileşik notlara dönüştürülmektedir.

1980'lerin ortalarında Amerikan denetim otoritesi olan FDIC, sermaye, aktifler, karlılık, likidite (CAEL) olarak isimlendirilen üç aylık raporlamaya dayalı denetim derecelendirme sistemini geliştirmiş ve kullanmıştır.

CAEL, ilgili banka kuruluşuna basit oran hesaplamaları uygulanarak üç aylık raporlamaya dayalı dereceleme belirleyen bir sistemdir. Bu sistemde Amerikan bankalarının üç aylık olarak sunduğu raporların verilerinden hesaplanan 0,5'den (en iyi) 5,5'e (en kötü) değişen dereceler kullanılmıştır. Bu sistem CAMEL' inde ihtiva ettiği sermaye, aktifler, gelirler ve likidite bileşenlerini içermektedir (www.fdic.gov).

Bankaların finansal durumlarındaki değişiklikleri takip etmek için uygulanan yerinde denetim, denetim sürecinin tamamlanması ile birlikte güncelliğini yitirebilmektedir. Denetim amaçlı banka değerlendirmeleri batması muhtemel bankaları gelecekte kurtulması mümkün bankalardan ayıracak şekilde tasarlanmış olmadığından bankalardaki mevcut sorunları gerçekleştikten sonra tespit ederler (Sahajwala-Bergh, 2000: 13).

1.4.4. CAMEL

ABD denetim otoriteleri bankaların yerinde denetimi için, CAMEL dereceleme sistemi kullanımıyla, dereceleme kavramını geliştiren ilk denetim kuruluşları olmuşlardır. Bu sistem ilk olarak ABD denetim kuruluşları: Amerikan Ulusal Para Denetleme Kurumu (OCC), FDIC, Amerikan Merkez Bankası (FRS) tarafından kullanılmış daha sonra ise diğer ülkeler tarafından kendi sistemine uyarlanmaya çalışılmıştır. CAMEL sistemi bankaların mali pozisyonlarını beş kriter üzerine dayanan tek bir derece ile ifade etmektedir (Hermosillo, 1999: 5). Bu sistemde yerinde denetime tabi kuruluşlar faaliyet ve performanslarına ilişkin açıklayıcı faktörler olarak adlandırılan beş bileşene göre

değerlendirilmektedir. Bunlar; sermaye, aktif kalitesi, yönetim, gelirler ve likiditedir. Bu beş bileşenin, bankaların düzenlemelere uyumunu ve faaliyet gücünü yansıttıkları kabul edilmektedir. (Gilbert ve diğerleri, 2000: 6).

1.4.5. CAMELS

Yukarıda bankaların mali durumlarının değerlendirilmesi amacıyla CAMEL olarak geliştirilen dereceleme sistemi 1996 yılında, derecelendirme sistemini daha riske odaklı hale getirme amacıyla, piyasa riskine duyarlılığı yansıtan altıncı bileşen dahil edilerek CAMELS'e dönüştürülmüştür. Bankalar bundan sonra altı bileşen üzerinden değerlendirilmeye alınmıştır. Aşağıda bu bileşenler açıklanacaktır.

1.4.5.1. CAMELS Bileşenleri

Bankaların yerinde denetimi için denetim kurumları tarafından kullanılan CAMELS (Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Yönetim Yeterliliği, Karlılık, Likidite, Piyasa Riskine Duyarlılık) bileşenlerinden oluşmaktadır. Aşağıda bu bileşenler ve bunları değerlendirirken dikkate alınan kriterler açıklanmıştır.

1.4.5.1.1. Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği bileşeni, ödeyebilirlik riski ile doğrudan ilişkilidir. Bu riskin doğru bir şekilde yönetimi bankanın uzun dönemli varlığını devam ettirmesi bakımından önemlidir. Ödeyebilirlik riskini şu şekilde ifade edebiliriz. Ödeyebilirlik riski, bankanın, var olan diğer risklerden kaynaklanan kayıplarını, mevcut sermayesiyle karşılayabilme yeteneğinin olmaması şeklinde tanımlanabilir. Ancak burada temel sorun tüm riskler dikkate alındığında uygun sermaye düzeyinin nasıl belirleneceği ve ne olacağıdır. Risk artıkça ihtiyaç duyulan sermaye miktarı da artacaktır. Meydana gelecek tüm riskler potansiyel kayıp oluşturur. Bu risklerin bankaya vereceği zararlardan korunma ise sermaye ile sağlanmaktadır. Bundan dolayı var olan sermaye tüm bu risklerin bankaya getireceği potansiyel kayıpları karşılayacak seviyede olmalıdır (Canbaş ve Doğukanlı 2001: 127). Bu bileşen yoluyla bankanın sermaye yeterliliği değerlendirilmektedir. Aynı zamanda bu bileşen bankanın sermaye yeterliliğini miktar ve kalite bakımından değerlendiren rasyoları

içermektedir. ABD’de yetkililerin yerinde denetimde bankaların sermaye yeterliliğini değerlendirirken dikkate aldığı kriterler aşağıda sıralanmaktadır (www.ffiec.gov) :

1. Sermayenin seviyesi ve kalitesi, banka büyüklüğünün dikkate alınarak bankanın genel finansal durumunun değerlendirilmesi,
2. Acil olarak ek sermayeye ihtiyaç duyulması durumunda kaynak imkanlarının durumu,
3. Problemlı varlıklar ve bunlara yeterli karşılığın ayrılıp ayrılmadığı, yeniden değerlendirme koşulları,
4. Bilançonun varlık kısmının olası riskleri de kapsayacak şekilde düzenlenmesi. Örneğın, ticaret dışı faaliyetlerden kaynaklanan riskler, duran varlıklar, risk yoğunlaşması gibi,
5. Bilanço dışı işlemlerin meydana getirdiğı risklerin değerlendirilmesi,
6. Karlılık durumu,
7. Bankanın büyümeye yönelik planları,
8. Dağıtılmamış karların düzeyi,
9. Diğer sermaye kaynaklarına ve sermaye piyasalarına ulaşabilme imkanlarıdır.

1.4.5.1.2. Aktif Kalitesi

Bu bileşen, bilanço dışı işlemlerin yanı sıra, var olan diğer varlıkların ve diğer gayrimenkullerin kalitesini, yatırım portföylerinin ve kredi riskinin taşıdığı mevcut ve potansiyel kredi riskini göstermektedir. Yönetimin kredi riskini tanımlaması, ölçmesi, takip etmesi ve kontrolü bu bileşen içerisinde değerlendirilmektedir. Kredi riski iki şekilde açıklanabilir. İlki alınan kredilerde vadesinde kredinin yenilenmemesi durumun da karşılaşılabilecek riskler şeklinde ifade edilebilir. İkinci ise olarak verilen kredilerde; kredinin faizi ile birlikte geri dönmemesi olarak ifade edilebilir (www.fdic.gov).

Bir işletmenin sahip olduğu varlıklarının değerine ve bunların pazarlanabilmesine etki edebilecek, işletme, itibar, pazar, uygunluk ve stratejik riskleri de dahil olmak üzere tüm diğer risklerin hiçbir kısıtlama olmaksızın irdelenmesi gerekir. ABD’de yerinde denetçilerin bankanın aktif kalitesini değerlendirirken dikkate aldıkları kriterleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (www.ffiec.gov):

1. Kredi kullandırma sürecinin etkinliği/uygunluğu, şartları, yönetsel değerlendirme, kredi kullandırılması durumunda zorunlu risk değerlendirmesinin yapılıp yapılmaması ve bu doğrultuda gerekli teminatın alınması,
2. Sorunlu varlıkların (takibe alınmış, tahsili gecikmiş, yeniden yapılandırılmış vb) belirlenmesi, takip edilmesi ve bu süreçte gösterilen başarı,
3. Kredi karşılıkları, yeterli olası zarar karşılıklarının ayrılması,
4. Türev işlemlerin, bilanço dışı işlemlerde verilen teminatların, kredi riski seviyesinin ve kredi limitlerinin incelenerek değerlendirilmesi,
5. Kredi ve yatırım portföyünün değerlendirilmesi,
6. Problemlili varlıkları tahsil etmede gösterilen başarı,
7. Yönetim bilgi sistemleri ve iç denetimin durumu,
8. Varlık yoğunlaşmasının değerlendirilmesidir.

1.4.5.1.3. Yönetim Yeterliliği

Bu bileşen yardımıyla yönetim kurulu ve yönetimin, kendi görev ve sorumlulukları ile ilgili olarak, mevcut kurumun faaliyetleri ile ilgili riskleri belirleme, ölçme, takip ve kontrol etme, aynı zamanda kurumun yürürlükteki yasa ve yönetmeliklere uygun olarak güvenli ve etkili iletişimini sağlama kabiliyeti belirlenmektedir. Genellikle direktörlerin kabul edilen risk limiti seviyesi konusunda rehberlikte bulunması uygun prosedür, politika ve uygulamaların tespit edilmesini sağlaması ve günlük faaliyetlere doğrudan katılması gerekmektedir (www.fdic.gov).

Bir kurumun yönetim uygulamalarında işletme, pazar, kredi yada işlem, uygunluk itibar, hukuk, stratejik, likidite riskleri ve diğer risklerin bazılarının yada tamamının dile getirilmesi bu kurumla ilgili faaliyetlerin nitelik ve kapsamına bağlı olarak değişmektedir. ABD’de yerinde denetimde yönetim kalitesi değerlendirilirken dikkate alınan faktörler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (www.ffiec.gov):

1. Banka yönetiminin denetçiler tarafından yapılan değerlendirmeleri ve ikazları dikkate almaları, mevzuata uygun, iyi ve verimli çalışan bir bankacılık sisteminin oluşturulması konusundaki isteklilikleri,
2. Yönetimin başarısı ve derinliği,
3. Uygun politikaların üretilme seviyesi ve faaliyet alanlarındaki iç kontrol sistemlerinin yeterli olması,
4. Yönetim kurulu ve üst yönetimin faaliyetlerle ilgili riskleri kontrol etmedeki başarısı, sektördeki gelişmelere, yeni ürün ve hizmetlere uyum gösterme ve bu konularda önderlik etme kapasiteleri,
5. Mevzuata uygun işleyiş,
6. Yönetim kurulu ve üst yönetimde otorite dağılımı, yönetişim kalitesi,
7. Bankaya ait yönetim bilgi ve risk sistemlerinin yapısı, kapsamı ve faaliyet alanlarına göre yeterliliği,
8. Banka ile ilgili alınan kararların yönetim kurulu tarafından desteklenme şartları,
9. Bankanın risk profili ve genel başarısıdır.

1.4.5.1.4. Karlılık

Bu bileşen yardımıyla yalnızca kazançların miktarı ve eğilimi değil aynı zamanda kazançların kalitesini ve idamesini etkileyen faktörler belirlenmektedir. Kazançların kalitesinin düşmesinde, elverişsiz vergi etkileri yada tekrar etmeyen olaylar yanında olağanüstü kazançlara gereksiz güven de etkili olabilir. Gelecekte elde edilecek kazançların olumsuz biçimde etkilenmesine, finansman ve işletme harcamaları ile ilgili doğru tahminde bulunulamaması ya da bu harcamaların kontrol edilememesi, iş ile ilgili alınan stratejilerin uygun olamayan şekilde yada kötü danışmanlık altında uygulanması, bu stratejilerin iyi yönetilmeyen veya kontrol edilmeyen diğer risklere maruz kalması gibi etkenler neden olabilir (www.federalreserve.gov).

Bu bileşende mevcut durumun sürdürülebilirliği yanında kazançların tarihsel ve kalite olarak değerlendirilmesi üzerinde durulmaktadır. Burada bankanın verimli ve karlı bir şekilde çalışıp çalışmamasının yanında maliyetlerini düşük tutup tutmadığı irdelenmektedir. ABD’de yerinde denetçilerin bankanın aktif kalitesini değerlendirirken aşağıda sıralanan faktörleri dikkate aldıkları görülmektedir (www.ffiec.gov):

1. Kazançların kaynakları ve kalitesi,
2. Dağıtılmamış karlar yoluyla banka açısından yeterli sermayenin oluşturulup oluşturulmadığı,
3. Kazançların durumunun istikrar açısından ve konjoktüre bağlı olarak değerlendirilmesi,
4. Kazançların piyasa riskine duyarlılığı,
5. Karşılık sisteminin ve yeniden değerlemenin durumu,
6. Yönetim bilgi sistemlerinin ve bütçelendirme sistemlerinin değerlendirilmesidir.

1.4.5.1.5. Likidite

Likidite yönetiminde iki önemli konu söz konusudur. Birincisi, likidite talebi ve arzının birbirine eşit olduğu anlara nadir olarak rastlanmaktadır. Bankanın sürekli bir şekilde likidite açığı ya da fazlası mevcuttur. İkincisi ise, likidite ile karlılık arasında bir dengenin sağlanması gerekliliğidir. Banka likidite taleplerine cevap verebilmek için kaynaklarını daha fazla likit varlıklara bağlandığında, diğer faktörler aynı kaldığı sürece bankanın beklenen karlılığı azalmaktadır. Aksi takdirde banka fon taleplerini karşılarken yeteri kadar likit olmadığından daha fazla maliyete katlanmak zorunda kalmaktadır. Bunun yanında bankanın karlılığı üzerine olumsuz etki yapan diğer faktörler olarak, satılan varlıkların gelecekteki kazançlarından vazgeçilmesi, likit fonlar bulunurken katlanılan zaman, işlem maliyeti ve ödünç alınan fonların faiz maliyetin'den bahsedilebilir (Canbaş ve Doğakanlı 2001: 125).

Kısa vadeli yükümlülöklere ve beklenmedik nakit çıkışlarına cevap vermede yetersiz olan likit varlıkların, likidite riskine sebep oldukları görölmektedir. Bankanın likidite pozisyonu bu bileşen aracılığıyla değerlendirilmektedir. ABD'de yerinde denetimde bu bileşen değerlendirilirken göz önüne alınması gereken kriterler aşağıda sunulmuştur (Kaya, 2001: 4):

1. Likidite kaynaklarının bugün ve gelecek için değerlendirilmesi ve likidite ihtiyacının bankanın durumunu ve operasyonlarını olumsuz etkilemeden giderilmesi,
2. Para piyasaları ve benzeri fon piyasalarına erişim imkanları,
3. Bankanın fon kaynaklarının farklılaştırılma durumu (bilanço ve bilanço dışı),
4. Kısa vadeli oynak fonlara bağımlılık düzeyi,
5. Mevduatların gelişimi ve istikrarı,
6. Varlıkların menkul kıymetlere dönüştürülebilme durumu ve ihtiyaç halinde satılabilme olanakları,
7. Bankanın likidite durumunun kaynak yönetimindeki etkinlik, likidite stratejileri ve yönetim bilgi sistemlerini de içerecek şekilde değerlendirilmesidir.

1.4.5.1.6. Piyasa Riskine Duyarlılık

Bu bileşen yoluyla, mali fiyatlarında, kurlarda, faiz oranlarında yada hisse seneti fiyatlarındaki değişikliklerin, finansal kurumun kazançlarını yada ekonomik sermayesini etkileme derecesi ortaya konur. Burada ki risk sermaye varlıkları fiyatlama modelinde ifade edilen sistematik risktir ve mali, yasal, politik, ulusal yada uluslararası bir ekonomik durumdan kaynaklanabilir (www.federalreserve.gov).

Piyasa riskinin kontrolü portföyün değerindeki değişimlerin, verilen sınır değerler arasında tutulması anlamına gelmektedir. Piyasa riskinin kontrolü için özellikle faiz oranı riskinin ve kur riskinin tanımlanması ve yönetilmesi gerekir. Faiz oranı riski, faiz oranlarındaki değişimden dolayı gelirin azalması riskidir. Banka bilançosundaki çoğu kalem faiz oranı değişimlerinden etkilenmektedir. Bu yönüyle düşünüldüğünde faiz oranlarındaki değişimin, bankanın en önemli gelir kaynağı ve en önemli gider kaynağı üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir (Canbaş ve Doğanlı, 2001, s.125). Kur riski ise kurun değerinde yaşanan değişiklikler sonucu bankanın varlık ve/veya yükümlülüklerinde meydana gelebilecek olumlu/olumsuz değişikliklerin bankalar için zarara neden olacak düzeyde gerçekleşmesi olarak ifade edilebilir. Yerinde denetimde bu bileşen değerlendirilirken göz önüne alınması gereken kriterler aşağıda sunulmaktadır (www.ffiec.gov):

1. Bankanın sermaye değerinin ve kazançlarının piyasa koşularındaki olumsuz değişimlere duyarlılığı,
2. Banka yönetiminin bankanın maruz kaldığı piyasa riskini tespit ve kontrol etmedeki başarısı,
3. 3) Bankanın ticari işlemler dışında maruz kaldığı faiz riskinin yapısı,
4. 4) Bankanın ticari ve döviz işlemlerinden kaynaklanan piyasa riski durumudur.

Aşağıda Tablo 2'den görüldüğü üzere her bir CAMEL bileşeni için CAMEL dereceleri ayrı ayrı 1'den 5'e kadar derecelendirilmekte ve en son aşamada mevcut dereceler birleştirilerek yine 1'den 5'e kadar olan tek bir derece elde edilmektedir.

Tablo 2:
Camels Bileşenlerinin Derecelemesi

Derecelleme Ölçeği	Derecelleme Aralığı	Derecelleme Analizleri
1	1.0-1.4	Güçlü Performans
2	1.6-2.4	Yeterli Performans
3	2.6-3.4	Orta Performans
4	3.6-4.4	Marjinal Performans
5	4.6-5.0	Yetersiz Performans

Kaynak: Sahajwala ve Bergh, 2000: 47.

1.4.5.2. CAMELS Bileşenlerinin Açıklaması

CAMELS'in nihai derecelerin anlamları aşağıda ifade edilmektedir (Peek ve diğerleri, 1999: 21-32):

1. Derece: Güçlü performans aşaması; her yönüyle sağlıklı bankalara verilir ve denetimle ilgili uygulamalara ihtiyaç duyulmaz.

2. Derece: Yeterli performans aşaması; az miktarda da olsa zayıflama ihtimali olan ancak genelde iyi görülen bankalara verilir veya var olan zayıflıklar hemen düzeltilebilir nitelikte olup sınırlı denetime ihtiyaç duyulur.

3. Derece: Orta performans aşaması; bankalara verilen dereceler denetleme otoritelerinin dikkat etmesini gerektirir, problemler genelde düzeltilebilir niteliktedir. Problemler giderilmez ise etkileri artabilir. Normal denetimden daha fazlasını gerektirir.

4. Derece: Orta altı marjinal performans aşaması; finansal zayıflıklara sahip olup gelecekteki varlığı tehlikeye düşen bankalara verilir. Mevcut zayıflıkların titizlikle ele alınması için ayrıntılı denetim gerektirir.

5. Derece: Yetersiz performans aşaması; ciddi finansal zayıflığı olup oldukça yüksek kayıp olasılığıyla karşı karşıya kalan bankalara verilen derecedir ve acil düzeltici önlem alınması gerekmektedir. Bunun için sürekli ve ayrıntılı bir şekilde denetime ihtiyaç duyulur.

CAMELS derecesi 1 veya 2 olan güçlü bankalar için yapılan yerinde denetimler daha geniş aralıklarla olmakta ve dereceleri bu aralığa bağlı olarak yenilenmekte, CAMELS derecesi 4 veya 5 olan sorunlu bankalar ise daha sık incelenmekte ve daha sık yerinde denetime tabi tutulmaktadır (Wheelock ve Wilson, 1999: 3-4). Kamu tarafından bilinen bilgilerin dışında, özel bilgilerin eklenmesi ile CAMELS de kullanılan veriler bankaların konumlandığı derece grubunu değiştirebileceği ve derecelerini düşürebileceği görülmüştür. Dolayısıyla CAMELS derecesi için kullanılan verilerin niteliği önemli olmaktadır (Berger ve Dawies, 1994: 617).

Her ülkenin sahip olduğu ekonomik yapının ve bankacılık sektörü uygulamalarının farklılıklarından dolayı geliştirilen sistemler ve modellerin uygulanmaları her ülke için değişiklik arz etmektedir. Bu nedenle bir ülkenin kendi bankacılık sistemi için uygulamış olduğu model başka bir ülkenin bankacılık sistemine tam uyum gösteremeyebilir. Ancak finansal durumun belirlenmesi amacıyla gerekli otoriteler tarafından geliştirilen bu yöntem ve modeller ilgili tüm kesimlere bankalar ve bankacılık sektörü hakkında kesinlik içermemesine rağmen bir fikir vermesi açısından önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYEDEKİ MEVDUAT BANKALARININ 2005-2008 DÖNEMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde Türkiye'deki Mevduat Bankacılık Sektörünün 2005-2008 döneminde yaşadığı gelişmeler incelenmektedir. Burada kısaca 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri sonrası bankacılıkla ilgili yapılan düzenlemelere kısaca değinilmesinde fayda görülmektedir.

Bu kapsamda, bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci 2001 yılında uygulamaya konulan ‘bankacılık yeniden yapılandırma programı’ ile başlatılmıştır. İlk dönemde yapılanlar büyük ölçüde düzenlemelerin uluslar arası standartlara ve uygulamalara yaklaştırılması yönünde olmuştur. Bankalar Kanunu'nda kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bankacılık alanında idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir otorite olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) oluşturulmuştur. Geçmişte Hazine ve T.C Merkez Bankası (TCMB) arasında paylaşılan banka denetim ve düzenleme görev ve yetkileri BDDK'ya geçmiştir (TBB Mali Piyasalar Çalışma Grubu, 2004: 74). İnceleme yapılacak olan Mevduat Bankacılık sektörüne geçmeden önce mevcut dönemde Bankacılık sektörü ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmasının büyük önem taşıdığı görülmektedir.

Bankacılık sektörünün 2005-2008 dönemine ilişkin genel bir değerlendirmesini yapmadan önce bu bölümde sektörün içinde faaliyet gösterdiği Türkiye ekonomisinin yapısının değerlendirilmesinde fayda görülmektedir.

2.1. Türkiye Ekonomisi

Türkiye ekonomisinde 2002 yılından sonra yaşanan istikrarlı ve yüksek hızda büyümenin ardından 2008 yılında ekonomik faaliyet hızlı bir yavaşlama göstermiştir (Türkiye Bankalar Birliği [TBB], 2008: 1). 2005 yılında büyümede genel olarak yaşanan istikrar ve güven ortamı belirleyici olurken, üretim yönünden tarım, sanayi, inşaat, ticaret, ulaştırma-haberleşme, serbest meslek ve hizmetler sektörleri katma değerinde meydana gelen artışlar, talep yönünden ise özel tüketim harcamaları ile özel ve kamu yatırım harcamalarındaki artış etkili olmuştur (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği [TOBB], 2005: 10)

Takip eden 2006 yılında ekonomik büyümeyi üretim yönünden büyük ölçüde sanayi, ticaret, inşaat ve ulaştırma-haberleşme sektörleri katma değerinde meydana gelen artışlar etkilerken harcamalar yönünden ise özel sektör sabit sermaye yatırımları ve tüketimindeki artış ile kamu sektörü tüketim harcamalarındaki artış etkilemiştir (TOBB, 2006: 10). Ancak 2006 yılında yakalanan büyüme hızı 2007 yılında gerçekleştirilememiş ve tahmin edilen % 5 hedefinin altında % 4,6 olarak gerçekleşmiştir.

Bunun başlıca nedenleri enflasyondaki düşüşün durması, hatta yükselme eğilimi göstermesinin beklentileri olumsuz etkilemesi, 2006 yılının ikinci yarısından itibaren para politikasının sıkılaştırılması ve bunun iç talep üzerindeki yavaşlatıcı etkisi, kuraklık nedeniyle tarım sektöründe hızlı daralma, sermaye girişinde yavaşlama, ilk yarıda seçim atmosferi nedeniyle para ikamesinin artması ve ikinci yarıda ise uluslararası finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmaların risk algılamasını olumsuz yönde etkilemesi olmuştur (TBB, 2007: 10).

2002 yılından itibaren devam eden büyüme süreci 2008 yılının ilk çeyreğinden itibaren yavaşlamaya başlamış son çeyreğinde sona ermiştir. Bu dönemde % 0,9 oranında büyüme gerçekleşmiştir. Meydana gelen yavaşlamayı sermaye girişinin hız kesmesi, küresel ekonomideki risklerin artışına bağlı olarak hem iç hem de dış talepteki gerileme, özellikle özel sektör sermaye yatırımlarının azalması, para piyasalarında dalgalanmanın artması ve TL'nin değer kaybetmesi nedenlerine bağlayabiliriz (TBB, 2008: 13).

Enflasyonda 2002 yılından itibaren başlayan düşüş, 2005 yılında da devam etmiştir. Ekonomi politikası hedefleri içinde yer alan enflasyonun düşürülmesine yönelik olarak 2006 yılında, TÜFE yıllık değişimi ile ölçülen açık enflasyon hedeflemesi rejimi uygulanmaya başlamıştır (TOBB, 2006: 57). Dış şartlardaki değişmelere paralel olarak, 2006 yılı ve sonrasında Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) artış sürecine girmiş ve 2008 yılı dâhil olmak üzere sürekli olarak hedeflerin üzerinde kalmıştır. Nihayet 2008 yılı sonunda TÜFE % 10,06 düzeyinde gerçekleşmiştir (Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği [MÜSİAD],2009: 21).

Bu dönemler arasında enflasyon dalgalı bir seyir göstermiştir. Kısa vadeli faiz oranlarındaki düşüşün iç talep üzerindeki genişletici etkisi, finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmaların beklentileri bozması, uluslar arası piyasalarda petrol ve diğer emtia fiyatlarında yaşanan yükselişler ve yurt içinde mal ve hizmet sektöründeki fiyat artışları enflasyonun bu dönemler arasında yükselmesindeki başlıca nedenlerdendir. Enflasyonun yükselmesini engellemek için parasal sıkılaştırmaya yönelik önlemler sonucu iç talebin azalması enflasyonun yükselmesini sınırlanmış, başta enerji fiyatları olmak üzere başlıca mal fiyatlarının düşmesi enflasyonun gerilemesini sağlamıştır..

2002-2007 döneminde milli gelirin yıllık ortalama % 6,9, sanayi üretiminin ise % 7,4 oranında büyümesine karşın, işsizlik oranı düşürülemediği (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği [TÜSİAD], 2008: 39). Küresel krizin etkisiyle 2008 yılının son çeyreğinde büyümenin yavaşlaması, istihdam artışı üzerinde baskı oluşturmuştur. İşsiz sayısı % 9,6'lık artışla 2.558 bin kişi olmuştur. 2007 yılında % 9,9 olan işsizlik oranı, 2008 yılında 0,7 puan artarak % 10,6 seviyesine yükselmiştir (TOBB, 2008: 152).

Tablo 3'ten de görüldüğü gibi büyümenin istihdam artışına etkisi sınırlı kalmıştır. Çalışabilir nüfusun artmasına rağmen iş gücüne katılım oranının gerilemesi sonucu iş gücü azalmış dolayısıyla incelenen dönem boyunca işsizlik oranında sürekli bir artış yaşanmıştır.

İncelemenin yapıldığı 2005-2008 dönemleri arasında dış ticaret açığı oranında 2005- 2006 döneminde gerçekleşen artış haricinde sonraki dönemlerde düşüş gözlenmektedir. Burada gerçekleşen artışta iç talepteki hızlı büyüme, dış kaynak girişinin devam etmesi ve tasarruf açığının artması etkili olmuştur. Buna karşın iç talepteki

büyümenin ivme kaybetmesi Türk parasının başlıca yabancı paralar karşısında değer kazanması da bu oranın düşüşüne sebep olan faktörler olarak gösterilebilir.

2005- 2006 döneminde bütçe açığı oranında gerçekleşen düşüşte rol oynayan etkenler olarak ekonomik faaliyetlerdeki büyümeye bağlı olarak vergi gelirlerindeki artış, özelleştirme gelirlerindeki artış, borçlanma vadesinin uzaması gösterilebilir. Ancak son dönemde faiz oranlarının artması, cari harcamalarda artış eğilimi ve özelleştirme gelirlerinin azalması, bu oranın artmasını sağlamıştır.

Cari işlemler açığı oranında da dış ticaret açığı oranının değişimine benzer bir gelişim söz konusudur. Burada 2005- 2006 döneminde meydana gelen artışta mal ticareti dengesindeki açığın büyümesi yanında hizmetler dengesi fazlasının azalması önemli rol oynamıştır. Dış ticaret dengesindeki büyüme hızının yavaşlaması yanında Türk parasının başlıca yabancı dövizler karşısında değer kazanmasına bağlı olarak GSMH'nin dolar bazında yüksek hızla büyümesi ise oranı düşürücü yönde etki yapmıştır.

Maliye politikalarının kararlılıkla ve disiplinle uygulanması sonucunda geçmiş yıllardan bu yana temel ekonomik sorunlarımızdan biri olan bütçe açığında önemli düşüşler gerçekleşmiştir (MB, 2007: 53).

Türkiye, ekonomisiyle ilgili beklentileri iyimser hale getirerek ekonomimize duyulan güveni artırmıştır. Artan güven ortamı ise Türkiye'ye sermaye girişlerini hızlandırmıştır (MB, 2007: 146). Bu doğrultuda 2006 yılında gerçekleşen net sermaye girişi 32.064 milyon dolardan 2008 yılında 36.396 milyon dolar düzeyine ulaşmıştır.

Yukarıda incelemenin yapıldığı 2005-2008 dönemi Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmeler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Bu gelişmeleri aşağıdaki şekilde tablolatabiliriz.

Tablo: 3
Türkiye Ekonomisinin Temel Göstergelerdeki Değişimi (%)

Oranlar	2005	2006	2007	2008
Büyüme	7,6	6,0	4,5	1,1
İşsizlik	10,3	10,5	10,6	13,6
Enflasyon	8	10	8	10
Bütçe Açığı/Gsyih	2	0,6	1,6	1,9
Dış Ticaret Açığı/Gsyih	11,8	13	11	9
Cari İşlemler açığı/Gsyih	-6,4	-7,9	-5,8	-5,6
Faiz Oranları	14	19	17	16

Kaynak: www.tbb.org.tr

2005 yılında enflasyon düşüşünün yavaşta olsa sürmesi uluslar arası piyasalarda yaşanan olumlu gelişmeler, sermaye girişimine bağlı olarak döviz arzının döviz talebi üzerine artması faiz oranları düşüşünü olumlu yönde etkilemiştir. Ancak 2007 yılına gelindiğinde beklentilerin bozulması enflasyonu yükseltmiştir. TCMB enflasyonun hedefini değiştirmemiş beklentilerin enflasyon hedefine yeniden yönlendirilmesi amacıyla kısa vadeli faiz oranlarını hızla yukarı çekmiştir. Parasal sıkılaştırmanın iç talep üzerindeki daraltıcı etkisiyle enflasyon oranı düşürülmüş ancak gerçekleşen enflasyon hedeflenen enflasyonun üzerinde kalmıştır. Buna rağmen TCMB beklentilerdeki iyileşmeyi işaret ederek faiz oranlarını düşürmeye devam etmiştir. Son dönemde enflasyonun ön görülen hedefin üzerinde bir seyir izlemesi nedeniyle yılın ilk üçteyinde faiz oranları yükselmiş ancak para politikasındaki sıkılaştırmanın etkisi sınırlı kalmasına rağmen faiz oranlarındaki artışında etki sınırlandırılmıştır.

2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler

Türkiye ekonomisinde ve finansal sektörde 2002-2005 döneminde yaşanan gelişmelerin bankacılık sistemine olan en önemli yansıması sektör bilançosunun büyümesi ve yapısının değişmesi olmuştur (TBB, 2005: 7). Türkiye ekonomisinin performansında son beş yılda yaşanan iyileşme bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir. Bankacılık sektörünün bilançosundaki büyüme, GSMH'deki büyümenin üzerine çıkmıştır (TBB, 2006: 8). Finansal sektör içinde en büyük payı oluşturan bankacılık sektörü,

piyasalarda yaşanan dalgalanmaya rağmen 2006 yılının ilk dokuz ayında reel olarak % 9,1 oranında büyümüş, yabancı yatırımcıların sektöre olan ilgisi devam etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası [TCMB], 2006: 2). Ancak takip eden 2007 yılında bankacılık sektörü ihtiyatlı bir politika izlemiştir. Bankalar, özellikle ilk yarıda likit kalmaya özen göstermişlerdir. Yabancı para cinsinden mevduat talebi nedeniyle yurtdışı borçlanma sınırlandırılmıştır. Likiditenin artırılması tercihinin ve ekonomik büyümenin hız kaybetmesine bağlı olarak kredilerdeki büyüme, ilk yarıda yavaşlamış, ikinci yarıda yeniden ivme kazanmıştır. Geçmiş yıllara göre bilançonun reel olarak büyümesi de yavaşlamıştır. Bunda, yabancı para cinsinden kalemlerin bilançodaki payı dikkate alındığında, TL'nin değer kazanmasının da etkisi olmuştur (TBB, 2007: 4).

Bankacılık sistemini 2007 yılında etkileyen en önemli düzenlemeler, Haziran 2007'den itibaren operasyonel riskin, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına dahil edilmesi ve Mart 2007'de yürürlüğe giren 5582 sayılı “Konut Finansmanı Sistemine ilişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” olmuştur. Bu Kanuna ilişkin ikincil düzenlemelerin de önemli bölümü yine 2007 yılında tamamlanmıştır (TBB, 2007: 4).

2008 yılında ise bankacılık sistemi ilk üç çeyrekte kredi arzını artırmış, son çeyrekte ise risklerin artması ve likiditenin önem kazanması nedeniyle daha ihtiyatlı bir yaklaşım içinde olmuştur. Yılın ilk üç çeyreğinde bankalar, kredi kullandırmaya ağırlık vermeye devam etmişlerdir. Yılın son çeyreğinde, küresel finans sistemindeki sorunlar ve bunların ekonomiye olumsuz yansımaları nedeniyle, bankalarda özellikle döviz cinsinden kaynak kaybı yaşanmış; yurtdışı kaynak temini daha zor ve pahalı hale gelmiştir. Ekonomide risk algısı yükselmiş, beklentiler bozulmuştur. Finansal piyasalardan kaynak çıkışı yaşanmıştır. TL'nin değer kaybı ve hisse senetlerinin değerlerinin düşmesi, finansal varlıklara olan talebi düşürmüştür (TBB, 2008: 7).

Toplam aktiflerin miktarı 2008 yılı itibari ile 296 milyar ABD dolarından 464 milyar ABD doları düzeyine ulaşmıştır. Kredilerin toplam aktifler içindeki payı 2005 yılına göre artarak devam etmiş, bireysel kredilerin toplam krediler içindeki payı 2007 yılında 2006 yılına göre 1, 2005 yılına göre 19 puan artarak % 32'ye yükselmiştir. 2008 yılında ise bu kredi türünde herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Buna karşın 2008 yılında işletme kredilerinin toplam krediler içindeki payı 2,1 puan artmıştır. 2008 yılının son çeyreğinde işletme kredilerinin yanı sıra ihracat kredileri ve diğer yatırım kredileri görece yüksek artışlar kaydetmiştir (Bankacılık Düzenleme ve denetleme Kurumu [BDDK], 2008: 23).

2005 yılında toplam aktifler içindeki payında düşüş yaşanan menkul kıymetlerin 2007 yılında bir önceki yıla göre toplam aktifler içindeki payı 4 puan ve sonraki yılda 2 puan azalarak % 29'a düşmüştür. Duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payı 2007 yılında % 4, 2008 yılında ise % 3 düzeyinde kalmıştır. Sorunlu kredilerin toplam krediler içindeki payı bu dönem aralığında yükselmiştir.

Özkaynaklarda ve serbest sermayede büyüme ilk üç yıl hızlı ancak son yılda yavaşlamakla beraber, devam etmiştir. Özkaynaklar 40 milyar ABD dolarından 54 milyar ABD dolarına serbest özkaynaklar ise 24,5 milyar ABD dolarından 38 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Özkaynakların toplam aktiflere oranında ve standart oran düzeyinde 2008 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşanmıştır. Özkaynak karlılığı 2007 yılında önceki yıllara göre artış göstermiş ancak 2008 yılında artış devam etmemiş ve 4,2 puan azalarak % 15,4 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Türkiye ekonomisinde meydana gelen olumlu gelişmelerin yanında bankacılık sektörünün büyüme potansiyeli göstermesi, karlılığının artması, mali yapısının güçlü bir hal alması yabancı yatırımcıların bu kuruluşlara olan ilgisinin ve yatırımlarının artmasında pozitif yönlü bir etki yaratmıştır. Bunun neticesinde 2005, 2006 ve 2007 yıllarında finansal kurumların piyasa değeri artmış ancak 2008 yılında 45 milyar ABD doları seviyesine gerilemiştir.

2008 yılında banka sayısı önceki yıla göre azalmakla birlikte 2005 yılına göre 2 artarak 49'a yükselmiştir. Mevduat bankalarının sayısı son yıl 1 azalarak 32'ye gerilemiş, kalkınma ve yatırım bankalarının sayısında ise herhangi bir değişiklik olmamış ve 13 seviyesinde kalmıştır. 2007 ve 2008 yıllarında ise 4 tane katılım bankası sektöre dahil olmuştur.

Bankacılık sektöründe rekabet hızla artmaya başlamıştır. Toplam aktifler içerisinde ilk beş bankanın payı son iki yılda değişmemiş ancak ilk on bankanın payında ise 1 puanlık bir artış gerçekleşerek % 86 düzeyine ulaşmıştır.

Şube ve personel sayısında 2003 yılından itibaren başlayan artış bu yıllarda da devam ederek sürmüştür.

2.2.1. Türkiye'deki Mevduat Bankacılık Sektörü

Genel olarak incelediğimiz Türk bankacılık sektöründeki gelişmelerin Türkiye'deki 2005-2008 yılları arasında mevduat bankalarının mali tabloları üzerindeki yansımaları aşağıda açıklanmaktadır.

2.2.1.1. Banka, Şube ve Personel Sayıları

2005 yılında 34 olan toplam mevduat bankası sayısı, özel sermayeli bankaların sayısındaki azalış sonucunda 2008 yılında 32'ye gerilemiştir. Bu azalma, özel sermayeli banka grubundaki bankalardan bir kısmının hem kendi gruplarındaki diğer bankalara devredilmesi hemde yabancı bankalar tarafından satın alınmaları sonucu gerçekleşmiştir. Bunun sonucu olarak 2005 yılında 13 olan yabancı sermayeli banka sayısı 2008 yılında 17'ye çıkmıştır. Mevduat bankacılık sektöründeki düşüşe paralel olarak Türk bankacılık sektörü genelinde de banka sayısı 47'den 45'e gerilemiştir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, 2008 yılı itibariyle faaliyette bulunan mevduat bankalarının, 4'ü kamu ve fon sermayeli, 11'i özel sermayeli ve 17'si yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır.

Tablo 4:
Gruplar İtibariyle Banka Sayıları

	Kamu ve Fon Bankaları	Yerli Özel Bankalar	Yabancı Bankalar	Mevduat Bankaları
2005	4	17	13	34
2006	4	14	15	33
2007	4	11	18	33
2008	4	11	17	32

Kaynak: www.tbb.org.tr

Mevduat bankacılık sektörü genelini incelediğimizde şube sayısı bu dönemler arasında artmaya devam etmiştir. Mevduat bankalarının şube sayısında meydana gelen artış sonucu toplam şube sayısı 2008 yılında 2005 yılına göre % 40,3 artarak 8741'e ulaşmıştır. Sektör genelindeki şube sayısındaki artış ise 8790 olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde personel sayısı da mevduat bankacılık sektöründe % 30'luk artışla 2008 yılında 166.325 kişi olmuş bankacılık sektöründe ise bu sayı 171.598 kişiye ulaşmıştır. Şube ve personel sayısında artış gerçekleşmesine rağmen şube başına personel sayısında mevduat bankaları grubunda düşüş gerçekleşmiştir. Bu dönemde mevduat bankacılık sektörünün şube ve personel sayısındaki değişim Tablo 4'de görülmektedir.

Gruplar itibariyle incelediğimizde, her bir banka grubunun şube sayısında Tablo 5'den de görüldüğü üzere düzenli bir artıştan söz edilebilir. Ancak şube sayısında 2005 yılına göre en fazla artış 1641 şube ile yabancı bankalar grubuna aittir. Daha sonra ise en yüksek artış sırasıyla 491 şube ile özel sermayeli bankalarda ve 381 şube artışı ile kamu ve fon sermayeli bankalarda gerçekleşmiştir.

Tablo 5:
Şube ve Personel Sayıları

	Kamu ve Fon Bankaları			Yerli Özel Bankalar			Yabancı Bankalar			Mevduat Bankaları		
	Şube Sayısı	Pers. Sayısı	%	Şube Sayısı	Pers. Sayısı	%	Şube Sayısı	Pers. Sayısı	%	Şube Sayısı	Pers. Sayısı	%
2005	2.036	38.441	30	3.799	78.806	62	393	10.610	8	6.228	127.857	100
2006	2.150	39.556	29	3.582	73.220	53	1.072	25.794	18	6.804	138.570	100
2007	2.204	41.381	27	3.625	75.149	49	1.741	36.707	24	7.570	153.237	100
2008	2.417	43.600	26	4.290	82.158	49	2.034	40.567	25	8.741	166.325	100

Kaynak: www.tbb.org.tr

Şube sayısına benzer şekilde personel sayısı da bu dönemde artmaya devam etmiştir. Bu artış büyük ölçüde yabancı ve özel sermayeli bankalar tarafından gerçekleşmiştir. Kamu bankalarında ise şube sayısında olduğu gibi personel sayısında da artış sınırlı sayıda olmuştur. 2008 yılına gelindiğinde banka çalışanlarının yüzde 27,6'sı kamu ve fon sermayeli, yüzde 49'u özel sermayeli ve yüzde 23,2'si yabancı sermayeli bankalarda istihdam edildiği görülmektedir.

Şube ve personel sayıları 2000-2003 döneminde, yeniden yapılandırma programı çerçevesinde mali bünyesi zayıflayan bankaların TMSF'ye devredilmesi ve/veya kapatılması, kamu bankalarında yeniden yapılandırma programının uygulanması, banka birleşmeleri yanında bankaların faaliyet giderlerinin sınırlandırılması yönündeki çabalar paralelinde gerilemiş; 2003 yılının ikinci çeyreğinden itibaren yeniden artmaya başlamıştır. Yılsonu itibariyle, 2008 yılında şube sayısında, serinin izlenmeye başladığı 1961 yılından bu yana en yüksek düzeye ulaşılmış; personel sayısında ise 1999'dan sonraki en yüksek istihdam gerçekleşmiştir (TBB, 2008: 39). Ancak 2005 yılında sektörün şube başına düşen personel sayısı 21,1 iken bu sayı 2008 yılında 19,5'a gerilemiştir.

2.2.1.2. Bilanço Büyüklüğü

2005-2008 döneminde bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğü 296 milyar ABD dolar'ından 464 milyar ABD dolar'ına yükselmiştir. Toplam aktiflerin gsyih'ya oranı

devamlı olarak artış göstermiştir. Tablo 6'dan izlenebileceği gibi, yabancı sermayeli bankaların sektör paylarında meydana gelen yükseliş 2008 yılında gerilemiştir ancak 2005 yılına göre yaklaşık üç kat artış göstermiştir. Kamu ve fon bankalarının paylarında küçük düşüşler gerçekleşmekle birlikte kayda değer bir değişme söz konusu değilken, özel sermayeli bankaların paylarında % 5'lere varan azalışlar gerçekleşmiştir. Mevduat bankaları geneline baktığımızda sektör içindeki paylarında çok küçük değişiklikler yaşanmıştır.

Tablo 6:

Bilanço Büyüklüğü (Milyon ABD Doları) ve Sektör İçindeki Payları (%)

	Kamu ve Fon Bankaları		Yerli Özel Bankalar		Yabancı Bankalar		Mevduat Bankaları	
	Bilanço Büyüklüğü	%	Bilanço Büyüklüğü	%	Bilanço Büyüklüğü	%	Bilanço Büyüklüğü	%
2005	94.160	31,8	176.661	59,7	15.439	5,2	286.260	96,7
2006	103.485	29,9	189.132	54,7	42.203	12,2	334.820	96,8
2007	141.834	29,3	253.196	52,3	72.747	15	467.777	96,6
2008	137.032	29,5	242.872	52,4	68.864	14,8	448.768	96,7

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğü incelenen dönem itibariyle % 56,7 oranında artarak 2008 yılında 463.839 milyon ABD dolar'ına ulaşmıştır. Bu artış büyük oranda mevduattan karşılanmış ve sağlanan kaynakların büyük kısmı kredilere ayrılmıştır.

Türk bankacılık sektöründeki yoğunlaşma incelendiğinde, aktif toplamı bakımından ilk beş bankanın bütün sektör içindeki payında 1 puanlık bir gerileme gerçekleşirken ilk on bankanın payında en son yıl 1 puanlık bir artış gerçekleşmiştir. Bu dönemler arasında ilk beş banka arasında 2005 yılında 2 kamu sermayeli banka, 3 özel sermayeli banka yer alırken sonraki yıllarda ise 1 kamu sermayeli ve 4 özel sermayeli banka yer almaktadır, ilk on banka arasında ise ilk üç dönem 3 kamu, 7 özel sermayeli banka yer alırken son dönemde ise 3 kamu, 4 özel ve 3 yabancı sermayeli banka yer almaktadır. Yine bu dönemler arasında mevduat bankalarının toplam aktiflerinin sektör içindeki payı yüzde 97 civarında olmuştur. mevduat bankaları grubunda yer alan bankaların toplam aktifler içindeki payları

kamu ve fon bankalarında % 30, özel sermayeli bankalarda % 55 ve yabancı sermayeli bankalarda ise % 12 civarında gerçekleşmiştir.

Aralık 2005 itibariyle, yıllık bazda Türk parası aktifler % 39 oranında, Yabancı para aktifler ise % 14 oranında büyümüştür. Benzer şekilde, Türk parası pasifler % 39, Yabancı para pasifler ise % 15 oranında artmıştır. Bilanço içinde Türk parası aktiflerin payı % 64'den % 68'e, Türk parası pasiflerin payı ise % 60'dan % 64'e yükselmiştir (TBB, 2005: 39). 2006 yılında da yıllık bazda Türk parası aktifler ve Yabancı para aktiflerde sırasıyla % 19 ve % 30 oranlarında büyüme gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, Türk parası pasifler % 19, Yabancı para pasifler ise % 29 oranında artmıştır. Bilanço içinde Türk parası aktiflerin payı % 68'den % 66'ya, Türk parası pasiflerin payı ise % 64'den % 62'ye gerilemiştir (TBB, 2006: 39).

2007 yılında küresel piyasalardaki dalgalanmaların Türkiye ekonomisine olan etkisi sınırlı kalmıştır. Türk parasına olan güvenin devam etmesiyle, gerek şirketlerin gerekse hane halklarının Türk parasını tercih etmeleri ters para ikamesine yol açmakta ve bunun neticesinde bilançolar dolarizasyondan uzaklaşarak Türk parasına ağırlıklı bir yapıya kavuşmaktadır. Bankacılık sektöründe bu eğilim 2007 yılında da devam etmiş olup, varlıkların % 68,2'si Türk parası, % 28,3'ü Yabancı para ve % 3,5'i dövize endekslidir. Yükümlülüklerde de benzer bir dağılım mevcuttur. 2007 yılında Türk parası yükümlülüklerin bilanço içindeki payı % 66,5 ile bir önceki yıla göre 4,3 puan daha yüksektir (BDDK, 2007: 45).

Aralık 2008 itibariyle, yıllık bazda Türk parası aktifler % 22, Yabancı para aktifler ise % 35 oranında artmıştır. Pasif tarafta, Türk parası pasifler % 23, Yabancı para pasifler ise % 32 oranında artmıştır (TBB, 2008: 42)

2.2.1.3. Aktif Yapısı

Banka bilançolarının aktifleri genel olarak likit aktifler, krediler, duran aktifler ve diğer aktifler şeklinde dört gruptan oluşur. Bunlar içerisinde en yüksek tutara likit aktifler ve krediler sahiptir.

Ekonomik faaliyetlerde meydana gelen canlanma, piyasa beklentilerindeki olumlu havanın sürmesi ve dış piyasalardan kaynak sağlama imkânlarındaki artışa paralel olarak sektörde hızlı bir büyüme yaşanmıştır. Fakat incelenmenin yapıldığı dönemler boyunca bu büyümede dalgalı bir seyir izlenmiştir (TBB, 2006: 36).

Örneğin; 2006 dönemine kadar büyümede gerçekleşen artış bu dönemde yaşanan dalgalanmanın ardından yavaşlamıştır. Benzer şekilde 2008 yılının son döneminde meydana gelen dalgalanma sektördeki büyümeyi azaltıcı yönde etki yapmıştır.

Bu dalgalanmalar esnasında ekonomik faaliyet yavaşlamış, beklentiler kötüleşmiş ve bunların sonucu olarak sağlanan kaynakların maliyeti yükselmiş, dış piyasalardan finansman imkânı sınırlanmış, mevduat kayıpları yaşanmış ve bunların sonucu olarak kredi standartları yükselmiştir. Ancak ekonomik faaliyetteki canlanma ve yukarıda bahsedilen diğer tüm olumlu gelişmeler sonucu kaynaklarda bir artış gerçekleşmiş bu artış kredilerde hızlı bir büyümeye yol açmıştır. Aşağıda Tablo 6'da da görüldüğü gibi bu artışta en fazla yabancı sermayeli bankalar grubu rol almıştır (TBB, 2008: 41).

Ekonomik faaliyetin yavaşlaması ve uluslar arası piyasalardan borçlanma maliyetinin yükselmesi, bekleyişlerin kötüleşmesi sektörün daha likit kalmasını sağlamıştır. İncelenmenin yapıldığı ve bu tür koşulların gerçekleştiği dönemlerde sektör likit aktiflerini artırmıştır. Tablo 7'den de görüldüğü gibi sektör içerisindeki payında en hızlı artış kredilerde olduğu gibi yabancı sermayeli bankalar grubunda gerçekleşmiştir.

Türk parası talebindeki artış 2005 yılında da sürmüştür. Toplam aktifler içinde Türk parası'nın payı yükselmeye devam etmiştir. Ekonomik faaliyetteki hızlı büyüme, ticari ve bireysel kredi talebindeki artışa bağlı olarak, kredilerin toplam aktifler içindeki payı 5 puan artmış ve % 39'a yükselmiştir. Likit aktiflerin toplam aktiflerdeki payı 2 puan artışla % 16'ya yükselirken, menkul değerler cüzdanının payı, 4 puan azalarak % 36'ya düşmüştür (TBB, 2005: 40). İç talepteki canlılığa bağlı olarak 2006 yılının ilk yarısında kurumsal ve bireysel kredi talebindeki artış, toplam aktiflerdeki büyümeyi desteklemiştir. Menkul kıymetler ve likit aktiflerdeki artış sınırlı kalmıştır. Buna rağmen, yılın ikinci yarısında kredi stokundaki artış hızı yavaşlamış ve likit aktifler artmıştır (TBB, 2006: 40). Para politikasının 2006 yılının ikinci yarısından itibaren sıkılaştırılmasının iç talep üzerindeki

daraltıcı etkisi, seçim atmosferi ve uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmalar nedeniyle artan risk algısına rağmen, özellikle yılın ikinci yarısında kurumsal ve bireysel kredi talebindeki artış, toplam aktiflerdeki büyümeyi desteklemiştir. Menkul kıymetlerde ve likit aktiflerdeki artış sınırlı kalırken; duran aktiflerin yüzde olan payı yaklaşık olarak aynı kalmıştır (TBB, 2007: 37). Uluslararası piyasalardaki olumsuz gelişmelerin, Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerinin daha açık olarak yansıdığı yılın son çeyreğinde, bankacılık sektörünün aktif yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Döviz likiditesinin önem kazanmasına bağlı olarak, özellikle döviz cinsinden likit varlıklar ve risk algısının değişmesi nedeniyle menkul değerler cüzdanı artmış, arzın ve talebin düşmesi nedeniyle, krediler azalmıştır. BDDK'nın yaptığı düzenleme ile, menkul değerler cüzdanının yeniden sınıflandırılması imkanı çerçevesinde, alım-satım amaçlı portföyden vadeye kadar elde tutulacak portföye aktarma yapılmıştır (TBB, 2008: 43).

Tablo 7:

Mevduat Bankacılık Sektörü Likit Aktiflerin Yapısı (Milyon ABD Doları)

	Likit Aktifler							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	14.586	32	27.965	61	3.189	7	45.740	100
2006	14.320	28	26.738	52	9.904	20	50.962	100
2007	19.344	32	32.873	53	9.188	15	61.405	100
2008	17.529	28	35.607	56	10.380	16	63.516	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 7'den de görüldüğü üzere mevduat bankacılık sektörünün likit aktiflerinin yapısı incelendiğinde incelenen dönemler itibariyle en yüksek paya özel sermayeli bankaların sahip olduğu görülmektedir. Ancak 2005 yılına göre kıyaslama yaptığımızda kamu ve özel sermayeli bankaların likit aktifler içerisindeki yüzde paylarında bir gerileme söz konusuysen yabancı sermayeli bankaların likit aktifler içindeki payında artış gerçekleşmiştir. Mevduat bankacılık sektörü toplam likit aktiflerinde 2005 yılına göre % 39'luk artış gerçekleşmiş ve 63.516 milyon ABD doları seviyesine ulaşılmıştır.

Tablo 8:
Mevduat Bankacılık Sektörü Kredilerin Yapısı (Milyon ABD Doları)

	Krediler							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	23.525	22	76.990	71	7.805	7	108.320	100
2006	33.495	23	90.851	61	23.758	16	148.104	100
2007	54.527	23	132.012	57	45.523	20	232.062	100
2008	57.295	24	131.427	56	45.536	20	234.258	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Para alış-verişi görevini üstlenen bankalarda aktif yönetiminde kredilerin toplam aktifler içerisindeki payları fonların değerlendirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Mevduat bankacılık sektörü kredi yapısını incelediğimizde likit aktiflerde olduğu gibi en yüksek paya özel sermayeli bankaların sahip olduğu görülmektedir. Bununla beraber 2005 yılına göre 2008 yılında kamu ve yabancı sermayeli bankaların payında artış yaşanmış ancak en yüksek artış % 186'lık artışla yabancı sermayeli bankalarda yaşanmıştır. Toplam kredilerde ise % 116 oranında artış yaşanmış ve 2008 yılına gelindiğinde 234.258 milyon dolar seviyesine ulaşılmıştır. Yabancı para cinsinden kredilerde ilk üç yıl bir azalış söz konusu ise de son yıla gelindiğinde 2005 yılına göre 1 puanlık bir artış yaşanmış ve % 30'luk bir seviyeye ulaşılmıştır. Türk parası kredilerde ise ilk üç yıl yaşanan artıştan sonra 5 puanlık bir düşüş yaşanarak % 70'lik bir seviyeye ulaşılarak tam tersi bir durum gerçekleşmiştir. Kredilerin içindeki kurumsal ve bireysel kredilerin oranlarında ciddi bir değişim yaşanmamış genelde durağan bir seyir izlenmiştir.

Tablo 9:
Mevduat Bankacılık Sektörü Duran Aktiflerin Yapısı (Milyon ABD Doları)

	Duran Aktifler							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	2.630	18	11.572	79	440	3	14.642	100
2006	2.263	19	8.721	73	967	8	11.951	100
2007	3.018	19	11.216	70	1.863	11	16.097	100
2008	3.165	23	8.196	64	1.561	12	12.922	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Yine Tablo 9'dan görüleceği üzere duran aktiflerde ilk üç yıl bir artış yaşansa da son yıla gelindiğinde 2005 yılına göre % 12'lik bir düşüş yaşanmış ve 12.922 milyon ABD dolarına gerilemiştir. Mevduat bankacılık sektöründe duran aktifler içerisinde en yüksek pay diğer aktif kalemlerinde olduğu gibi özel sermayeli bankalara aittir. Ancak şubeleşmedeki artışa paralel olarak 2005 yılına göre duran aktiflerde en fazla artış % 255'lik bir artışla yabancı sermayeli bankalarda gerçekleşmiştir.

Diğer aktifler kaleminde yabancı sermayeli banka grubu haricinde kamu ve özel sermayeli banka guruplarında 2005 yılına göre düşüşler yaşanmıştır. Mevduat bankacılık sektörü genelinde ise faiz reeskontları ve sınıflandırılmayan aktif kalemlerden oluşan diğer aktiflerin payında % 48'lik bir düşüş yaşanmış ve 6503 milyon ABD doları seviyesine gerilemiştir.

2.2.1.4. Pasif Yapısı

Banka bilançolarının pasif tarafı mevduat, mevduat dışı kaynaklar, özkaynaklar ve diğer pasifler'den oluşmaktadır. Burada ise mevduat büyük bir yer tutmaktadır. Türk bankacılık sisteminin temel fon kaynağı olan mevduatta 2005-2008 döneminde, son yıl bir önceki yıla göre düşüş yaşanmasına rağmen 2005 yılına göre % 58 oranında artış yaşanarak 297.992 milyon ABD doları seviyesine ulaşılmış ve sektördeki büyümenin ana kaynağını oluşturmuştur. Mevduat bankaları ise mevduatın 297.933 milyon ABD dolarlık kısmını oluşturması bakımından en yüksek paya sahiptirler. Mevduat bankacılık sektörünü incelediğimizde en yüksek mevduat sırasıyla özel, kamu ve yabancı sermayeli bankaların elinde bulunmaktadır. İlgili dönemde Yabancı para mevduatta 5 puanlık bir düşüş, Türk para'sı mevduatta ise son iki yıl bir değişiklik yaşanmamakla birlikte 1 puanlık bir artış yaşanmıştır. 2008 yılına gelindiğinde toplam mevduatın % 64'ünü Türk parası, % 36'sını ise Yabancı para mevduat oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 10:
Mevduat Bankacılık Sektörü Mevduat yapısı (Milyon ABD Doları)

	Mevduat							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	71.305	38	108.556	57	9.124	5	188.985	100
2006	79.492	36	116.448	52	26.622	12	222.562	100
2007	110.402	36	153.133	50	44.395	14	307.930	100
2008	106.000	36	152.412	51	39.581	13	297.933	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü üzere mevduat yapısında en yüksek artış yabancı bankalarda yaşanmıştır. kamu ve özel sermayeli bankaların mevduat yapısı tutar olarak artmasına rağmen mevduat bankaları içerisindeki payında bir gerileme söz konusudur. Mevduatın dağılımı incelendiğinde bankacılık sektörü içerisinde en yüksek paya mevduat bankalarının sahip olduğu görülmektedir. Mevduatın vade yapısı incelendiğinde, toplam mevduatın ortalama vade yapısında bir gerileme gerçekleşmiştir. Benzer şekilde Türk parası mevduatın vade yapısında da bir gerileme gerçekleşmiş, Yabancı para mevduatın vade yapısında ise bir artış söz konusu olmuştur. Tablodan da görüldüğü üzere aktifteki varlıkların finanse eden fonun önemli bir kısmı mevduat olarak toplanan yabancı kaynaklardan sağlanmıştır. Mevduat dışı kaynakların pasifler içindeki payında inceleme dönemi boyunca dalgalı bir seyir söz konusudur. 2005 yılında toplam kaynakların % 17’sini oluşturan mevduat dışı kaynakların büyük çoğunluğu yabancı bankalara olan borçlardan oluşmaktadır. Bir sonraki dönem bu hesap grubunun toplam kaynaklar içindeki payında bir artış yaşanmıştır. Bu kaynakları oluşturan kalemlerden olan bankalara olan borçlarda 2005 yılına göre bir artış yaşanmıştır. Sonraki dönemlerde ise toplam kaynaklar içindeki payında küçük oranlı düşüşler yaşanmıştır. 2007 yılında mevduat dışı kaynaklar % 50’den fazlasını alan krediler son dönemde ise ilk iki dönemde olduğu gibi bankalara olan borçlar oluşturmaktadır.

Tablo 11:

Mevduat Bankacılık Sektörü, Mevduat Dışı Kaynakların yapısı (Milyon ABD Doları)

	Mevduat Dışı Kaynaklar							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	7.397	16	36.700	79	2.582	5	46.679	100
2006	9.241	16	41.510	71	7.626	13	58.377	100
2007	11.687	16	49.238	67	12.512	17	73.437	100
2008	15.044	20	46.848	62	14.137	18	76.029	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Mevduat dışı kaynaklarda ise Türk parasının değer kaybetmesinin de etkisiyle yaklaşık % 65 oranında bir artış gerçekleşerek sektör genelinde 82.288 milyon ABD doları tutarına ulaşılmış, benzer şekilde bilanço içindeki payında da % 17'den % 18'e bir artış yaşanmıştır. Mevduat bankalarında ise % 63'lük bir artış yaşanarak 76.029 milyon ABD doları seviyesine ulaşılmış ve bu artışta özel sermayeli bankaların payı yüksek olmuştur. Diğer pasif kalemlerinde olduğu gibi mevduat dışı kaynaklarda en yüksek artış yabancı sermayeli bankalarda gerçekleşmiştir. Kamu sermayeli mevduat bankalarında ise ilk üç yıl genelde durağan bir seyir izlenmiş ancak son yıl 2005 yılına göre % 103'lük bir artış yaşanmıştır.

Özkaynakların incelemenin yapıldığı dönemler boyunca gelişimi incelendiğinde ilk dönemde mevduat bankacılık sektörü karında bir düşüş yaşanmasına karşın özkaynaklardaki büyüme en önemli katkı yedek akçeler ve ödenmiş sermayeden sağlanmıştır (TBB, 2005: 43).

2006 yılında ise özkaynaklar sınırlı artışla beraber büyümeye devam etmiştir. Buradaki en önemli katkı ödenmiş sermayedeki ve dönem karındaki artıştan sağlanmıştır. Buna karşın kar dağıtımının da etkisiyle yedek akçelerdeki gerileme özkaynak artışını sınırlandırmıştır (TBB, 2006: 44).

Özkaynaklardaki büyüme bir sonraki dönem olan 2007 yılında da devam etmiştir. Ödenmiş sermaye, dönem karı ve yedek akçelerdeki artıştan sağlanan katkı özkaynak büyümesine katkı sağlayan en önemli kalemlerdir (TBB, 2007: 40).

Son dönem olan 2008 yılına gelindiğinde özkaynaklardaki artışın sınırlı olduğu görülmektedir. Burada sermaye artışının yavaşlaması ve karın nominal olarak gerilemesi başlıca neden olarak gösterilebilir (TBB, 2008: 47).

Özkaynakların yapısında toplamda çok yüksek artış gerçekleşmemiş ancak mevduat bankacılık sektörü içerisindeki payında en yüksek artış yabancı sermayeli bankalarda gerçekleşmiştir.

Tablo 12:
Mevduat Bankacılık Sektörü, Öz kaynakların yapısı (Milyon ABD Doları)

	Öz kaynaklar							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	11.020	31	21.908	62	2.460	7	35.388	100
2006	11.176	31	19.626	55	5.061	14	35.863	100
2007	15.089	27	30.964	56	9.613	17	55.666	100
2008	11.815	25	26.876	57	8.661	18	47.352	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Mevduat dışı kaynaklara benzer şekilde kamu ve özel sermayeli bankalar grubunda tutar olarak artış gerçekleşmiş olsa da yüzde payı olarak bir gerileme yaşanmıştır. Özkaynaklar bir sonraki konu başlığında ayrıntılı olarak incelenecektir.

Üç dönem itibariyle toplam kaynaklar içinde önemli bir paya sahip olmayan diğer pasifler kaleminin bilanço içindeki payında önemli bir değişiklik olmamakla birlikte tutarı 20.902 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Diğer pasifler kaleminde kamu sermayeli bankalar grubunda düşüş yaşanmasına karşın özel ve yabancı sermayeli bankalar grubunda artışlar yaşanmıştır.

2.2.1.5. Özkaynakların Yapısı

Genel olarak banka bilançolarına bakıldığında özkaynakların yabancı kaynaklara kıyasla oldukça düşük bir paya sahip olduğu görülür. Ancak özkaynaklar bankaların faaliyetlerini sağlıklı biçimde sürdürebilmelerinin, olası zararları göğüsleyebilmelerinin, krizlere karşı direnç sağlayabilmelerinin bir güvencesi ve ölçüsü olarak son derece önemlidir. Ayrıca müşterileri koruma ve onlara güven verme açısından da önem taşır (Sayın, 2008: 3).

Aralık 2006 itibarıyla özkaynakların bileşenlerine bakıldığında ödenmiş sermaye tutarının bir önceki döneme göre 1,1 milyar ABD doları artışı ile dönem kârındaki 2 milyar ABD doları düzeyindeki artışın, toplam özkaynak artışında belirleyici olduğu görülmektedir (BDDK, 2006: 56).

Özkaynakların gelişimi bankacılık sektörünün sağlamlığı açısından önem arz etmektedir. Sektörün toplam özkaynakları 2007 yılında bir önceki yıla göre % 27 artarak 63 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Banka hissedarlarının sağladığı yeni sermaye girişi yanında dönem kârındaki artış da özkaynakların olumlu seyrinde etkili olmuştur (BDDK, 2007: 59).

Özellikle ekonominin dalgalandığı dönemlerde önemi artan özkaynakların, bilançoya oranında 2008 yılında 1,3 puan ile hafif bir düşüş yaşanmıştır (BDDK, 2008: 22). Özkaynakların toplam aktiflere oranında düşüş ve artış şeklinde dalgalı bir seyir yaşanmıştır.

Özkaynakların toplam aktiflere oranı 2008 yılında 2006 yılına göre yaklaşık aynı düzeyde kalmış ancak bir önceki yıla göre % 11,7'ye gerilemiştir. Özkaynaklardaki artışın sınırlı kalması ile net takipteki alacaklar kalemlerindeki artışa bağlı olarak, serbest özkaynakların artış hızı önemli ölçüde yavaşlamıştır (TBB, 2008: 47).

Tablo 13:
Mevduat Bankları Özkaynak Yapısı (Milyon ABD Doları) ve Sektör İçindeki Payları (%)

	Kamu ve Fon Bankaları	%	Yerli Özel Bankalar	%	Yabancı Bankalar	%	Mevduat Bankaları	%
2005	11.020	28	21.908	55	2.460	6	35.388	88
2006	11.176	27	19.654	48	5.047	12	35.877	87
2007	15.089	24	30.964	49	9.613	15	55.666	88
2008	11.815	22	26.876	49	8.661	16	47.352	87

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 13’de görüldüğü gibi mevduat bankalarının özkaynak tutarının sektör içindeki payında 1 puanlık bir gerileme yaşanmasına rağmen 2008 yılına gelindiğinde miktar olarak 47.352 milyon dolar seviyesine ulaşıldığı görülmektedir. Mevduat bankaları içinde özkaynak yapısı bakımından dört yıl boyunca en yüksek paya özel sermayeli bankalar sahiptir. Daha sonra sırasıyla kamu ve yabancı sermayeli bankalar gelmektedir. Ancak özkaynak yapısında en hızlı yükseliş % 252’lik artışla yabancı sermayeli bankalarda yaşanmıştır. Özkaynaklarda bu dönemler arasında meydana gelen değişimleri şu şekilde özetleyebiliriz. İlk dönemde özkaynaklarda meydana gelen büyüme ve duran aktiflerdeki gerileme sonucu serbest özkaynaklarda bir artış yaşanmıştır. 2006 yılında özkaynaklarda sınırlı artış yaşanmasına karşın duran aktifler kaleminde 2005 yılındakine benzer şekilde gerileme yaşanması serbest özkaynakların büyümesine neden olmuştur. Sonraki dönemde ise benzer şekilde özkaynaklardaki büyümenin devam etmesi bunun karşılığında duran aktiflerde ve tahsili gecikmiş alacaklar kalemlerinde gerileme yaşanması sonucu serbest özkaynaklarda artış gerçekleşmiştir. Son döneme gelindiğinde özkaynaklardaki artışın sınırlı olması bunun yanında tahsili gecikmiş alacaklardaki artış serbest özkaynakların artış hızını yavaşlatmıştır (TBB, 2005: 43; TBB, 2006: 45; TBB, 2007: 40; TBB, 2008: 47).

İncelenen dönemler boyunca mevduat bankacılık sektörünün net karındaki değişimi ise şu şekilde ifade edebiliriz. Ayrılan özel karşılıkların azalması ücret ve komisyon gelirlerindeki büyüme, faiz dışı diğer gelirlerdeki artış faiz dışı diğer giderlerdeki düşüş 2006 yılında karı artıran başlıca nedenlerdir. 2007 yılında ise bunlara ek olarak iştirak satışları, ekonomik faaliyetteki iyileşmeye paralel olarak net faiz gelirlerinin artması kar

hacmindeki artışta etkili olmuştur. Son dönem olan ise 2008 yılında beklentilerin kötüleşmesi sonucu tahsili gecikmiş alacakları için ayrılan karşılıklardaki artış karşılık sonrası net faiz gelirlerindeki yavaşlama Türk parasının değer kaybetmesine bağlı olarak kambiyo zararı oluşması nedeni ile faiz dışı gelirlerin düşmesi ve operasyonel giderlerdeki artış karın azalmasındaki en temel sebepler olmuştur (TBB, 2006: 45, TBB, 2007: 42, TBB, 2008: 48).

Tablo 14'den görüldüğü üzere serbest özkaynaklarda (serbest özkaynaklar = özkaynaklar-duran varlıklar-karşılık sonrası tahsili gecikmiş alacaklar) son yıl bir önceki yıla göre Türk Lirası (TL)'nin başlıca yabancı paralar karşısında değer kaybına uğraması sonucu dolar bazında gerilemiştir.

Tablo 14 :
Mevduat Bankaları Serbest Özkaynakları (Milyon ABD Doları)

	Kamu ve Fon Bankaları	%	Yerli Özel Bankalar	%	Yabancı Bankalar	%	Mevduat Bankaları	%
2005	8.348	34	9.779	40	1870	8	19.997	82
2006	9.139	31	10.811	37	4.158	14	24.108	83
2007	11.863	27	17.620	40	7.074	16	36.557	84
2008	8.585	22	16.772	44	6.350	17	31.707	83

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Bununla birlikte mevduat bankalarının sektör içindeki payında 1 puanlık artış yaşanmış ve serbest özkaynaklar 31.707 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Mevduat bankaları içinde serbest özkaynaklardaki en hızlı yükseliş % 240'lık bir artışla yabancı sermayeli bankalarda gerçekleşmiştir. % 72'lik artışla bunu özel sermayeli bankalar takip etmiştir.

Finansal istikrarın sağlanması ve tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için bankaların maruz kaldıkları risklerden doğabilecek zararların özellikle mevduata olumsuz tesir etmesini önlemek amacıyla bu riskleri karşılayabilecek düzeyde

sermayeye sahip olup olmadıklarını tespit etmeye yarayan sermaye yeterlilik oranı bankacılık sektörü için büyük öneme sahiptir. Bu oran uluslar arası bir standart'a sahip olup Uluslararası ödemeler bankasına göre % 8 olarak uygulanmaktadır.

Türkiye'deki Mevduat Bankacılık Sektöründe sermaye yeterliliği standart oranı yasal sınır olan % 8'in üzerinde kalmakla beraber 2005 yılından 2008 yılına doğru azalan bir seyir izlemiştir. Takipteki kredilerdeki hızlı artış ve özkaynakların kredi stokundan yavaş artması, sermaye yeterliliğindeki düşüşte etkili olmuştur (TBB,2008: 48).

İncelenen dönemler boyunca mevduat bankacılık sektörünün net karındaki değişimi ise şu şekilde ifade edebiliriz. Ayrılan özel karşılıkların azalması ücret ve komisyon gelirlerindeki büyüme, faiz dışı diğer gelirlerdeki artış faiz dışı diğer giderlerdeki düşüş 2006 yılında karı artıran başlıca nedenlerdir. 2007 yılında ise bunlara ek olarak iştirak satışları, ekonomik faaliyetteki iyileşmeye paralel olarak net faiz gelirlerinin artması kar hacmindeki artışta etkili olmuştur. Son dönem olan ise 2008 yılında beklentilerin kötüleşmesi sonucu tahsili gecikmiş alacakları için ayrılan karşılıklardaki artış karşılık sonrası net faiz gelirlerindeki yavaşlama Türk parasının değer kaybetmesine bağlı olarak kambiyo zararı oluşması nedeni ile faiz dışı gelirlerin düşmesi ve operasyonel giderlerdeki artış karın azalmasıdaki en temel sebepler olmuştur (TBB, 2006: 45, TBB, 2007: 42, TBB, 2008: 48). Bunun yanında mevduat bankalarındaki kar-zarar durumunu da aşağıdaki şekilde açıklayabiliriz.

Tablo 15:

Mevduat Bankaları Net Dönem Kar-Zararı (Milyon ABD Doları)

	Kamu ve Fon Bankaları	%	Yerli Özel Bankalar	%	Yabancı Bankalar	%	Mevduat Bankaları	%
2005	2.331	55	1.036	24	382	9	3.749	88
2006	2.935	37	3.338	42	1.096	14	7.369	93
2007	3.983	32	6.172	50	1.463	12	11.618	94
2008	2.620	31	4.259	51	910	11	7.789	93

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 15'den de görüldüğü üzere, 2008 yılında 2007 yılına göre mevduat bankalarının net karında bir azalma söz konusu ise de 2005 yılına göre % 108'lik bir artış sağlanmış ve 7789 milyon ABD doları seviyesine ulaşılmıştır.

Grup olarak incelediğimizde özel bankaların net karında % 311'lik bir artış, kamu ve yabancı bankaların net karında ise sırasıyla % 12 ve % 138'lik artışlar gerçekleşmiştir.

Sektörün net aktif karlılığında sürekli bir artış yaşanmış ancak 2008 yılına gelindiğinde % 1,8'e gerilemiştir. Özkaynak karlılığında da benzer durum söz konusudur. Sırasıyla % 10,6'dan % 19,1'e ve % 19,5'e bir yükseliş yaşanmış daha sonra ise % 15,4'e bir gerileme meydana gelmiştir. İncelememize konu olan ilk üç dönemde aktif karlılığı kamu ve özel bankalarda artmış, yabancı bankalarda azalmıştır. Son dönemde ise tüm bankalarda gerilemiştir. Özkaynak karlılığı ise sırasıyla kamu ve özel sermayeli bankalarda artmış, yabancı sermayeli bankalarda azalmış daha sonraki dönemde ise tüm banka gruplarında azalmıştır.

2.2.1.6. Gelir Gider Yapısı

Gelir gider durumundaki inceleme dönemi boyunca yaşanan gelişmeler aşağıdaki gibi açıklanıp tablolarda ilgili banka gruplarındaki değişimler bu başlık altında gösterilecektir. 2005 yılında faizler genel seviyesinde meydana gelen gerileme sonucu menkul değerlerden alınan faizler azalırken, kredi hacminin yükselmesi kredilerden sağlanan faiz gelirlerinin kara katkısının artmasına neden olmuştur. Net faiz gelirlerindeki düşük oranlı artış yanında net faiz dışı giderler, şube ve personel sayısı ile yatırımlara bağlı olarak artmıştır (TBB, 2005: 44-45).

2006 yılına gelindiğinde ise yılın ikinci yarısında faiz oranlarındaki artış vade uyumsuzluğu nedeniyle, faiz giderlerindeki artışın hızlanmasına neden olmuştur. Menkul kıymetler portföyünden elde edilen faiz gelirlerindeki artış daha yavaş olurken, bankalara ve repo işlemleri yoluyla yapılan borçlanmanın faiz giderleri ivme kazanmıştır. Bu nedenle faiz marjının net kara katkısı sınırlı olmuştur. Diğer yandan, faiz dışı gelirler, iştirak satışlarından sağlanan gelirler, ücret ve komisyon gelirlerindeki artışın sürmesi ve özel karşılık ayrılmak suretiyle gider yazılan kredilerden yapılan tahsilat gelirleri sayesinde kar

hacmindeki artışı desteklemiştir. Şube sayısı ve personel istihdamındaki artışa bağlı olarak operasyon giderleri artmış, ancak 2005 yılında ayrılan özel karşılıkların 2006 yılında azalması nedeniyle faiz dışı giderler gerilemiştir (TBB, 2006: 46-47).

Mevduat faiz oranlarının yüksek kalmasının da etkisiyle, net faiz marjı sınırlı da olsa daralmıştır. Öte yandan, faiz dışı gelirler, iştirak satışlarından sağlanan gelirler ile ücret ve komisyon gelirlerindeki artışın sürmesine bağlı olarak yavaş da olsa artmıştır. Şube sayısındaki ve personel istihdamındaki artışa bağlı olarak faiz dışı giderler yükselmiştir. Böylece net faiz dışı gelir gider açığı büyümüştür. Türk Lirası'nın başlıca dövizler karşısında değer kazanması ve açık pozisyona bağlı olarak net kambiyo gelirlerinin artı bakiye vermesi sonucu, diğer faiz dışı gelir gider dengesi 2006 yılının aksine kara olumlu katkı sağlamıştır (TBB, 2007: 43). Özellikle yılın son çeyreğinde tahsili gecikmiş alacaklardaki hızlanmanın ve kredilerdeki yavaşlamanın etkisiyle, net faiz marjı daralmıştır. Kar hacmini, hizmet gelirleri ile ücret ve komisyon gelirlerindeki artış olumlu, kambiyo zararı ise olumsuz etkilemiştir. Şube sayısındaki ve personel istihdamındaki artışa bağlı olarak diğer faaliyet giderleri hızlanmıştır. TL'nin başlıca paralar karşısında değer kaybetmesi nedeniyle net kambiyo gelirlerinin eksi bakiyeye dönmesi kar hacmini sınırlandırmıştır (TBB, 2008: 49-50). 2005-2008 döneminde Türkiye'deki mevduat bankacılık sektöründe faiz gelirlerindeki artış faiz giderlerindeki artıştan daha yüksek seviyede olmuş ve net faiz gelirleri dolar bazında % 48 oranında yükselerek 19.281 milyon ABD doları seviyesine çıkmıştır.

Tablo 16:

Mevduat Bankacılık Sektörü Faiz Gelirleri (Milyon ABD Doları)

	Faiz Gelirleri							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	11.470	37	17.428	57	1.832	6	30.730	100
2006	13.244	35	19.856	53	4.693	12	37.793	100
2007	19.288	33	29.713	50	9.335	17	58.336	100
2008	17.542	32	27.211	50	9.276	18	54.029	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

İlgili dönemde faiz gelirleri, 30.730 milyon ABD doları'ndan 54.029 milyon doları'na yükselmiştir. Mevduat bankacılık sektörü içerisinde faiz gelirleri bakımından en yüksek paya özel sermayeli bankalar sahiptir. Ancak faiz gelirleri içerisinde en yüksek artış % 406 ile yabancı sermayeli bankalarda yaşanmıştır. Faiz gelirleri içerisinde % 122'lik artışla 33.342 milyon ABD doları'na ulaşan kredilerden alınan faizler en önemli gelir kaynağını oluşturmuştur. Bunun yanında kredilerden alınan faizlerden sonra menkul değerlerden elde edilen faizler ikinci önemli gelir kalemidir. Benzer şekilde bankalardan alınan faizler kaleminde % 146'lık bir artış sağlanmış ancak faiz gelirleri içindeki payı küçük kalmıştır. Tablodan da inceleneceği gibi para piyasası işlemlerinden alınan faizler ve diğer faizler kalemlerinden elde edilen faiz gelirleri oldukça düşük kalmıştır.

Bankalardan alınan faizler, para piyasası işlemlerinden alınan faizler ve diğer faiz gelirleri ise toplamda 3.035 milyon ABD doları seviyesine ulaşmış ve en düşük gelir kalemlerini oluşturmuşlardır.

Tablo 17:

Mevduat Bankacılık Sektörü Faiz Giderleri (Milyon ABD Doları)

	Faiz Giderleri							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	7.552	43	9.215	52	954	5	17.721	100
2006	8.576	36	12.686	53	2.584	11	23.846	100
2007	13.079	35	18.809	51	5.244	14	37.132	100
2008	12.073	35	17.591	51	5.084	14	34.748	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Faiz giderleri ise 17.721 milyon ABD doları'ndan 34.748 milyon ABD doları'na yükselmiştir. Faiz giderleri arasında faiz gelirlerine benzer şekilde en yüksek paya özel sermayeli bankalar sahiptir. Ancak faiz giderleri arasında en yüksek artış % 433'lük oranla yabancı sermayeli bankalara aittir. Faiz giderleri içerisinde yer alan mevduata verilen faizler kaleminde % 88'lik önemli bir artış gerçekleşmiş ve 28.548 milyon ABD doları seviyesine ulaşılmıştır. Yine bu dönemde kullanılan kredilere verilen faizlerde % 149'luk bir artış yaşanmış ancak tutar olarak 2.901 milyon ABD doları ile üçüncü önemli faiz gideri

kalemını oluşturmuştur. Diğer faiz giderleri ise 3299 milyon ABD dolar ile ikinci sıradaki faiz giderlerini oluşturmaktadır.

Tablo 18:
Mevduat Bankacılık Sektörü Net Faiz Geliri (Milyon ABD Doları)

	Net Faiz Geliri							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	3.918	30	8.213	63	878	7	13.009	100
2006	4.668	33	7.170	51	2.109	16	13.947	100
2007	6.209	29	10.904	51	4.091	20	21.204	100
2008	5.469	28	9.620	50	4.192	22	19.281	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 18'den de görüldüğü üzere net faiz geliri 19.281 milyon ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Son yıl bir önceki yıla göre tüm banka gruplarında net faiz gelirlerinde bir gerileme yaşanmışsada 2005 yılına göre artış sağlanmıştır. Bu artış % 377 ile en yüksek yabancı sermayeli bankalar gurubunda gerçekleşti. Bunu sırasıyla % 40 ile kamu sermayeli, % 17 ile de özel sermayeli bankalar izlemektedir.

2.2.1.7. Gayri Nakdi Krediler

2005 yılında garanti ve kefaletler % 16, ve türev finansal araçlar % 69 oranında artarken, taahhütler kalemi % 20 oranında gerilemiştir. Emanet ve rehinli kıymetlerle, toplam gayri nakdi kredilerdeki artış sırasıyla % 1075 ve % 702 olmuştur (TBB, 2005, 45).

2006 yılında gayri nakdi krediler % 19, taahhütler kalemi % 40 oranında ve türev finansal araçlar % 61 oranında artmıştır. Böylece toplam gayri nakdi kredilerdeki artış % 33 olmuştur. Gayrinakdi krediler içinde en hızlı artış gösteren kalem olan türev finansal araçlarla dengeleme (hedge) işlemleri, yılın ilk yarısında yaşanan dalgalanmanın neden olduğu kambiyo zararlarını önemli ölçüde sınırlandırmıştır (TBB, 2006: 47).

2007 yılında türev finansal araçlar % 51, taahhütler kalemi % 48 oranında artmıştır. Türev finansal araçlardaki artışın özel bankalardan, diğer taahhütler kalemindeki artışı ise yabancı bankalar kalemlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Garanti ve kefaletler % 10, emanet ve rehinli kıymetler ise % 8 artmıştır. Böylece toplam gayri nakdi kredilerdeki artış % 10 olmuştur (TBB, 2007: 43). 2008 yılında garanti ve kefaletler % 26, taahhütler kalemi % 19 ve türev finansal işlemler % 22 oranında artmıştır. Emanet ve rehinli kıymetlerdeki artış ise % 36 olmuştur. Özellikle kur riskine dönük dengeleme (hedge) amaçlı işlemlerin de yer aldığı türev finansal araçlar kalemi, yıl bazında % 22 artış göstermesine karşın, yılın son 4 ayında, Türk parasının değer kaybına paralel olarak % 18 gerilemiştir. Emanet ve rehinli kıymetler dışında bütün alt kalemler dolar bazında gerilemiştir (TBB, 2008: 50).

İnceleme dönemi boyunca Gayri nakdi krediler içerisinde taahhütler kaleminin garanti ve kefaletler kaleminden daha yüksek olduğunu gözlemlemekteyiz. Her ikisinde de en yüksek artış % 262 ve % 403 ile yabancı sermayeli bankalar grubunda yaşanmıştır. Bununla beraber bu kalemlerde tutar olarak en yüksek meblağ özel sermayeli bankalar grubuna ait olduğu görülmektedir. Gayri nakdi krediler içinde en yüksek paya 799.163 milyon ABD doları ile emanet ve rehinli kıymetlerin sahip olduğunu görmekteyiz. Diğer gayri nakdi kredi türlerinde olduğu gibi burada da en yüksek meblağ'a özel sermayeli bankaların sahip olduğunu görmekteyiz.

Tablo 19:

Mevduat Bankacılık Sektörü Gayri Nakdi Krediler (Milyon ABD Doları)

	Gayri Nakdi Krediler Toplam							
	Kamu ve Fon Bank.	(%)	Yerli Özel Bank.	(%)	Yabancı Bank.	(%)	Mevduat Bank.	(%)
2005	97.741	15	490.295	76	54.260	9	642.296	100
2006	159.170	22	450.723	62	114.043	16	723.936	100
2007	234.875	23	570.597	55	231.760	22	1.037.232	100
2008	272.087	25	583.242	54	232.025	21	1.087.354	100

Kaynak: www.tbb.org.tr adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Mevduat bankaları genelinde gayri nakdi krediler toplamına baktığımızda 2005 yılına göre % 69'luk bir artış yaşanmış ve 1.087.354 milyon ABD doları seviyesine ulaşılmıştır. Mevduat bankacılık sektörü geneline baktığımızda bu artışta en yüksek paya

Özel sermayeli bankaların sahip olduğunu görmekteyiz. Ancak Tablo 19'dan görüldüğü üzere Kamu ve Yabancı sermayeli bankalar grubun gayri nakdi krediler toplamı içindeki payında özel sermayeli bankaların aksine, 2005 yılına göre sırasıyla %67 ve %133'lk artış gerçekleşmiştir.

Bu bölümde Türkiye'deki mevduat bankacılık sektörünün ilgili yıllardaki gelişimi mali tablolar yardımıyla ifade edildi. Bir sonraki bölümde ise sektörün performansı performans endeksi yardımıyla açıklanmaya çalışılacak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 2005-2008 DÖNEMİNDE MEVDUAT BANKALARININ CAMELS ANALİZİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye bankacılık sektörünün etkin ve verimli çalışması ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü diğer ekonomik sektörlerden farklı olarak bankacılık sektörü kaynak dağılımını belirleyen finansal aracılık görevi üstlenmiştir. Bu durum bankacılık sektörünü, ülkenin ekonomik gelişmesinde merkezi bir konuma getirmiştir (Çapoğlu ve Aydoğan, 1989: 7).

Bundan dolayı bankacılık sektöründe meydana gelecek bir olumsuzluk ülke ekonomisinde ciddi zararlara sebep olabilir. Bu bağlamda yakın geçmişte ülkemizde yaşanmış olan krizlerin temel nedenlerinden biri olarak finans sistemimizin temelini oluşturan ticari bankaların finansal yapılarının yeterince güçlü olmaması ve bunun yanında bu bankaların etkin ve verimli çalışma yapısına sahip olmamaları gösterilebilir. Bu nedenle bankacılık sektörünün düzenli bir şekilde kontrolü kötü tecrübelerin yaşanması olasılıklarını azaltmış olacaktır. Birinci bölümde denetim amaçlı kullanılan çeşitli yöntemler açıklanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu yöntemlerden CAMELS yöntemi aracılığıyla Türkiye'deki mevduat bankalarının performansı ortaya konmaktadır.

İlk olarak bankalar her bir CAMELS bileşeni için değerlendirilmektedir. Bunun için çeşitli finansal oranlar kullanılmakta ve değerlendirme 1-5 arası bir ölçek üzerinden yapılmaktadır. Buna göre "1" ilgili bileşende en iyi performans gösteren bankaları temsil etmekte ve artan not kötüleşen durumu göstermektedir. Her bir bileşen bu şekilde hesaplandıktan sonra bu bileşenlerin ağırlıklı bir ortalaması o bankanın genel notunu vermektedir. Bu değerlendirme yapılırken ağırlıklar tamamen denetçinin kontrolünde olup; bankanın yapısı, büyüklüğü, genel ve/veya bankaya özel durumlar dikkate alınmaktadır (Kaya, 2001: 1).

CAMELS, ülkemizin de dahil olduğu birçok ülkede denetim otoriteleri tarafından oluşturulan ve ticari bankaların risk bazlı denetimi sırasında genel durumun tespitinde ve uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan bir değerlendirme sistemidir. CAMELS, gözetim faaliyetlerinin yanı sıra, uluslar arası derecelendirme kuruluşlarının bankaları derecelendirmesinde ve bankalar arası işlemlerde banka limitlerinin belirlenmesinde de kullanılmaktadır (Kılıç ve Fettahoğlu, 2005: 89).

Kamu tarafından gerçekleştirilen banka denetim uygulamalarının iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi mali bünye incelemeleri, ikincisi ise mevzuat incelemeleridir. Sözü edilen incelemelerden mali bünye incelemelerini açıklamak istersek; mali bünye incelemeleri geleneksel olarak banka bilançosu üzerinden gerçekleştirilmekte ve bankanın belirli bir tarihteki taahhütlerin karşılama gücü üzerine odaklanmaktadır. Bu amaçla, banka bilançosunun doğru bir şekilde değerlendirmesinin yapıp yapılmadığı incelenmekte ve bankanın sağlıklı bir yapıya sahip olup olmadığı CAMELS ve benzeri inceleme ve derecelendirme sistemleri vasıtası ile analiz edilmektedir (Özsoy, 2004: 3).

3.1. Literatür İncelemesi

Finansal olarak bir işletmenin başarılı ya da başarısız olduğunu tespit etmeye yönelik pek çok çalışma literatüre geçmiştir. Bunlardan Altman (1968) finansal ve ekonomik oranları kullanarak çoklu diskriminant analizi yardımı ile firmalarda iflas tahmininde bulunmuştur. Aynı şekilde Sinkey (1975) yapmış olduğu çalışmada çoklu diskriminant analizini yardımıyla 1969-1972 yılları arasında bankaların bilanço ve gelir tablolarından elde ettiği finansal oranları kullanarak başarısızlık tahmini yapmaya çalışmıştır.

Bell (1997) ticari bankalarda başarısızlık tahmini ile ilgili yapmış olduğu çalışmada yapay sinir ağları modeli ile lojit modeli öngörü kabiliyeti açısından karşılaştırmış ve her ikisinde eşit şekilde performans gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Kao ve Lui (2004) yapmış oldukları çalışmalarında veri zarflama analizi yardımı ile Tayvandaki 24 ticari bankanın finansal öngörülerine dayandırılarak performansları hakkında ileri düzey tahminler sunmaya çalışmışlardır. Mali tablolar içindeki verilerden hesaplanan tüm

yeterlilik skorları sonraları finansal öngörüler olarak hesaplanan tahmini yeterlilik skorlarıyla örtüşerek yayınlanmıştır.

Gaytan ve Johnson (2002) bankacılık krizlerini tespit etmek amacıyla erken uyarı sistemlerine yönelik bir literatür taraması yapmış ve yapılan çalışmada ağırlıklı olarak Probit ve Logit modellere dayalı sistemlerin tavsiye edildiği gözlenmiştir. Collard (2002) erken uyarı sistemlerinin önemine vurgu yapmış ve işte başarısızlık ve riske yönelik 10 erken uyarı sinyali sunmuştur. Gunter ve Moore (2003) yapmış oldukları çalışmada bankanın finansal durumunu göstermek için bir erken uyarı modeli geliştirmeyi amaçlamışlardır. CAMELS derecelendirme sisteminin kapsamında yer alan finansal faktörlerin ana kategorileri altında yer alan 12 finansal göstereyi içeren bir istatistiksel model kurmuşlardır.

Ayrıca, gözetim ve denetim otoritelerinin kullandıkları gözetim ve denetim sistemlerine ilişkin çalışmalar da literatürde bulunmaktadır. Bu çalışmalardan, Gilbert vd. (2000), Gilbert vd. (2002) ve Whalen (2005) denetim derecesi düşme olasılığı üzerine çalışmışlardır. Cargill, (1989) gibi çalışmalarda denetim ve gözetim sistemleri ile bankaların ödedikleri faiz oranları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Diğer yandan (Hirschhorn,1987; Berger ve Davies , 1998; Berger vd., 2000; Allien, vd., 2001; Curry, vd., 2003) gibi çalışmalarda ise CAMELS dereceleri ile hisse senedi piyasası ve bankaların hisse senedi performansları arasındaki ilişki incelenmiştir (Çinko ve Avcı, 2008: 29) 'dan alınmıştır.

Gerni vd. (2005) ise Türkiye'deki ekonomik krizleri tahmin etmek amacıyla oluşturdukları erken uyarı modelinde, bir Logit model kurmuşlardır. Canbas vd. (2006) İMKB'de finansal sorun yaşayan şirketlerin tespitini sorgulamışlardır. Temel Bileşenler Analizi ve Diskriminant Analizi'nden oluşan birleşik bir erken uyarı modeliyle finansal sorunları tahmin etmeye çalışmışlardır.

Ayrıca, Mercan ve diğerleri (2003) çalışmalarında 1989-1999 yılları arasında Türkiye'deki ticari bankalardan elde edilen temel finansal oranları veri zarflama analizini kullanılarak hesaplamışlardır. Sonuçlar düzenleyici devlet kurumu tarafından ele geçirilen bankaların en son analiz periyodunda veri zarflama performans indeks değerleri

bakımından olumsuz performans gösterdikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yabancı ve özel sermayeli ticari bankaların devlete ait olanlara göre daha iyi durumda oldukları ve devlet bankalarının finansal yapılarındaki bozulmaların 1997, 1998 ve 1999 yılında devam ettiği gözlenmiştir. Dahası 1994 yılından sonra küçük ve orta ölçekli bankaların performanslarında bir hayli kötüleşme söz konusu iken büyük bankaların daha iyi performans gösterdikleri görülmüştür.

Dünyada yapılmış çalışmalara benzer şekilde ülkemizde de işletmelerin finansal açıdan güçlü ya da zayıf olup olmadıklarını tespit etmeye yönelik çalışmalar mevcuttur. Çilli ve Temel (1988) bankaların mali durumları hakkında önceden bilgi sahibi olmak amacıyla faktör analizi ve çok değişkenli farklılık (diskriminant) analizi kullanarak bir erken uyarı modeli geliştirdiler.

Kaya (2001) CAMELS sisteminin ülkemiz için erken uyarı amaçlı geliştirilmesi amaçlı Türk bankacılık sistemine uygulanabilirliğini araştırmıştır. Gözlem yılları olarak 1997 ve 2000 kullanılmıştır ve bu yıllarda bankaların CAMELS performansları aktif büyüklükleri bazında karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Özellikle 1997 yılı için oluşturulan CAMELS sisteminin performansı sistemin öngörü gücünün iyi olduğunu göstermektedir.

Pekkaya ve diğerleri (2002) birbiriyle korelasyonlu çok sayıda mali oran yerine, varyansın kabul edilebilir bir kısmını açıklayan, birbirinden bağımsız ortak faktörler elde edilmesi ve bunların kullanılarak Türk bankacılık sisteminde yer alan bankaların mali performansının değerlendirilmesi amacıyla faktör analizi yöntemini yerli ve yabancı ticari bankalardan hesaplanan 47 adet finansal oran üzerinde uygulanmıştır. Ancak elde edilen sonuçlar uluslararası performans ölçüm yöntemi olan CAMELS ile karşılaştırıldığında sistemimize özgü performans kriterlerinin uluslararası normlarla çakışmadığını ortaya koymuşlardır.

Canbaş ve diğerleri (2005) yapmış oldukları çalışmada 40 tane özel sermayeli ticari bankayı temel bileşenler analizi (PCA) yardımıyla incelemişler. PCA sonuçları Türk ticari bankalarının özel finansal karakteristiklerinin CAMELS kriterleri ile birebir uyumlu olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte PCA'nın bankaların finansal yapılarındaki

farklılıkları belirlemede, bu karakteristiklere göre bankaları karşılaştırmada ve bankacılık sisteminin finansal karakteristiklerini açık bir şekilde araştırmada faydalı bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple PCA banka denetleme sürecinde CAMELS dereceleme sistemine alternatif veya ek karar verme destek aracı olarak kullanılabilceğini vurgulamışlardır.

Kılıç (2006) bankaların mali başarısızlıklarının öngörülmesine yönelik olarak çok kriterli karar analizine dayanan (ÇKKA) bir erken uyarı modelini tahmin etmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda bankaları birbirinden ayırt eden 10 oran saptamıştır. Sonuç olarak erken uyarı sisteminin uygulanması ile mali başarısızlık sonucu gerçekleştirilen yeniden yapılandırma maliyetlerinden büyük oranda kaçınma şansı olduğunu saptamıştır.

Öte yandan Karacabey (2007) mali başarısızlığın tahmin edilmesine yönelik olarak doğrusal olmayan diskriminant analizi kullanımını önermiştir. 1994-2001 yıllarını kapsayan çalışmada, önerilen modelin faktör ve diskriminant analizinden oluşturulan 2 aşamalı modelden daha iyi sonuçlar verdiğini göstermiştir. Boyacıoğlu ve diğerleri (2009) yapay sinir ağları modellerinin mali başarısızlık tahminindeki etkinliklerini ölçmeye çalışmışlardır. CAMELS bileşenlerini oluşturan oranları kullanarak bankaların fona devrini tahmin etmişlerdir. Çalışmanın sonuçları göstermiştir ki, yapay sinir ağları modellerinin, bankaların finansal başarısızlığını ölçmede, diskriminant, lojistik regresyon ve hiyerarşik olmayan kümeleme modellerine üstünlük sağlamıştır (Çinko ve Avcı, 2008: 30).

Aktaş ve diğerleri (2003) çalışmalarında mali başarısızlığı öngörmeye istatistiksel yöntemler ve yapay sinir ağı modelleri karşılaştırmasında bulunmuş ve yapmış oldukları geçerlilik test sonuçlarına göre yapay sinir ağının mali başarısızlığı öngörme gücünün çoklu regresyon modelinden üstün olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benli (2005) ise mali başarısızlıklarının öngörülmesine yönelik istatistiksel tekniklerden biri olan lojistik regresyon ve yapay sinir ağı modeline dayanan mali başarısızlık öngörü modelleri geliştirmiş ve çalışmasının sonucunda yapay sinir ağı modelinin mali başarısızlığı öngörme gücünün lojistik regresyon modelinden daha üstün olduğu tespit edilmiş ve bunun neticesinde yapay sinir ağı modelinin tüm bilgi kullanıcıları için mali başarısızlığı öngörmeye bir araç olarak kullanılabilceğini saptamıştır.

Aktaş ve Kargın (2007) çalışmalarında t testi ve nonparametrik testlerden Kruskal Wallis testlerini kullanarak Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankalar ile ulusal bankaları bazı finansal oranlar açısından karşılaştırmış ve elde ettikleri sonuçlara göre, yabancı bankaların daha yüksek “Sermaye Yeterliliği” ve “Likidite” oranlarına sahip olduğu ve ayrıca bazı “Gelir Gider Yapısına” ilişkin oranlarda da farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kılıç ve Fettahoğlu (2005) yapmış oldukları çalışmada her bir CAMELS bileşeni için hesaplanan bileşik endeksler yardımıyla 2001-2004 yılları arasındaki dönemin performans değerlendirmesi tüm bankacılık gruplarını kapsayacak şekilde yapılmıştır. Sektörün performansının giderek daha olumlu bir hal aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda CAMELS değerlendirme sistemi temelleri üzerine kurulan Bankacılık Sektörü Performans Endeksi olarak adlandırılan bu bileşik gösterge yaklaşımının bankacılık sektörünün geneli yâda tek tek banka grupları ile ilgilenen tüm kesimlere önemli bilgiler sağlayacağı ayrıca bir erken uyarı sistemi şeklinde çalışarak bankaları sorunları büyümeden tespit etmeleri ve gerekli önlemleri almaları konusunda etkin bir şekilde kullanabileceği sonucuna varmışlardır.

3.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmada CAMES analizine göre Türkiye’deki mevduat bankalarının hem sektörel hem de gruplar itibariyle performans endekslerinin oluşturulması ve gruplar açısından performans farklılıklarının ortaya konması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’deki Mevduat Bankacılık sektörü Performans Endeksi’nin hesaplanmasında CAMELS analizinin temel ölçütleri olarak belirlenen bileşenlerine ilişkin olarak seçilen oranlar kullanılmaktadır. CAMELS değerlendirme sisteminin geleneksel yöntemi olan 1-5 arası ölçek kullanmak yerine, seçilen oranlar öncelikle ait oldukları bileşende endekse dönüştürülmekte, sonraki aşamada ise bu endekslerin ağırlıklı ortalamaları alınarak bileşik endeks hesaplanmaktadır.

Her bir CAMELS bileşeni için hesaplanan bileşik endeksler yardımıyla 2005- 2008 yılı arasındaki dönemin performans değerlendirmesi gerek mevduat bankalarının genelinde

gerekse gruplar bazında yapılmaktadır. Çalışmada analiz dönemi olarak 2005-2008 dönemlerinin seçilmesinde 2001 ekonomik krizi sonrası uygulanmaya başlanan bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma programının 2005 yılında sona ermesi belirleyici olmuştur. Böylece, yeniden yapılanma süreci sonrası sektörün görünümü ortaya konmak istenmiştir. Böylelikle çalışmada kamu, özel yerli ve yabancı sermayeli bankaların CAMELS performans endeksleri ile bu endekslerde farklılıkların olup olmadığı yeniden yapılanma süreci sonrasına odaklanılmıştır.

3.3. Çalışmanın Kısıtları

Bu çalışmada performans endeksini hesaplarken kullanılan finansal oranlar ilk kısıtı oluşturmaktadır. Kullanılan finansal oranların diğer çalışmalardan az sayıda olmasının temel sebebi olarak daha önce yapılan çalışmalardaki ortak finansal oranların kullanılmasıdır.

İkinci olarak zaman kısıtından söz edebiliriz. Çalışmada 2005-2008 yılları arası mevduat bankacılığı ve tek tek banka gruplarına ait endeksler hazırlanmıştır. Bu yılların seçilmesinde temel etken yeniden yapılandırma programının 2005 yılı içinde sona ermesi ve çalışmanın tamamlandığı zaman zarfında 2009 verilerinin yayınlanmamış olmasıdır.

Ele alınan banka grupları ise çalışmanın son kısıtını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, kalkınma ve yatırım bankacılık grupları dışında mevduat bankacılık sektörü, kamu, özel ve yabancı sermayeli banka grupları kullanılmıştır. Bunun nedeni olarak endeksler hesaplanırken kullanılan oranların bir kısmının faiz ile ilgili olmasıdır.

3.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada bankacılık sektörü içinde faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının bilanço ve gelir tablolarındaki finansal bilgiler kullanılarak elde edilen oranlar çalışmanın değişkenlerini oluşturmaktadır. Analizde kullanılan veri seti Türkiye Bankalar Birliğinin internet sayfasında yer alan, 2005-2008 yılları arasındaki bankalarımız kitaplarından sağlanmıştır.

Çalışmada yer alan finansal oranlar aşağıdaki Tablo 20’de gösterilmektedir. Analiz döneminde kapatılmamış, el değiştirmemiş toplam 30 banka’nın verileri kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 20’deki finansal oranlar derlenirken Kaya, Çinko, Kılıç ve Türkiye Bankalar Birliğinin ilgili çalışmalarından yararlanılmıştır.

Tablo 20:
CAMELS Bileşenleri ve Finansal Oranları

Sermaye Yeterliliği C (Capital)	Gelirler E (Earnings)
Sermaye Yeterlilik Oranı	Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler
Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Net Dönem Karı / Ortalama Özkaynaklar
Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler (Özkaynaklar) / Toplam Aktifler	Vergi Öncesi Kar / Ortalama Toplam Aktifler Toplam Gelirler / Toplam Giderler
Aktif Kalitesi A (Asset)	Likidite Durumu L (Liquidity)
Takipteki Krediler / Toplam krediler (İştirakler + Bağlı Ortaklıklar + Sabit Kıymetler) / Toplam Aktifler	Likit Aktifler / Toplam Aktifler YP Likit Aktifler / YP Pasifler
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Likit aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
Yönetim Yeterliliği M (Management)	Piyasa Riskine Duyarlılık S (Sensitivity to Market Risk)
Takipteki Krediler / Toplam Krediler	Menkul Kıymetler Portföyü / Toplam Aktifler
Şube Basına Net Kar	Menkul Kıymetler Portföyü / Toplam Krediler
Faaliyet Gideri / Toplam Aktifler	YP Aktifler / YP Pasifler
	Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler
	Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar

Çalışmada hem mevduat bankacılık sektörünün hem de kamu, özel yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının performans endeksleri hesaplanmaktadır. Bileşik endeks hesaplanırken bileşenlere eşit ağırlık verilmemiştir. Bileşenlerin genel performans üzerindeki olası değişik etkileri ve önemi göz önüne alınarak farklılaştırmaya gidilmiştir. Bileşenlerin yanı sıra bileşeni oluşturan referans oranlarda, bileşen içindeki önemine göre ağırlıklandırılmıştır (Kılıç ve Fettahoğlu, 2005: 102).

Tablo 21:
CAMELS Bileşenleri ve Finansal Oranları ile İlişkinin Yönü

	İlişkinin Yönü	Ağırlık
C (Capital) Sermaye Yeterliliği		0,20
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	+	0,40
Döviz Pozisyonu/Özkaynak	-	0,25
Net Dönem Karı/ Ortalama Toplam Aktif	+	0,25
(Özkaynak+Kar)/Toplam Aktifler	+	0,10
A (Asset) Varlık kalitesi		0,20
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	-	0,40
(İştirakler+Bağlı Değerler+Sabit Kıymetler)/Toplam Aktifler	-	0,30
Duran Aktifler/Toplam Aktifler	-	0,30
M (Management) Yönetim kalitesi		0,10
Takipteki Krediler/Toplam Krediler	-	0,25
Şube Başına Net Kar	+	0,25
Faaliyet Gideri/Toplam Aktif	-	0,50
E (Earnings) Kazançlar		0,15
Net Dönem Karı/ Ortalama Toplam Aktif	+	0,30
Net Dönem Karı/ Ortalama Özkaynaklar	+	0,30
Vergi Öncesi Kar/Ortalama Toplam Aktifler	+	0,20
Toplam Gelirler/Toplam Giderler	+	0,20
L (Liquidity) Likidite Durumu		0,25
Likit Aktifler/Toplam Aktifler	+	0,40
YP Likit Aktifler/YP Pasifler	+	0,30
Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler	+	0,30
S (Sensitivity To Market Risk) Piyasa Riskine Duyarlılık		0,10
Menkul Kıymet Cüzdanı/Toplam Aktifler	-	0,20
Menkul Kıymet Cüzdanı/Toplam Krediler	-	0,15
YP Aktifler/YP Pasifler	-	0,15
Net Faiz Geliri /Toplam Aktifler	-	0,30
Döviz Pozisyonu/Özkaynak	-	0,20

Referans finansal oranlar ile ilgili CAMELS bileşenin yönü değerlendirme yapılırken dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur. Burada bileşeni oluşturan finansal oranlar ile bileşen arasında, bileşeni artıran finansal oranlar için “+” bileşeni azaltan finansal oranlar için “-” yönlü bir ilişki söz konusudur. Değerlendirmede kullanılacak

CAMELS bileşenlerinin ve referans göstergelerin ağırlıkları, ilişkinin yönü yukarıda Tablo 21’de gösterilmiştir. Tablo 21’de kullanılan ağırlıklar Kılıç ve Fettahoğlu (2005) Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi ile Değerlendirilmesi, Kaya (2001) Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi çalışmalarından derlenerek oluşturulmuştur.

Çalışma 2005-2008 arası yıllık veriler kullanılarak yapılmaktadır. Öncelikle belirlenen her bir finansal oranın dört yıllık ortalama değeri ve standart sapması hesaplanmaktadır. Finansal oranlar performans endeksinin hesaplanacağı zaman aralığındaki ortalamalarından çıkartılmak ve standart sapmalarına bölünmek sureti ile normalize edilmişlerdir. Bir başka ifade ile;

$$X_{it}^N = (X_{it} - \mu_i) / \delta_i$$

hesaplanmıştır.

Burada;

$i = 1, \dots, N$ finansal oranı,

$t =$ içinde bulunulan yılı,

$\mu_i = i$ finansal oranın ortalaması,

$\delta_i = i$ finansal oranın standart sapması,

$X =$ normalize edilmiş finansal orandır

Finansal oranların normalleştirilmesi yoluyla farklı ortalama ve oynaklık düzeyine sahip olmalarından kaynaklanan birimsel farklılıklarından etkilenmeleri önlenmiştir. Elde edilen göstergeler 100 ile toplanmış ve 2004 yılı baz alınacak şekilde bir endekse dönüştürülmüştür.

Düzeltilmiş ve normalize edilmiş finansal oranların tek bir endeks altında birleştirilmesi aşamasında ise “bileşik endeks” yöntemi uygulanmıştır.

$$\text{Bileşik Endeks} = \sum W_i \times S_i$$

W_i = Her bileşenin ağırlığı,

S_i = Bileşenin değeri.

Yukarıda anlatılanlar daha somut bir şekilde ortaya konacak olursa şu şekilde ifade edilebilir: Bir X bankasının 2005 yılına ait sermaye yeterliliği bileşeni altında bulunan oranları sırasıyla 47.7, 0.003, 0.027, 0.089 olsun. Yukarıda verilen formüllerde gösterilen hesaplamalar yapıldığında endeks değerleri 101.15, 99.66, 100.27, 100.41 olarak hesaplanmaktadır. Bu endeksler diğer yıllar içinde benzer şekilde hesaplanır. Daha sonra yıllar alt alta gelecek şekilde oranlara ait endeksler yazılıp ortalaması alınmak suretiyle o yıla ait tek bir ortalama hesaplanır. Daha sonra ise ortalaması alınan bu endekslerin tekrar ortalaması alınarak her yıla ait sermaye yeterliliği performans endeksi oluşturulur. Bu işlemler bankanın tüm bileşenleri için ayrı ayrı uygulanır. Bu işlemlerin sonunda bu bileşenlere ait endeksler ağırlıklarıyla çarpılıp toplanarak o yıla ait tek bir endeks oluşturulur.

Bileşenlerin genel performans üzerindeki olası etkileri ve önemi göz önüne alınarak farklılaştırmaya gidilmiştir. Örneğin, Kazançlar Bileşeni endeks içinde % 15 etkiye sahipken, Likidite Bileşeni % 25 etkiye sahiptir.

Bileşenlerin yanı sıra bileşeni oluşturan finansal oranlarda, bileşen içindeki önemine göre ağırlıklandırılmıştır. Örneğin; Yönetim Kalitesi Bileşeni'ni oluşturan ‘‘Takipteki Krediler / Toplam Krediler’’ finansal oranı % 25 paya sahipken, ‘‘Faaliyet Gideri / Toplam Aktif’’ finansal oranı % 50 paya sahiptir.

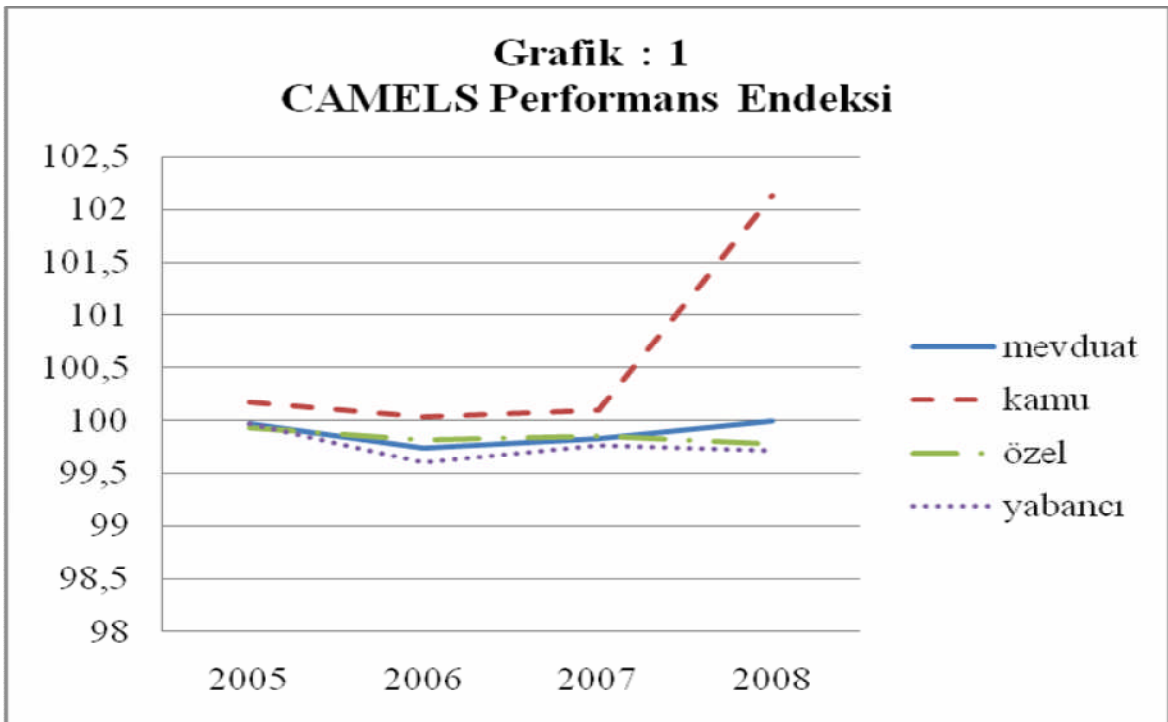
3.5. Performans Endeksi Bileşenlerinin Analizi

Aşağıda performans endeksi analizi CAMELS'i oluşturan her bir bileşenin gerek mevduat bankacılık sektörü gerekse de ayrı ayrı kamu, özel yerli ve yabancı bankalar grubu için yapılmıştır.

3.5.1. CAMELS Performans Endeksi

CAMELS Performans Endeksi analiz edildiğinde, Mevduat bankacılık sektörünün 2006 yılında bir önceki döneme göre düşmesine karşın, bu yıldan itibaren yönünü yukarı çevirerek iyileşme yönünde hareket etmiştir. İnceleme dönemi boyunca sektörün sermaye yeterliliği, karlılık ve likidite performans endekslerinde genelde baz yıl seviyesinde bir seyir gözlenmiştir. Kamu bankaları grubunun CAMELS Performans endeksini incelediğimizde hem sektörün hem de diğer grupların üzerinde yer aldığını görmekteyiz. Özellikle aktif kalitesi ve likidite performans endeksleri inceleme dönemi boyunca en iyi görünüme sahip olan gruptur.

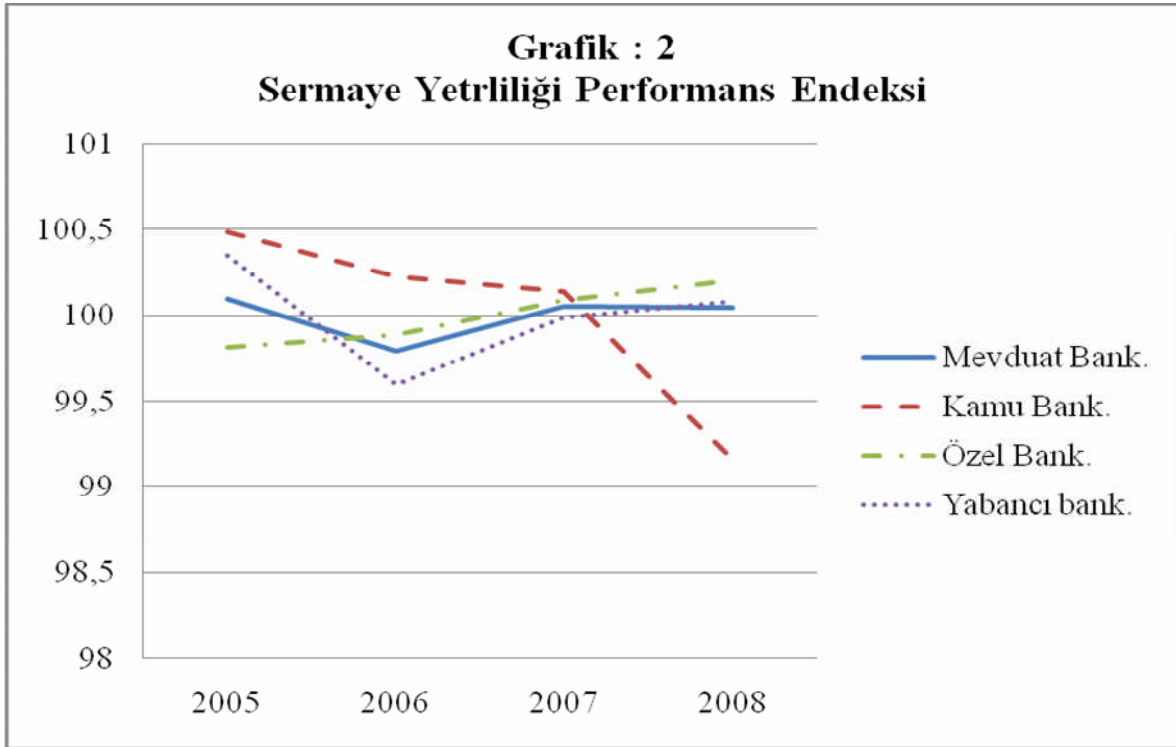
Özel sermayeli mevduat bankaları grubu ile sektörün inceleme dönemi boyunca hemen hemen aynı performansı gösterdiği gözlenmektedir. Bu gelişmede en önemli etken, Özel sermayeli mevduat bankaları grubu'nun sektör içindeki payının yüksek olmasıdır. Dolayısıyla her iki grubun CAMELS Performans endeksi birbirlerine çok yakındır ve genelde aynı yönde hareket etmektedir. Bu sonuç, bankacılık sektöründe bir yoğunlaşmanın yaşandığının ve burada özel sermayeli mevduat bankalarının ağırlığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Yabancı sermayeli mevduat bankaları grubunun CAMELS Performans Endeksi sektör endeksinin altında bir seviyede olduğu gözlenmektedir. Grubun endeksinin bileşenlerindeki gelişmeler değerlendirildiğinde genel olarak hem diğer gruplara hem de sektör geneline göre düşük bir seviyeye sahip olduğu görülmektedir.

3.5.1.1. Sermaye Yeterliliği Performans Endeksi

Mevduat bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği performans endeksi baz yıla göre 2005 ve 2006 yıllarında düşüş göstermiş 2007 yılına gelindiğinde ise yaklaşık % 1 oranında artış gösteren endeks 2008 yılında da bu artışını sürdürerek 2008 yılı sonunda baz dönemdeki yani 2004 yılındaki seviyesinin üstüne çıkmıştır.

Sermaye yeterliliği Performans endeksini oluşturan göstergeler içinde olası risklere karşı bir güven göstergesi olan özkaynakların risk ağırlıklı varlıklara ve operasyonel riske esas tutar oranından elde edilen sermaye yeterliliği oranının gelişimi incelendiğinde baz yıla göre sürekli bir düşüş eğilimi göstermesine rağmen incelenen tüm dönemlerde yasal sınır olan % 8'in üzerinde olduğu görülmektedir.

İncelemenin yapıldığı dönemler boyunca toplam aktifler hesap grubunda baz yıla göre sürekli bir artış yaşanmıştır. Bilanço içi döviz pozisyonunu gösteren döviz aktifleri ile döviz pasifleri arasındaki farkın yükselmesi sonucu döviz pozisyonunun özkaynaklara oranı, bileşeni azaltıcı yönde etki yapmış ve 2005-2006 döneminde endeks de gerileme yaşanmıştır. Takip eden dönemlerde kar'da meydana gelen yükselme sonucu karlılık oranlarında artışlar meydana gelmiş buda bileşeni artırıcı yönde bir etki oluşturmuş ancak son dönemde karda meydana gelen düşüş bileşenin artış hızını yavaşlatmıştır.

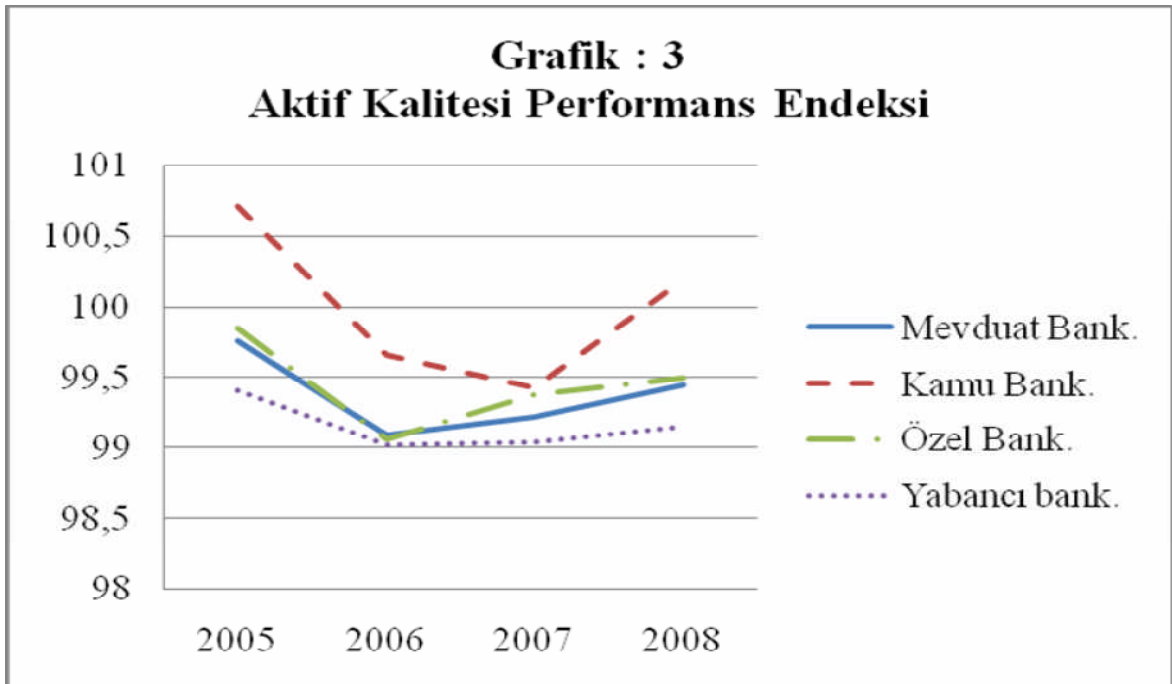
Kamu bankaları sermaye yeterliliği performans endeksi baz yıla göre sürekli düşüş eğilimi göstermiştir. Ancak en belirgin düşüş 2007-2008 döneminde yaşanmış ve baz yılın altında bir seviyeye gerilemiştir. Kamu sermayeli mevduat bankaları grubunda da incelemenin yapıldığı dönemler boyunca karın aktiflere oranını ifade eden göstergede baz döneme göre ilk dönem düşüş yaşanmış sonraki iki dönemde ise meydana gelen artışlar endeksi toparlamış ancak son dönemde meydana gelen yüksek oranlı azalma endeksi baz dönemin altında bir seviyeye düşürmüştür. Bunun yanında özkaynakların pasifler içindeki oranında baz döneme göre sürekli bir gerileme meydana gelmiştir. Bunun sonucunda özkaynakların aktif toplamına oranında düşüş yaşanmış ve buda bileşenin baz dönemin altında bir seviye gerilemesine neden olmuştur.

Özel sermayeli bankalar grubunun sermaye yeterliliği performans endeksi Grafik-2'den de görüldüğü gibi 2005-2006 dönemi den başlayıp sonraki dönemlerde yaklaşık % 1'lik artış göstererek baz yılın üstüne çıkmıştır. Özel sermayeli mevduat bankaları grubunun karında baz yıla göre düşüş yaşanmış ve bunun neticesi olarak endeks baz yılın altından başlamış ancak daha sonraki yıllarda meydana gelen artışlar endeksin yukarı yönlü seyretmesini sağlamıştır. Bunun yanında son dönemde karda meydana gelen azalış endeksin artış hızını düşürmüştür. Benzer şekilde özkaynakların toplam aktiflere oranında da ilk dönemlerde yaşanan gerileme endeksi düşürücü yönde etki yapmıştır. İncelemenin son dönemi olan 2008 yılına gelinceye kadar endekste artış yaşanmış son dönem olan 2008 yılında ise endeksin artış hızı özkaynak/toplam aktif oranında baz dönemin altında meydana gelen gerileme sonucu endeksin yavaşlamıştır. Endeksin baz dönemin üstünde bir seviyede yer almasına ise karda meydana gelen iyileşme sebep olmuştur.

Yabancı sermayeli bankalar grubunun gelişimini incelediğimiz sermaye yeterliliği performans endeksi mevduat bankacılık sektörü sermaye yeterliliği performans endeksinde benzer bir değişim göstermiştir. Grafik-2’de incelenen dönemler boyunca 2005-2006 dönemi bir düşüş yaşanmış daha sonraki yıllarda meydana gelen artış sonucu 2008 yılına gelindiğinde baz yıl seviyesinin üzerine çıktığı görülmektedir. Yabancı sermayeli mevduat bankalarının performans endeksinde 2006 yılına kadar gerçekleşen düşüşte özkaynakların kaynaklar içerisindeki oranında meydana gelen gerileme sonucu özkaynakların toplam aktiflere oranını ifade eden göstergenin azalması etkili olmuştur. 2008 yılına gelinceye kadar gerek karda gerek özkaynaklarda artışlar yaşanmıştır. 2008 yılında tüm bu göstergelerde düşüş yaşanmış ancak sermaye yeterliliği oranında yaşanan artışta etkisiyle endeks baz yılın üzerinde bir seviyede kalmıştır.

3.5.1.2. Aktif Kalitesi Performans Endeksi

Mevduat bankacılık sektörünün aktif kalitesi performans endeksi dört dönem boyunca baz yılın altında bir seyir göstermiştir. Ancak 2005-2006 döneminde belirgin bir düşüş yaşanmış daha sonraki dönemlerde meydana gelen toparlanma sonucunda aktif kalitesi performans endeksinde bir iyileşme görünmüş fakat baz yıl seviyesinin üzerine çıkılamamıştır.

Aktif kalitesi performans endeksi göstergelerinden olan takipteki krediler/toplam krediler incelendiğinde 2006 yılına kadar düşüş yaşanmış, benzer şekilde duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payında da incelenmenin yapıldığı dönemler boyunca gerileme görülmüştür. İştirakler ve bağlı değerlerde de incelenmenin yapıldığı yıla kadar gerileme yaşanmış tüm bu sebeplere rağmen aktif kalitesi performans endeksinin baz yılın altında bir seyir izlediği görülmektedir. Takipteki kredilerin toplam krediler içindeki oranında meydana gelen gerileme endeksin artmasına, artışlar ise endeksin azalmasına neden olmuştur.

Kamu bankaları aktif kalitesi performans endeksi incelenen dönemler boyunca genellikle olumlu bir seyir göstermiş 2006-2007 dönemi haricinde baz yılın üzerinde kalmayı başarmıştır. Kamu sermayeli mevduat bankaları grubunun takipteki kredilerinin toplam krediler ve duran aktiflerinin toplam aktifler içerisindeki payının giderek azalması performans endeksinin 2007 yılına kadar azalışını yavaşlatıcı yönde etki etmiştir. Bu yıldan sonra aktif kalitesi göstergelerinde meydana gelen iyileşmeler endeksin yukarı yönlü hareketlenmesini sağlamış ve endeks baz yılın üzerinde bir seviyede kalmıştır. İştirakler ve bağlı değerlerde ise inceleme dönemi boyunca aktif oranı içerisinde genelde bir değişme yaşanmamıştır.

Yukarıda Grafik-3'de görüldüğü gibi özel sermayeli mevduat bankaları aktif kalitesi performans endeksi mevduat bankacılık sektörü performans endeksine benzer bir yapı göstermektedir. Bu grupta aktif kalitesi performans endeksi 2006 döneminden itibaren toparlanma eğilimine girmesine rağmen incelenen dönemler boyunca baz yılın altında kalmıştır. Özel sermayeli mevduat bankalar grubunun aktif kalitesi performans endeksinde 2006 yılına kadar takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payında meydana gelen gerileme sonucu kamu sermayeli bankaların performans endeksine benzer şekilde endeksin gerilemesinde düşüş yaşanmıştır. Ancak bu yıldan sonra meydana gelen iyileşmeler sonucu endekste yukarı yönlü bir eğilim göstermesini azaltıcı yönde etki yapmıştır. İnceleme dönemi boyunca duran aktiflerin payında meydana gelen azalışlara rağmen aktif kalitesi performans endeksinin baz yılın üstüne çıkmasını sağlayamamıştır.

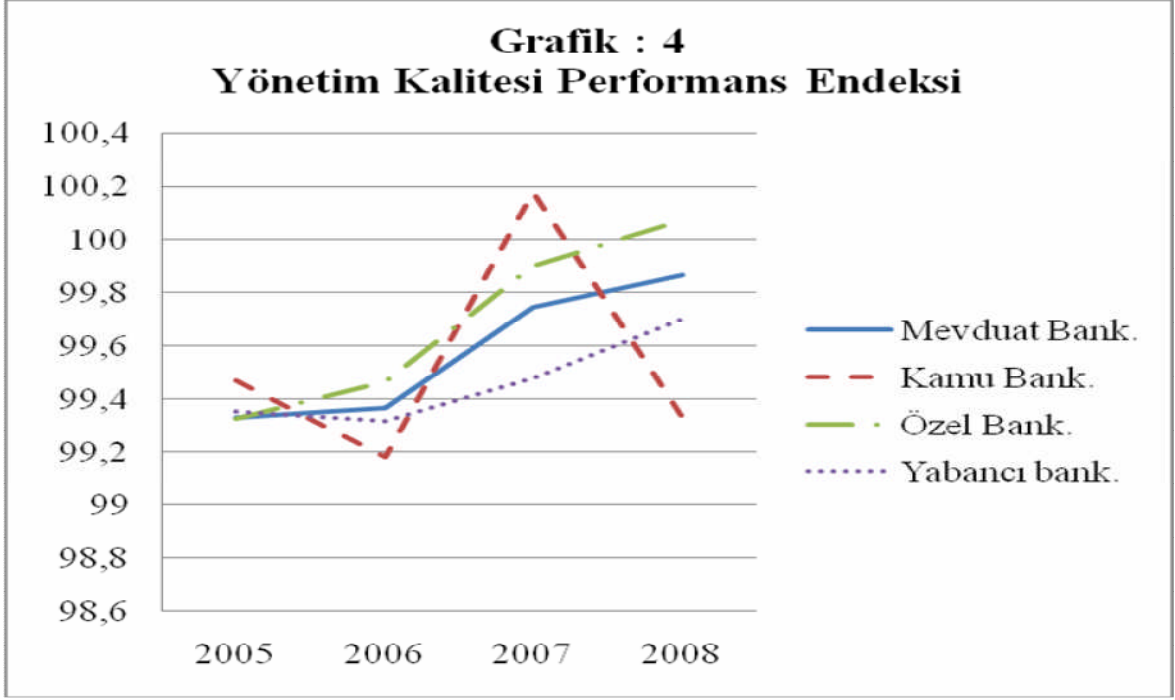
Yabancı sermayeli mevduat bankalar grubunda ise özel sermayeli mevduat bankaları grubundakine benzer bir durum söz konusudur. Burada da aktif kalitesi

performans endeksi incelenen dönemler boyunca baz yılın altında bir seyir izlemiştir. Grafik-3'de de görüldüğü gibi 2006 yılından itibaren bir toparlanma yaşanmış ancak bu toparlanma özel ve kamu sermayeli bankaların gerisinde kalmıştır. Yabancı sermayeli mevduat bankalar grubunun diğer mevduat bankaları gruplarına benzer şekilde baz yıla göre 2006 yılına kadar aktif kalitesi performans endeksinde bir gerileme yaşanmıştır. Burada duran aktiflerin ve takipteki kredilerin oranlarındaki düşüş endeksi artırıcı yönde takipteki kredilerin oranında meydana gelen yükselişler ise endeksi azaltıcı yönde etki yapmıştır. Duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payında 2006 yılından itibaren bir artış gerçekleşmiş ancak son yıla gelindiğinde tekrar düşüş yaşanmıştır. Tüm bu etkenler endeksi baz yılın gerisinde bırakmıştır.

3.5.1.3. Yönetim Kalitesi Performans Endeksi

Mevduat bankacılık sektörünün yönetim kalitesi performans endeksinde 2005 yılında başlayan ve 2008 yılına kadar devam eden bir yükselme söz konusudur. Ancak meydana gelen bu yükselmeye rağmen baz yıl seviyesinin üzerine çıkılamamış bu dönemler boyunca endeks sürekli olarak baz dönemin altında bir seviyede kalmıştır. Endeksin gelişimini ifade eden göstergeleri incelediğimizde şube başına karlarda meydana gelen artışlar endeksin artmasını sağlamış ancak son yıla gelindiğinde bu karlarda meydana gelen azalma endeksin artış hızını düşürmüştür.

Kamu sermayeli mevduat bankaları grubunun yönetim kalitesi performans endeksi incelendiğinde kamu sermayeli mevduat bankacılık sektörü yönetim kalitesi performans endeksi dalgalı bir seyir göstermiştir. İncelemenin yapıldığı dönemler boyunca takipteki kredilerin kredilere oranında meydana gelen düşüşler endeksi artırıcı yönde etki etmiştir. Özellikle 2006-2007 döneminde şube başına kar göstergesinde meydana gelen artışlar endeksin bu dönemde yukarı seyretmesini sağlamıştır. Aşağıda Grafik-4'te incelediğimizde 2006-2007 döneminde endekste yaşanan toparlanma sonucu baz yıl seviyesinin üzerine çıkmış ancak daha sonra yaklaşık % 1'lik bir gerileme sonucu baz yılın altına düşülmüştür. Burada faaliyet giderlerinin aktifler içindeki payında meydana gelen yükselmenin sonucu olarak endeks aşağı yönlü bir eğilim göstermiştir.

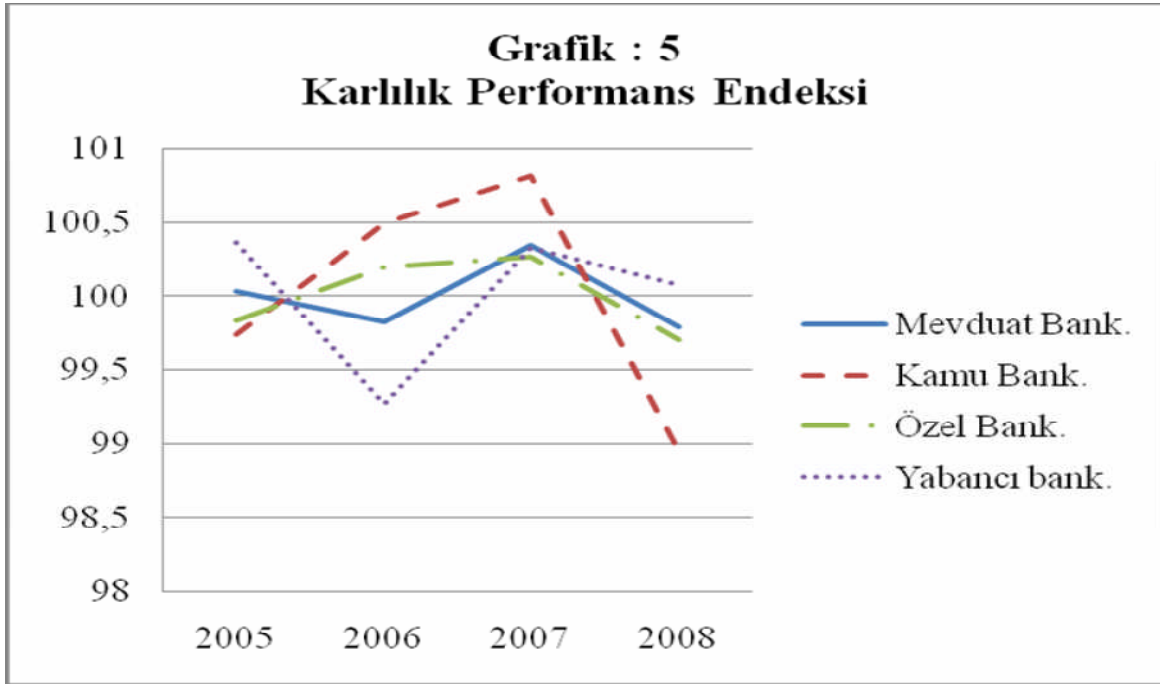

Özel sermayeli mevduat bankaları grubu yönetim kalitesi performans endeksinde sektördeki benzer bir yapı söz konusudur. Özel sermayeli mevduat bankaları yönetim kalitesi performans endeksi kredilerin toplam krediler içindeki payının düşük olması sebebi ile incelenmenin yapıldığı son döneme kadar artış göstermiş ancak baz yılın altında bir seyir izlemiştir. Son dönem bu göstergede meydana gelen artış ve karda meydana gelen düşüş endeksin artışını sınırlandırmıştır. Grafik-4'te görüldüğü üzere yönetim kalitesi performans endeksi 2005 yılında baz yılın altında bir seviyeden meydana gelen toparlanma sonucu 2008 yılına gelindiğinde baz yılın üzerinde bir seviyeye ulaşılmıştır.

Yukarıda Grafik-4'te görüldüğü gibi yabancı sermayeli mevduat bankaları grubunda yönetim kalitesi performans endeksi sürekli olarak baz yılın altında kalmış incelemenin yapıldığı dönem içerisinde 2005-2006 döneminde bir düşüş eğilimi göstermiş bundan sonraki dönemlerde toparlanma yaşanmışsa da baz yılın üzerine çıkılamamıştır. Yönetim kalitesi performans endeksinde düşüş yaşandığı dönemde bileşenin göstergelerinden biri olan takipteki krediler / toplam kredilerin oranının artması etkili olmuştur. Bundan sonraki dönemlerde takipteki kredilerde meydana gelen düşüş ve karlarda meydana gelen artış endeksin artmasını sağlamış ancak son dönemde karlardaki düşüş endeksin baz yılın altında kalmasına sebep olmuştur.

3.5.1.4. Karlılık Performans Endeksi

Karlılık performansın incelemenin yapıldığı dönemler boyunca dalgalı bir seyir izlemiştir. İncelemenin yapıldığı 2005-2006 döneminde düşüş yaşanmış ve baz yıl seviyesinin altına inilmiştir.

Bundan sonra 2006-2007 döneminde belirgin bir iyileşme yaşanmış baz yılın üstünde bir seviyeye ulaşılmıştır. 2008 yılına gelindiğinde ise tekrar baz yıl seviyesinin altına inilmiştir. Karlılık performans endeksi incelendiğinde net karın toplam aktiflere ve özkaynaklara oranını ifade eden göstergelerde başlangıçta baz yıla göre yaşanan azalmalar endeksin düşmesine daha sonra yaşanan artışlar ise endeksin yükselmesine neden olmuş en son yıl bu göstergelerde yaşanan bozulmalar endeksin baz yılın altında bir seviyeye inmesine neden olmuştur. Bu dönemler arasında özkaynakların pasifler içerisindeki oranında devamlı bir düşüş yaşanmıştır. Toplam gelirlerin toplam giderler içerisindeki payında da düzenli artışlar gerçekleşmiştir.

Kamu sermayeli mevduat bankaları karlılık performans endeksi 2005-2007 döneminde yükselme eğilimi göstermiş ve baz yıl seviyesinin üzerine çıkmıştır. Ancak Grafik-5'den de görüldüğü gibi 2008 yılına gelindiğinde baz yıla göre yaklaşık % 1'lik bir

düşüşle baz yılın gerisinde kalmıştır. Toplam gelirler kaleminin azaldığı ve toplam gider kalemin arttığı baz yıl sonrası dönemde gelir gider göstergesinde meydana gelen düşüş endeksin 2004 yılının altında bir seviyede kalmasına neden olmuştur.

Karlılık performans endeksinde incelemenin yapıldığı ilk üç dönem, net dönem karının toplam aktiflere ve özkaynaklara oranında meydana gelen artışlar sonucu yükselerek baz dönemin üstüne çıkmıştır. Ancak son dönemde bu göstergelerde meydana gelen bozulmalar sonucu endeks baz yılın altına düşmüştür

Özel sermayeli mevduat bankaları grubu karlılık performansı incelenmenin yapıldığı dönem boyunca Grafik-5'te görüldüğü gibi 2007 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve baz yıl seviyesinin üzerine çıkmıştır. Ancak bu dönemden sonra endekste yaşanan kötüleşme sonucu baz yıl seviyesinin gerisine düşülmüştür.

Özel sermayeli mevduat bankaları grubunda da kamu sermayeli mevduat bankalarındaki karlılık performans endeksine benzer bir yapıdan söz edebiliriz. Burada da net karın toplam aktifler ve özkaynaklar içerisindeki oranında meydana gelen artış performansın yukarı doğru seyretmesine neden olmuş ancak son dönemlerde ise bu oranlardaki azalışlar sonucu endeks gerilemiş ve baz dönemin altına düşmüştür.

Yabancı sermayeli mevduat bankaları karlılık performans endeksi mevduat bankaları grubu içerisinde en iyi görünüme sahiptir. İncelemenin yapıldığı dönemler boyunca genellikle 2006 yılı hariç baz yılın üzerinde bir seviyede seyretmiştir.

Yabancı bankalar grubunda karlılık bileşenini oluşturan göstergelerdeki olumlu gelişmeler sonucu 2005 yılında endeks 100 baz puan değerinin üstünde seyretmiştir. Daha sonraki dönemde net karın toplam aktifler içindeki payının azalması sonucu endeks gerilemiştir. Takip eden 2007 döneminde ise karda meydana gelen artışlar ve özkaynakların pasifler içerisindeki oranında meydana gelen düşüşler sonucu gösterge değeri artmış endeks yukarı doğru seyretmiştir. Son döneme gelindiğinde karlardaki azalma performans değerini düşürmüştür ancak endeks baz yılının üstünde kalmıştır.

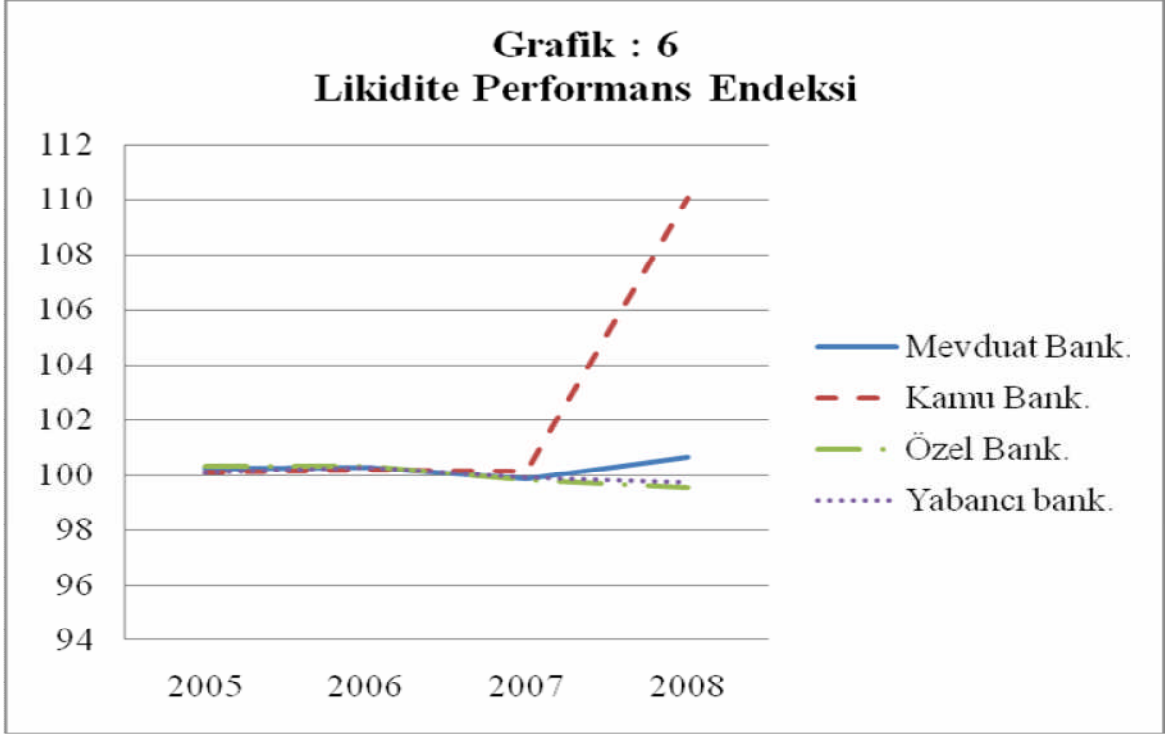
3.5.1.5. Likidite Performans Endeksi

Mevduat Bankacılık Sektöründe likidite performansı genellikle baz yılın üzerinde bir düzeyde seyretmiş ancak incelenen dönemlerde yalnızca 2007 yılında yaklaşık % 1'lik bir gerileme yaşanmış ve baz yılın gerisine düşülmüştür. Likidite performans endeksini oluşturan göstergeler incelendiğinde likit aktiflerin toplam aktiflere oranında ilk dönem meydana gelen artışın dışında sürekli bir azalış yaşanmıştır ve endeksi düşürücü yönde etki yapmıştır. Yabancı para likit aktifler kaleminde meydana gelen artışlar ise endeksi artırma yönünde etki etti. İncelemenin yapıldığı dönemlerde 2006-2007 dönemlerinde likidite performansı baz yılın altında gerçekleşmiştir.

Kamu sermayeli mevduat bankaları likidite performans endeksi incelenen dönemler boyunca Grafik-6'da görüldüğü üzere sürekli baz yılın üzerinde seyretmiştir. 2007-2008 döneminde meydana gelen iyileşme sonucu endeks baz yıla göre yaklaşık % 10 artarak baz yılın oldukça üstünde bir seviyeye ulaşmıştır. Bu gruba ait bankaların likidite performans endeksi sektörü oluşturan diğer mevduat bankaları grubuna göre daha iyi görünüme sahiptir. Likidite performans endeksi göstergelerini incelediğimizde son dönem haricinde göstergelerde sürekli bir artıştan söz edebiliriz. Ancak son dönemde göstergelerde meydana gelen bozulmalar endeksin olumlu yönde yükselişini yavaşlatmıştır.

Özel sermayeli mevduat bankaları grubu likidite performans endeksi 2005-2006 döneminde baz yıla göre bir artış göstermesine rağmen daha sonraki dönemlerde bir düşüş yaşanmış ve 2008 yılına gelindiğinde baz yılın gerisine düşülmüştür.

Likidite performans endeksini oluşturan göstergeler incelendiğinde ilk dönem meydana gelen artışlar endekse olumlu yönde ivme kazandırmış ancak daha sonraki yıllarda meydana gelen azalışlar endekse aşağı yönde bir etki yapmıştır. Son yıla gelindiğinde likidite performansı olarak en düşük seviyeye özel sermayeli mevduat bankaları grubunun sahip olduğu görülmektedir.

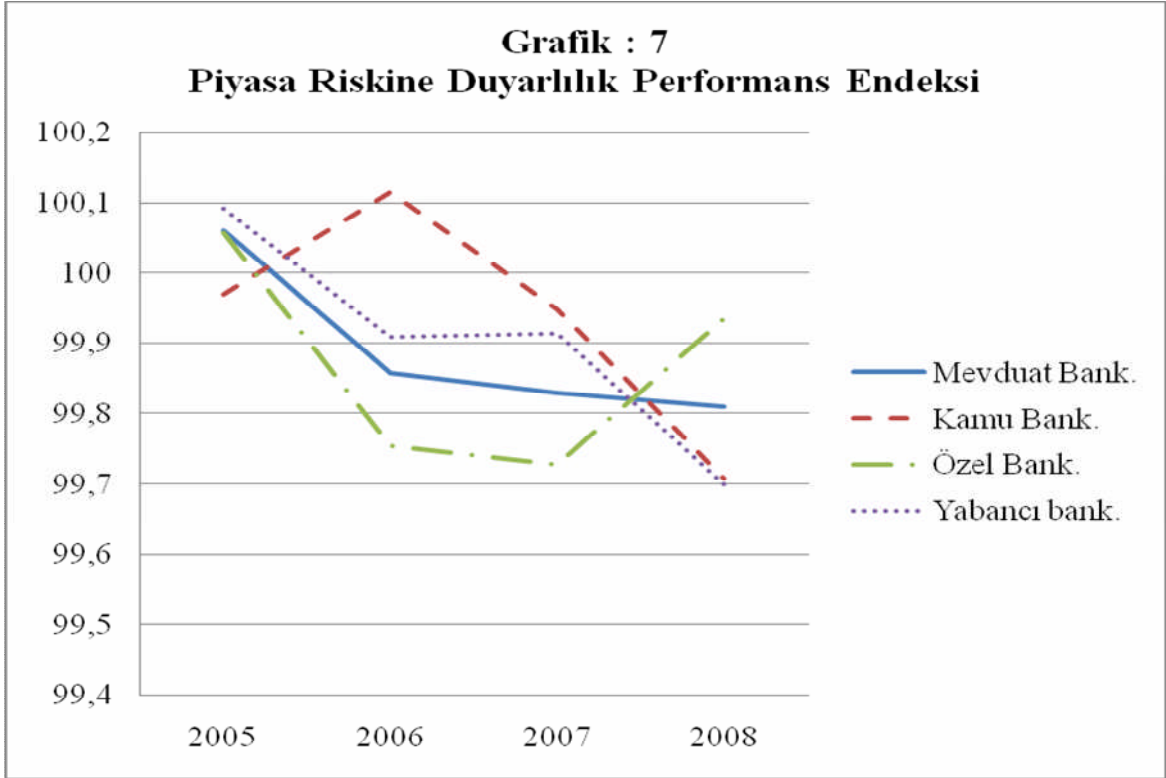
Yabancı sermayeli mevduat bankaları grubunda da özel sermayeli mevduat bankalarına benzer bir gelişim söz konusudur. Grafik-6'de görüldüğü gibi likidite performans endeksi 2005-2006 döneminde yükselmiş 2006 yılından itibaren başlayan gerileme sonucu 2008 yılına gelindiğinde baz yılın altında bir seviyeye düşülmüştür.

Bu grupta da diğer gruptaki bankalara benzer şekilde likidite göstergelerinde yaşanan bozulmalar endeksi düşürücü yönde etki yapmıştır. İlk dönemde yabancı para likit aktiflerde yaşanan artışlar endeksi artırıcı yönde incelemenin son döneminde likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranındaki artışta endeksin artışı yavaşlatıcı yönde etki etmiştir.

3.5.1.6. Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endeksi

Duyarlılık performans endeksini hesaplama da kullanılan göstergeler ağırlıklı olarak faiz ve kur riskini ölçmekte kullanılan göstergelerdir. Dolayısıyla duyarlılık performansı, esas olarak kur ve faizdeki değişime bağlı olarak bankaların performansının nasıl değiştiğini göstermektedir.

Duyarlılık endeksinin gelişimini incelediğimizde, inceleme dönemi boyunca genellikle 100 baz puan seviyesinin altında olduğu görülmektedir. Grafik-7’de görüldüğü gibi baz yıldan itibaren meydana gelen düşüş eğilimi 2005-2006 döneminde hızlanarak daha sonraki dönemlerde ise yavaşlayarak devam etmiş ve 2008 yılına gelindiğinde baz yılın gerisinde bir seviyeye ulaşılmıştır.

Duyarlılık performans endeksini oluşturan göstergeler incelendiğinde göstergelerdeki düşüşler endeksi artırıcı yönde etki etmiştir. Menkul kıymetler cüzdanında özellikle 2006 yılından itibaren meydana gelen daha belirgin artışlar endeksi azaltıcı ve döviz pozisyonu / öz kaynak oranındaki azalmalar da endeksin düşüşünü azaltıcı yönde etki etmiştir.

Kamu sermayeli mevduat bankaları duyarlılık performans endeksi gelişimini incelediğimizde Grafik-7’den de görüldüğü üzere 2005-2006 döneminde artış sağlamış daha sonraki yıllarda meydana gelen gerileme sonucu baz yılın gerisine düşülmüştür. Menkul kıymetler cüzdanının toplam aktiflere ve toplam kredilere oranını ifade eden göstergelerde meydana gelen azalmalar endeksi artırıcı yönde etki yapmış ancak net faiz

gelirlerinde meydana gelen artışlar özellikle incelemenin ilk döneminde endeksi azaltıcı yönde katkıda bulunmuştur. Endeks diğer dönemlerde düşüş eğilimi içerisinde.

Özel sermayeli mevduat bankaları duyarlılık performans endeksi incelemenin yapıldığı dönemler boyunca baz yılın altında bir seyir göstermiş, 2007 yılından itibaren yaşanan olumlu gelişmeler sonucu 2007-2008 döneminde artış gerçekleşmiş ancak baz yılın gerisinde kalmıştır. Menkul kıymetler cüzdanı göstergelerindeki azalışlar endeksi artırıcı yönde etki yapmıştır. Benzer şekilde net faiz gelirlerinin toplam aktifler içindeki payının düşük olması da bir diğer etken olarak söylenebilir. Yabancı para aktif yabancı para pasif dengesinin sağlanmasında yaşanan olumlu gelişmeler endeksi azaltıcı yönde katkıda bulunmuştur.

Yabancı sermayeli mevduat bankacılık grubu duyarlılık performans endeksi Grafik-7'de görüldüğü üzere baz yılın üzerinde bir seviyeden sürekli bir düşüş göstererek incelemenin yapıldığı son dönem olan 2008 yılına gelindiğinde baz yılın altında bir seviyeye gerilediği görülmektedir. Duyarlılık bileşenini oluşturan göstergeler incelendiğinde menkul kıymetler cüzdanının toplam aktifler içindeki payının azalması endeksi artırıcı yönde etki yapmış bununla birlikte 2006-2007 döneminde bu göstergede yaşanan artış endeksin azalış hızını durağana çevirmiştir. Kur riskinin oluşması ise endeksin gerilemesine neden olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bankalar fon alış verişi amacıyla mevduat toplayan ve topladığı bu mevduatları ihtiyaç sahiplerine satan organizasyonlar olarak düşünülebilir. Günümüzde ekonomik gelişme ve farklılaşmanın etkisiyle bankaların faaliyetlerindeki çeşitlilik artmıştır. Bunun sonucu olarak da bankaların her türlü ekonomik faaliyetin içinde büyük oranda yer aldıkları görülür.

Ülke ekonomisinde önemli ağırlığa sahip bankacılık sektörü finansal sektörün temelini oluşturmaktadır ve yapıları gereği birçok riski bünyelerinde bulundurmaktadır. Bankaların gerek finansal sistem gerekse ekonomi içinde buldukları konumlarından dolayı, faaliyetlerinde ortaya çıkabilecek bir bozukluk durumunda hem finansal sistem hem de ekonominin tamamı doğrudan etkilenmektedir. Günümüzde bankacılığın artan önemi doğrultusunda herhangi bir olumsuzluk yaşanmaması, çıkabilecek sorunların önceden tespit edilebilmesi ve bunlar hakkında gerekli önlemlerin alınması hem finansal kesim hem de ekonominin açısından faydalı olacaktır. Bundan dolayı her ülkede, bankacılık faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde devam etmesinin sağlanabilmesi için bu kurumların geliştirmiş oldukları çeşitli yöntem ve metotlarla sistem sürekli olarak denetim altında tutulmaktadır. Bu amaçla; yapılan çalışmada kullanılacak yöntemlerden biri olan bileşik gösterge yaklaşımı üzerine kurulan mevduat bankacılık sektörü performans endeksi oluşturulmuş ve endeks yorumlanmıştır. Endeksin hesaplanmasında, CAMELS değerlendirme sisteminin temel ölçütleri olan sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim yeterliliği, karlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerine ilişkin olarak seçilen finansal oranlar kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, 2001 krizi sonrası uygulanmaya başlayıp 2005 yılında sona eren yeniden yapılandırma programından sonra Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye'deki mevduat bankacılık sektörünün performansındaki gelişimi performans endeksi yardımıyla açıklayabilmektir.

Performans endeksi hesaplanırken finansal oran, zaman ve banka grupları olmak üzere üç tane kısıt kullanılmıştır. Çalışmada 2005-2008 dönemini kapsayan dört yıla ait kesiksiz veriye sahip 30 mevduat bankasının performansları performans analizi kullanılarak ölçülmüştür. Mevduat bankacılık sektörü ve tek tek kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının performans analizi sonuçlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

1) CAMELS Performans Endeksi analiz edildiğinde Kamu bankalarının hem sektör hem de diğer grupların üzerinde yer aldığı görülmektedir. Kılıç ve Fettahoğlu (2005) yapmış oldukları çalışmada mevduat bankaları grubu içinde yabancı sermayeli mevduat bankaları grubunun en iyi performansa sahip olduğu görülmektedir.

2) Sermaye Yeterliliği Performans Endeksine göre genelde tüm gruplarda 2006 yılına doğru bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. Ancak bu yıldan sonra kamu bankaları hariç diğer banka gruplarında yükselme gerçekleşmiş ve baz yıl seviyesinin üstüne çıkmıştır. Kılıç ve Fettahoğlu (2005) çalışmasında ise 2004 yılına doğru tüm grupların bir düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir.

3) Aktif Kalitesi Performans Endeksini incelediğimizde her banka grubunun genelde inceleme dönemi boyunca baz yılın altında bir seviyede kaldığını ancak son döneme gelindiğinde kamu bankaları grubunun baz yılın üstüne çıktığı görülmektedir. Kılıç ve Fettahoğlu (2005) yapmış oldukları çalışmada ise özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının daha iyi performansa sahip olduğu görülmektedir.

4) Yönetim Kalitesi Performans Endeksinde ise kamu bankaları haricinde diğer banka gruplarında sürekli bir iyileşmenin gerçekleştiği ancak son döneme gelindiğinde yalnızca özel sermayeli mevduat bankaları grubunun baz yıl seviyesinin üzerinde bir seviyede kaldığı görülmektedir. Benzer şekilde Kılıç ve Fettahoğlu (2005) çalışmasında da tüm gruplarda iyileşme görülmüş ancak mevduat bankaları içinde kamu bankaları grubu diğer grupların üzerinde yer almıştır.

5) Karlılık Performans Endeksini incelediğimizde 2006 yılı haricinde en hızlı iyileşmenin ve görünümünün yabancı sermayeli bankalar grubuna ait olduğunu görmekteyiz. İncelemenin son dönemi olan 2008 yılına gelindiğinde yabancı sermayeli mevduat

bankalarının hem baz yılın hem de diğer grupların üzerinde bir seviyede yer almaktadır. Kılıç ve Fettahoğlu (2005) yapmış oldukları çalışmada tüm grupların dalgalı bir seyir izlediği görülmüş ancak son döneme gelindiğinde kamu sermayeli mevduat bankalarının en iyi görünüme sahip olduğu görülmüştür.

6) Likidite Performans Endeksinde 2007 yılına kadar genelde tüm gruplarda aynı görünümde söz edebiliriz. Ancak son dönemde en iyi görünüme kamu sermayeli bankalar grubunun sahip olduğu görülmektedir. Kılıç ve Fettahoğlu (2005) çalışmasında ise mevduat bankaları içerisinde yabancı sermayeli mevduat bankalarının görünümünün daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7) Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endeksinde ise genel olarak her banka grubunda düşüş gerçekleşmiş ve 2008 yılına gelindiğinde tüm gruplar baz yılın altında kalmıştır. Kılıç ve Fettahoğlu (2005) çalışmasında ise kamu sermayeli mevduat bankaları hariç diğer banka gruplarında bir artışın olduğu görülmektedir.

Mevduat Bankacılık Sektörü performans endeksi analiz edildiğinde, yeniden yapılandırma programının sona erdiği 2005 yılından sonra daha öncesinde başlayan büyüme trendinin devam ettiği görülmektedir. Analizi oluşturan bileşenlerde sektörün genelde belirlenen baz yılın üstünde bir seyir izlediği ancak incelenen dönemler arasında ulusal ve uluslararası piyasalarda meydana gelen dalgalanmalar bu bileşenlerde aşağı yönlü bir kırılma yaşanmasına neden olmuştur.

2006 yılında bankacılık faaliyetlerini düzenleyen ve doğrudan etkileyen Bankacılık Kanunu uluslararası Avrupa Birliği düzenlemelerine ve iyi uygulamalarına önemli ölçüde yaklaşmıştır. Bu kanunla yapılan alt düzenlemeler ile kurumsal yapının güçlendirilmesi, aktif kalitesinin iyileştirilmesi, likiditenin ve sermaye yapısının güçlenmesine özel bir önem verilmiştir. Kamu bankaları grubunda özellikle likidite performans endeksindeki gelişimin, sektörün üzerinde yer almasını bu bağlamda açıklanabilir.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları grubunda ise genelde sektör endeksinin paralelinde bir performans gösterdiği görülmektedir. Ancak sermaye yeterliliği ve yönetim kalitesi performans endeksleri sektörle hemen hemen aynı performansı göstermektedir. Bu gelişmedeki en önemli etken, Özel Mevduat Bankaları grubunun sektör içindeki payının

yüksek olması nedeniyle, sektörün performans endekslerini etkileme gücünün yüksek olmasıdır.

Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları grubunun performans endeksini oluşturan bileşenlerinin dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Özellikle, karlılık performans endeksinde inceleme dönemi boyunca 2006 yılında meydana gelen düşüşe rağmen hem sektörün hem de sektördeki diğer mevduat bankaları grubunun üstünde yer almaktadır.

Yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında, Mevduat Bankacılık Sektörü Performans Endeksi kullanılarak yapılan analizlerin sektörün yaşamış olduğu gelişmeleri açıklayabildiği, ayrıca bir erken uyarı sistemi şeklinde çalışarak bankaların sorunları büyümeden tespit etme ve buna bağlı olarak daha sık ve yoğun denetim gerektiren bankaları belirlemesi açısından denetim otoriteleri tarafından etkin bir şekilde kullanılabilmesi düşünülmektedir. Bu bağlamda söz konusu yöntemin sektörle ilgilenenlere önemli bilgiler sağlayacağı ileri sürülebilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Aktaş, Hüseyin ve Kargın, Mahmut (2007), **Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması**, Yönetim ve Ekonomi Cilt:14 Sayı: 2.
- Altman, I.Edwrad (1968), **Financial Ratios, Discriminant Analysis and The Prediction of Corporate Bankruptcy**, The Journal of Finance, Vol. XXIII No: 4.
- Aydoğan, K ve Çapoğlu, G.(1989), **Bankacılık Sisteminde Etkinlik ve Verimlilik Uluslararası Bir Karşılaştırma**, Milli Prodüktivite Merkezi yayınları, Yayın No : 397.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), (2008), **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 12.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK),(2007), **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 8.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK),(2006), **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 4.
- Bell, B.T. (1997), **Neural Nets or The Logit Model ? A Comparison of Each Models Ability to Predict Commercial Bank Failures**, Intelligent System In Accounting, Finnance and Management Vol. 6, 249-264.
- Berger, Allan N.ve Dawies, Sally M. (1994), **The Information Content of Bank Examination**, In The Declining Role of Banking Proceedings of The 30th Annual Conference on Bank Stucture and Competition, Federal Reserve Bank of Chicago.
- Canbaş, Serpil ve Doğakanlı, Hatice (2001), **Finansal Pazarlar**, 3.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Canbaş, Serpil ve diğerleri (2005), **Prediction of Commercial Bank Failure Via Multivariate Stactical Analysis of Financial Structures: The Turkish Case**, Europen Journal of Operational Research ,166 528-546.

- Canbas, S., Onal, B. Y., Duzakin, H. G.ve Kilic, S.B. (2006), **Prediction of financial distress by multivariate statistical analysis: The case of firms taken into the surveillance market in the Istanbul Stock Exchange**, International Journal of Theoretical & Applied Finance, 9 (1), 133.
- Cole Rebal A. ve Gunther Jeffery W (1998), **Prediction Banks Failures: A Comparison of On and Off- Site Monitoring Systems**, Journal of Financial Services Resarceh, 13, No: 2 103-117.
- Collard, J. M. (2002), **Is Your Company At Risk?**, Strategic Finance, 84 (1), 37-39.
- Çilli, H. Ve Temel, T. (1988), **Türk Bankacılık Sistemi İçin Bir Erken Uyarı Modeli** TCMB Araştırma, Planlama ve Eğitim Genel Müdürlüğü APE Tartışma Tepliği No:8814 Ağustos.
- Çinko, M. ve Avcı, E. (2008), **CAMELS Dereceleme Sistemi ve Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Başarısızlık Tahmini**, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Cilt:2 Sayı:2.
- Federal Reserve System (1997), **Interagency Guidance on Common Questions About Application of the Revised Camels Rating System**, <http://www.federalreserve.gov> (11.04.2010).
- Fdic (2005), **Risk Management Manual of Examination Policies**, <http://fdic.gov/regulations/safety/manual/> (14.04.2010).
- Ffiec (2001), **Large Bank Supervision, Comptroller's Hand Book**, <http://www.ffiec.gov/ffiecinfobase>, (13.04.2010).
- Gaytan, A. ve Johnson, A.J. (2002), **A review of the literature on early warning systems for banking crises**, Central Bank of Chile, working papers no: 183.
- Gerni, C., Emsen, S. ve Değer, M.K. (2005), **Erken uyarı sistemleri yoluyla Türkiye'deki ekonomik krizlerin analizi**, Ekonometri ve İstatistik, 2; 39-61.
- Gilbert, Alton R. ve diğerleri (2000), **The Role of A CAMEI Downgrade Model In Bank Surveillance**, The Federal Reserve Bank of St. Louis, Working Paper, No: 021A.
- Gunther, J.W. ve Moore, R.R. (2003), **Early Warning Models in real time. Journal of Banking**, 27 (10),

- Hermosillo, Brenda G. (1999), **Determinants Of Ex-Ante Banking System Distress: A Macro- Micro Emprical Exploration Of Some Recent Episodes**, IMF Working Paper No: 99-33.
- Krainer, John ve Lopez Jose A. (2003), **Using Equity Market Information to Monitor Banking Institutions**, FRBSF Economic Letter, Number 2003-01.
- Kao, C ve Liu, S.T (2004), **Predicting Bank Performance With Financial Forecasts: A Case of Taiwan Commercial Banks** ,Journal of Banking&Finance, 28 2353-2368.
- Karacabey, A.A, (2007), **Bank Failure Prediction Using Modified Minimum Deviation Model**, International Research Journal of Finance and Economics Issue 12.
- Kaya,Y.T, (2001), **Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi**, Mspd Çalışma raporları 2001/6 (BDDK).
- Kılıç, Ç ve Fettahoğlu, A, (2005), **Türk Bankacılık Sektörünün Camels Analizi İle Değerlendirilmesi**, 9. Ulusal Finans Sempozyumu 29-30 Eylül 2005 A1 Oturumu.
- Kılıç, S.B. (2006), **Türk Bankacılık Sistemi İçin Çok Kriterli Karar Alma Analizine Dayalı Bir Erken Uyarı Modelinin Tahmini**, ODTÜ Gelişme Dergisi, 33 (haziran) 2006 117-154.
- Logan, Andrew (2000), **G10 Seminar on System for Assessing Banking System Risk, Regulatory Policy Division**, Bank of England, Financial Stability Review, (June 2000), 80-82.
- Mercan, Muhammet ve diğerleri (2003), **The Effect of Scale and Mode of Ownership on The Financial Performance of The Turkish Banking Sector: Results of A DEA-Based analysis**, Socio- Economic Planning Sciences 37 185-202.
- Maliye Bakanlığı (MB) (2007),**Yıllık Ekonomik Rapor**, <http://www.sgb.gov.tr/Raporlar/Yıllık%20Ekonomik%20Rapor/Yıllık%20Ekonomik%20Rapor%202007.pdf> (16.04.2010).
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), (2009), **2009 Türkiye Ekonomisi Küresel Kriz Yeni Dersler**, Araştırma raporları, Sayı: 59.
- Fdic, **Off-Site Surveillance Systems” An Examination of the Banking Crises of the 1980s and Early 1990s** 1, Volume Chapter 13, Division of Research and Statistics http://www.fdic.gov/bank/historical/history/477_520.pdf, 479-480, (11. 03.2010).

- Özsoy, M.T., (2004), **Risk Odaklı Denetim ABD uygulaması ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 35, 1-10
- Peek, Joe ve diğerleri (1999), **Using Bank Supervisory Data to Improve Macroeconomic Forecasts**, New England Economic Review, 21-32.
- Pekkaya, Semra ve diğerleri (2002), **Türk Bankacılık Sisteminde Finansal Risk Analizi, (1998-2000) Dönemi Çok değişkenli Faktör Analizi Tekniği ile Rating Denemesi ve Finansal Riskliliğe İlişkin Öncü Göstergelerin Belirlenmesi**, İktisat İşletme ve Finans, Volume 17, Issue 197, 47-67.
- Peters, Brian, **Early Warnings Systems and Off-Site Analysis**, Federal Reserve Bank of New York, Prsentation Papers, http://www.frbny.org/presentation01_3/brian_peters01.htm, (10.03.2010).
- Review of Financial Regulation in the Crown Dependencies**, Chapter 6, Part 3, <http://www.archive.official-documents.co.uk/document/cm41/4109/c-chap06.htm>, (11.11.2009).
- Netharlands Bank, (2001), **Risk Analysis Manual**, http://www.dnb.nl/toezicht/wet_regelgeving/hbrast/hbrast_inhoud4.htm, 400/8-10, (05.04.2010).
- Sahajwala Ranjana ve Bergh, P.Van den (2000), **Supervisory Risk Assesment and Early Warning Systems** , BIS Working Papers No: 4.
- Sarker, Abdul A.,**CAMELS Rating System in the Context of Islamic Banking: A Proposed ‘S’ for Shariah Framework** http://ibtra.com/pdf/Camel%20Rating_IBTRA%20Journal.pdf, 3-4 (25.05.2010).
- Sayı, K.Ş. (2008), **Türk Bankacılık Sisteminde Bilanço İşlemler ve Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi**, 2.Ulusal İktisat Kongresi.
- Sinkey, Joseph F. (1992), **Commercial Bank Financial Management, 4th.edt.,Mc. Millan Publishing Company**, Newyork.
- Sinkey, Joseph F. (1975), **A Multivariate Statistical Analysis of the Charasteristics of Problem Banks**, The Journal of Finance, Vol 30, No. 1 pp. 21-36.
- Office of the Inspector General ,(2002), **Statistical CAMELS Offsite Rating Review Program for FDIC- Supervised Banks**, No: 02-33, 2-5 <http://www.fdicigo.gov/reports02/02-033.pdf>. (10.21.2010).

- System Bank Watch List Program (2000), **Board of Governors of The Federal Reserve System**,<http://www.federalreserve.gov/boarddocs/SRLETTERS/2000/SR0007.HTM#Footref4> (16.04.2010).
- TBB Mali Piyasalar Çalışma Grubu, (2004), **Türkiye İktisat Kongresi Raporu: Türk Bankacılık Sektörü**, Bankacılar Dergisi, Sayı 49.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB),(2005) , **Bankalarımız**, No:245.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB),(2006) , **Bankalarımız**, No:251.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB),(2007) , **Bankalarımız**, No:257.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB),(2008) , **Bankalarımız**, No:264.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), (2006), **Ekonomik Görünüm**,
<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2006/Baskanmalatyakonusma.pdf>
(16.04.2010).
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), (2005), **Ekonomik Rapor**, <http://www.tobb.org.tr/yayinlar/yayinlararsiv1.php> (16.04.2010).
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), (2006), **Ekonomik Rapor**, Yayın No: 2007-45.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), (2008), **Ekonomik Rapor**, <http://www.tobb.org.tr/yayinlar/yayinlararsiv1.php> (16.04.2010).
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), (2008), **2009 Yılına Girerken Türkiye Ekonomisi**, Yayın No: T/2008-12/479.
- Ward, Jonathan (2002), **The Supervisory Approach: A Critique**, ESRC Centre for Business Research, (02.01.2010).
- Wheelock, David C. ve Wilson Paul (1999), **The Contribution of On-site Examination Ratings to an Empirical Model of Bank Failures**, The Federal Reserve Bank Of St. Louis Working Paper Series, 023A, <http://www.Stls.frb.org/research.stlouisfed.org/wp/1999/99-023.pdf>, 3-4 (16.04.2010).
- TBB, 'BankalarımızKitabı'http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.aspx?Rid=294 (10.03.2010).
- TBB, 'BankalarımızKitabı'http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.aspx?Rid=464 (10.03.2010).

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Trabzon'un Çaykara ilçesinde doğdu. İlkokul eğitimini Şahinkaya Köyü İlkokulu'nda, ortaokul eğitimini Çaykara İnönü Ortaokulu'nda ve lise eğitimini Trabzon Lisesi'nde tamamladı. 2000 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nde başlamış olduğu üniversite eğitimini 2004 yılında başarıyla tamamladı. 2006 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2009 yılında Gümüşhane Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi olarak başladığı görevini hala sürdürmektedir.

UYSAL bekar olup, İngilizce bilmektedir.